

הישיבה המאתיים-ועשרים-ושבע של הכנסת האחת-עשרה

יום רביעי, ט' בתמוז התשמ"ו (16 ביולי 1986)

ירושלים, הכנסת, שעה 11:00

א. שאלות בעל-פה

ההנהלה הגיעה להסכם עם העובדים, וכי מאז אתמול אחרי-הצהריים עובד המפעל כקצב מקסימלי, ובתוך ימים יחוסל הפיגור שנוצר והמחסור ייעלם.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לכבוד השר. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יקטור שם-טוב.

יקטור שם-טוב (מפ"ם):

הייתי רוצה לשאול את כבוד השר שתי שאלות נוספות: האחת, הואיל ומתברר, שיש לכית-החרושת לסיגריות מעמד מונופוליסטי, והוא הספק היחיד של סיגריות, האם מוכן משרד התעשייה והמסחר לחזום צעדים כדי להבטיח שמפעלים נוספים בארץ ייצרו סיגריות ויבטל המעמד המונופוליסטי של בית-החרושת הקיים?

השנייה, עד כמה שידוע לי, גם כבוד השר התעשייה והמסחר אינו מעשן. האם הוא מוכן להרים את קולו ולהצטרף לכל מי שמסבירים לאזרחי מדינת ישראל שהעישון מזיק לבריאותם, כדי שיפסיקו לעשן?

היו"ר א' נחמיאס:

תודה. שאלה לחבר הכנסת יאיר צבן.

יאיר צבן (מפ"ם):

אדוני השר, כמעט כבד מאוד לשעבר, וכשנא עישון קיצוני בהווה, אני רוצה לשאול אותך, מתוך הבנה למצוקתם של המעשנים:

ראשית, האם שקלת פנייה לשר האוצר, שבחוקה הזאת תהיה הקלה כלשהי בתנאי הייבוא של סיגריות תוצרת חוץ, כדי להקל את מצב השוק לגבי המעשנים?

שנית, בעקבות שאלתו של חבר הכנסת שם-טוב — האם פנית לשר הבריאות, כדי שזה יזום מבצע תעמולתי לניצול המשבר באספקת סיגריות כדי להפסיק את העישון?

שלישית, בנושא ההגבלים העסקיים — האם אתה מעריך שהמחלוקה לפיקוח על ההגבלים העסקיים, כראשותו של מר גלמור, אכן מצליחה לעמוד במשימה של בדיקת כל החששות החשודות לניצול מעמד מונופוליסטי, לא רק בפרשה הנדונה אלא גם בפרשות אחרות?

היו"ר א' נחמיאס:

תודה. אדוני השר התעשייה והמסחר, בבקשה.

שר התעשייה והמסחר א' שרון:

כאשר לשאלות של חבר הכנסת יקטור שם-טוב — אני מודה, שמצאה חן בעיני מאוד פנייתך שלא לעשן, וגם העובדה שהדבר הוא חלק מן השאלתא, והייתי רוצה להצטרף אליה, אך כמי שלא עישן מעולם סיגריות, אבל חוטא לפעמים בעישון סיגר, חשבתי שזה יהיה בלתי-מתאים שאעמוד פה ואטין למעשני הסיגריות. אומנם אינני מעשן של ממש, אבל בהחלט

היו"ר א' נחמיאס:
אני פותח את הישיבה.

נפתח כשאלות בעל-פה. הראשונה בהן — שאלתא מס' 187 לשר התעשייה והמסחר מאת חבר הכנסת יקטור שם-טוב בנושא המחסור בסיגריות. בבקשה, חבר הכנסת יקטור שם-טוב.

187. המחסור בסיגריות

יקטור שם-טוב (מפ"ם):

אדוני השר התעשייה והמסחר, אינני מעשן, וכמשך שנים עשיתי כמיטב יכולתי כדי לשכנע אזרחים רבים ככל האפשר להפסיק לעשן, וזאת מתוך ידיעה ברורה שהעישון מזיק לבריאות. אך, כל עוד מאות אלפי אזרחים ממשיכים להיות מכורים לסיגריות, ההורסת את הבריאות, הנני להפנות את תשומת-לביך לעובדה, שלאחרונה נעלמו מן השוק סיגריות תוצרת הארץ, ומתפתח שוק שחור, המעלה את מחיר הסיגריות, וגם מאלץ אזרחים רבים לקנות סיגריות תוצרת חוץ, שהן יקרות יותר.

אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. מה היא הסיבה למחסור בסיגריות מתוצרת הארץ?

2. האם יכול משרד התעשייה והמסחר להביא לכך שחובטת אספקה סדירה של סיגריות תוצרת הארץ לשוק, וזאת עד אשר כל אזרחי מדינת ישראל ישתכנעו שצריך להפסיק לעשן?

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת שם-טוב. שר התעשייה והמסחר, בבקשה.

שר התעשייה והמסחר א' שרון:

אדוני היושב-ראש, הוריתי לממונה על ההגבלים העסקיים לבדוק את הסיבות למחסור בסיגריות. מבדיקה שנעשתה בימים האחרונים מתברר, שהמחסור הוא תוצאה של סכסוך בין עובדי המפעל לבעליה, כשל תביעות שכר מצד העובדים. משרדנו אינו נוהג להתערב בסכסוכי עבודה מהסוג הזה.

אולי כאן, חבר הכנסת שם-טוב, אומר, כי יש שני מקרים שאני כן אוהב להתערב בהם. מקרה אחד, כאשר השכר נמוך מאוד, אני מציג תנאים לבעל המפעלים להעלות השכר, כמקובל בענף; ומקרה שני — ואולי היה מקרה אחד כזה או היו שניים כאלה ככל תקופת כהונתי בתפקידי האחרון — כשהעובדים כאים בתביעות, למשל, כשמצב המפעל מעורער מאוד. כמקרים אחרים איננו מתערבים בסכסוכים מהסוג הזה.

בהיות המפעל מונופול, ספק יחיד של סיגריות, לסכסוך הזה, המלווה בהקטנת התפוקה, יש קשר ישיר לכמות הסיגריות המסופקת לשוק, למשרדנו נמסרה אתמול הודעה, כי

בעשרות אלפי שקלים מוענקות לשכירים ולעצמאים בתנאים טובים במיוחד. הרחבת האשראי כמשק מאיימת לשבור את התוכנית הכלכלית. שכן השפעתה כתחום הצריכה חמורה, ואנחנו רואים שרוכשים מכוניות, טלוויזיות, מכשירי רדיו, מדיחי כלים, נסיעות לחוץ לארץ, בקיצור — השתללות רבתי.

להלן השאלות:

1. מה היא עמדת האוצר כאשר להלוואות הנ"ל?
2. האם ההלוואות הנ"ל מבשרות כי התוכנית הכלכלית הסתיימה בהצלחה?

3. האם בכונת האוצר לפעול מיידית באמצעות בנק ישראל כדי למנוע הרחבת האשראי לצריכה, ואם כן — כיצד?

היור"ר א' נחמיאס:

: תודה לחבר הכנסת דן תיכון. אדוני סגן שר האוצר, בבקשה.

סגן שר האוצר ע' אמורי:

1-3. כבוד הושב"ר, כנסת נכבדה, הריני להזכיר לחבר הכנסת דן תיכון, שהמדיניות המונטרית, ובמיוחד הפרק של מדיניות האשראי, הם בסמכותו ובאחריותו של בנק ישראל, ולכן, התשובה על שאלות 1 ו-2 היא, שהאוצר לא עוסק בתחום הזה, ולכן, בעמדה זו או אחרת של בנק ישראל אין כדי להעיד על החייחטות של האוצר או על הערכות את התוכנית הכלכלית.

אבל, כפי שנהוג, הואיל ובנק ישראל לא מופיע בכנסת, שר האוצר מביא את עמדת בנק ישראל בתשובה על הצעות לסדר-היום או על שאלות, והריני לצטט את התשובה שקיבלתי מנגיד הבנק: "ממדי התופעה שחבר הכנסת דן תיכון דיבר עליו בשלב זה קטנים יחסית לסך האשראי הכולל במשק, אך עידוד הצריכה המשתמע ממסע הפרסום המתלווה למבצעי אשראי אלה אינו עולה בקנה אחד עם מטרות המדיניות הכלכלית בעת הזאת. בנק ישראל מודע לעניין, והנושא נמצא בבדיקה בבנק".

היור"ר א' נחמיאס:

: תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת דן תיכון.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני סגן שר האוצר, אני בוודאי לא מרצה מן התשובה שלך, אבל אני בא לזעוק, אולי להזעיק, אולי גם לצעוק: חלפה שנה מאז החלה הממשלה להפעיל את התוכנית הכלכלית החדשה. לי נדמה כי התוכנית הכלכלית עומדת לפני התמוטטות, והממשלה שותקת ולא מגיבה ואולי נגרת, וזאת עד מתי? אני לא צריך לומר לך, אדוני סגן השר, שהיצוא יורד, הייבוא גואה, הגירעון במאזן התשלומים עולה, הצריכה עולה, מסגרת התקציב כמעט שלא קיימת, התעשייה במשבר, החיירות במשבר, הכנייה במשבר, החקלאות במשבר, ואתם עוסקים בדברים חשובים, אבל את עניין הכלכלה אתם מזניחים באלה הימים. ואני מבקש את החייחטותכם לדברים שאמרתי.

היור"ר א' נחמיאס:

: תודה. חבר הכנסת יגאל כהן, בבקשה.

יגאל כהן (הליכוד):

בעקבות השאלתך של חבר הכנסת דן תיכון, גם אני זומתי, במסגרת ועדת הכספים, בוועדה הבנקים שאני מרכז אותה, דיון רחב בנושא הזה. אני חושב שהתשובה שנתן סגן שר האוצר בהחלט לא מספקת, לרבות מה שהוסף עליה הנגיד.

שמחתי להערה הזאת שלך ולכן שהדבר הופיע במסגרת השאלתך. ואני מקווה שהדבר הזה אכן יתרום לך.

בקשר למפעלים נוספים — "דובק" משווק 337,000,000 חפיסות סיגריות בשנה, והייבוא הוא של כ-13,000,000 חפיסות סיגריות. "דובק" הוא מפעל רב-שנים, שעבר תהפוכות שונות ומיזוגים שונים וכן הלאה. אם תבוא הצעה, אני מוכן לבחון אותה. מעולם לא פסלנו מראש בחינה של הצעה שתבוא. השאלה היא, למה הדבר יביא. אנחנו עדים, גם כתחומים אחרים, — למשל, תעשיית השמן — שם יש הרבה מאוד מפעלים, מהתעשייה ההסתדרותית ועד התעשייה הפרטית, וגם שם לא הייתי אומר שהם משוחררים לחלוטין מתיאום ביניהם לגבי המחירים וכן הלאה. אינני יודע אם כראי לערער היום את מה שקיים, לערער מקומות עבודה שעובדים בהם. מאות עובדים ותיקים ביותר. אני חושב שצריך להשתדל יותר, שסכסוכי עבודה לא יפקדו את המקום ולא יעמידו את היציבור במצב כפי שהוא הועמד. אבל אם תבוא הצעה, אני אומר בצורה ברורה, שאני בהחלט אבחן אותה, כפי שאבחן כל הצעה אחרת. אנחנו כוחנים היום במשרד הצעות להקמת מפעלים חדשים, ממש בתוך ימים. לדעתי, צריך להתגבר על כל נושא הביוורקטיות. היום מתנהלים הדברים במהירות. חו אולי תרומתי הצנועה למשרד הזה.

לשאלותי של חבר הכנסת יאיר צבן — בעניין הייבוא, כבר אמרתי שיש יבוא של 13,000,000 חפיסות סיגריות. אין כאן שום הכבדה נוספת. מסי הקנייה ומכס קצוב זהים לאלה המוטלים על סיגריות מייצור מקומי. הן עולות יותר ביוקר. נדמה לי, שסיגריות מקומיות עולות — אני אינני מעשן ואינני יודע בדיוק — בין 95 אגורות ל-1.20 שקל, ונדמה לי, שסיגריות מיובאות עולות 2.90 שקל לחפיסה. אבל, אין הגבלה. לו נוצר מצב של קושי — בלי לפגוע ביציבור העובדים — אינני חושב שהיינו מהססים, והיינו עושים זאת.

אין חשש ליציבות הממשלה. הממשלה הזאת היא ממשלה איתנה, וגם עשן הסיגריות לא יוכל להפיל אותה.

לא פניתי לשר הבריאות לקיים אתו דיון בנושא הזה.

האם המחלקה או אותו אגף של הגבלים עסקיים, האם אותו אגף עושה את כל מה שניתן? לא הייתי אומר על שום דבר שהוא עושה את כל מה שניתן. אנחנו משתדלים לעשות מאמץ ככל שרק ניתן, אני חושב שכתחומים האלה יש בוודאי נקודות נוספות, והייתי מודה לכם אם תאירו את עיני לגבי מקרים נוספים. אני יכול להבטיח לכם, שאם תביאו דברים כאלה, הם ייבדקו מייד, אם במסגרת של שאלתך, שהיא טובה לאנשים פוליטיים, או, פשוט, בעל-פה, בטלפון או במכתב, ישר למשרד.

היור"ר א' נחמיאס:

: תודה לשר התעשייה והמסחר על תשובותיו על שאלות חברי הכנסת.

היור"ר א' נחמיאס:

: אנחנו ניגשים לשאלתך בעל-פה הבאה. סגן שר האוצר ישיב על שאלתך בעל-פה מאת חבר הכנסת דן תיכון בנושא: הלוואות לעידוד הצריכה.

188. הלוואות לעידוד הצריכה

דן תיכון (הליכוד):

"הליח" האחרון של הבנקאות הישראלית מצוי בתוכניות האשראי שהוצעו לאחרונה על-ידי הבנקים. הלוואות

דעתו על פרשת הדרכים — חו ההגדרה שלי — שבה נמצאת המדיניות הכלכלית. איני חושב שבמסגרת חשוכה על שאלת בעל-פה אני צריך להביע את דעתי או את דעת האוצר על המצב שבו נמצאת המדיניות הכלכלית. אילו הגשתי הצעה לסדר-היום, הייתי שמח מאוד להביע את דעתי בנושא זה. איני חושב שאפשר, ואין לי תכונות של הלל הזקן, שמטוגל היה לומר את כל התורה על רגל אחת.

השר י' הורביץ:

תנסה, תנסה.

מנן שר האוצר ע' אמר:

זה בלתי-אפשרי. אמרתי שהתוכנית הכלכלית נמצאת על פרשת דרכים, מהי פרשת הדרכים הזאת — אם תאפשר לי, באמצעות הצעה לסדר-היום, לגלות את דעתי, אשמח מאוד לעשות זאת.

יאיר צבן (מפ"ם):

מה ששנאו עליך אל תעשה לחברך.

מנן שר האוצר ע' אמר:

זה מחייב את שני הצדדים.

לשאלתו של חבר הכנסת יגאל כהן: אני מציע, חבר הכנסת יגאל כהן, שתעבור פעם נוספת על תקנון הכנסת ועל סמכויות ועדת הכספים, שאותה חבר בה, ותיווכח לדעת שבסמכויות ולא בסמכות האוצר לפקח — ואם צריך גם לכקר — על המדיניות המנוטרת.

לשאלתו של חבר הכנסת ארצי, אם צריך או לא צריך משרד האוצר לפעול בעקיפין ובמישרין גם בעניינים שמשקים לסמכויות שלו הם בתחום אחריותו של בנק ישראל: אני חושב שהממשלה היא המקום שבו נקבעת המדיניות ונקבע התיאום בין קביעת המדיניות הפיסקלית, שהיא באחריותו של האוצר, והמדיניות הכוללת, מדיניות ההכנסות, לבין המדיניות המנטרית, שהיא באחריותו של בנק ישראל. ואני אביא לידעת שר האוצר את משאלתי, או את הערתך בנושא זה.

ב. שאלות ותשובות

תשובת מנן שר האוצר ע' אמר:

(לא נקראה, נמסרה לפדיון)

1-3. במשרד הדתות — נקבעו קריטריונים להענקת תמיכות למסדות דת אשר קיבלו את אישור היועץ המשפטי לממשלה. הקריטריונים כוללים התחשבות במספרי התלמידים, בגודל המוסד, בפעילותו השוטפת וכדומה.

הקריטריונים הם שורים לכל חלקי האוכלוסייה. כל העתה עליהם וכאי לקבל סיוע מתאים ממשרד הדתות. משרד האוצר היה שותף בקביעת הקריטריונים.

במשרד החינוך — נקבעו קריטריונים להענקת תמיכות למסדות תרבות אשר קיבלו את אישור היועץ המשפטי לממשלה. קריטריונים אלו פורסמו ב"רשומות" לגבי הנושאים השונים.

כל העתה על אותם קריטריונים וכאי לקבל סיוע מתאים ממשרד החינוך.

משרד הפנים — אין מעגים ייחודיים.

הנושא הזה — לא רק הפרסום, אלא, מה שקורה, הלכה למעשה, ואנחנו יודעים שגורמים פסיכולוגיים משפיעים מאוד בכלכלה — נדמה לי, שמשדד האוצר, ופה אני שואל אותו, צריך ליווה ריח משותף עם בנק ישראל ואנחנו כדי שהתופעה הזאת תיעלם, ריפה שעה אחת קודם. מה בדעת משרד האוצר לעשות על-מנת שהנושא הזה באמת ייפסק מידית?

הי"ר א' נחמיאס:

תודה. חבר הכנסת יצחק ארצי, בקשה.

יצחק ארצי (המערך):

אני רוצה לחזור לתשובתו של מנן שר האוצר. נכון שמבחינה פורמלית בנק ישראל הוא המופקד על הנושא הזה, אבל על הנושא של ההבראה הכלכלית מופקד כדי משרד האוצר. האם לא צריך משרד האוצר, כאשר הוא ער לתופעה שהיא מדיקה לתוכנית הכלכלית מכל הבחינות, האם הוא לא צריך לפעול בעקיפין ובמישרין ליד בנק ישראל כדי שבנק ישראל ינקוט בעוד מועד את הצעדים הנחוצים? צדקו אלה שאומרים: לא מדידת התופעה הם החשובים אלא התופעה כשלעצמה, שאנחנו חוזרים לאוירה של "חטוף ואכל". ולכן, שאלתי היא, מה היו דרכי שיתוף הפעולה בין משרד האוצר לבנק ישראל, גם לגבי ההוזה וגם לגבי העתיד?

הי"ר א' נחמיאס:

תודה. אורני מנן שר האוצר, בבקשה.

מנן שר האוצר ע' אמר:

אני חוזר על דברי ורצה לחקן את חבר הכנסת דן תיכון יגאל כהן — התשובה שהבאתי איננה חשוכה שלי וגם לא חשוכה האוצר. אנחנו משמשים בעניין זה רק צינור, ולכן, אם איך שבע רצון מתשובתי, אין לי אפשרות להשיב אלא מה שמוסרים לי בעניין זה. דעתי האישית היא, שהדעת האוצר במקרה זה לא מעניינת, כי מעניינת התשובה של מי שאחראי למגזר הזה.

אבל, חבר הכנסת דן תיכון, האוצר הביע בהזדמנות זו את

הי"ר א' נחמיאס:

תודה למנן שר האוצר על תשובתו בעל-פה. אני מזמין אותו עכשיו לענות תשובות על שאלות בכתב, בבקשה אורני.

1993. קריטריונים לחלוקת כספים
במשרדים השונים

חבר הכנסת ג' שפט שאל את שר האוצר ביום ח' באדר ב' התשנ"ו (19 במרץ 1986):

בחדש דצמבר 1985 היינו עדים לחילוקי דעות בקשר לחלוקת כספים ייחודיים לצורכי תרבות ודת במשרדי החינוך, הדתות והפנים.

אודה לך מאוד אם תשיב לי:

1. מה הם הקריטריונים לחלוקת כספים אלו במשרדים השונים?

2. האם הקריטריונים הם שורים לכל חלקי האוכלוסייה?

3. מה בדעתו של שר האוצר לעשות במקרה שבו חלוקת הכספים אינה נעשית בהתאם לכך?

4. האם, מתי וכיצד, בדעת משרד האוצר לתקן מצב זה?

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

1. מאז חתימת הסכם השילומים קיבלה ישראל מגרמניה סכום של 330 מיליון מרקים גרמניים בשביל נכי רדיפות הנאצים.

2. עד סוף 1984, חבר הכנסת יאיר צבן, שילמה הממשלה — כיקשת במרקים גרמניים ואני עונה במרקים גרמניים — סכום של 1.1 מיליארד מרקים גרמניים — מוכן שהיא שילמה זאת, לפי הבנתי, במטבע ישראלי — והערכתי היא שעד לסוף המאה יסתכם הסכום ב-2.9 מיליארדי מרקים גרמניים.

3. אין בסיס משותף להשוואה. מדינת ישראל מעניקה לנכי רדיפות הנאצים תגמולים, טיפול רפואי וכן זכויות אחרות לפי סטנדרטים הנהוגים בה לגבי אוכלוסיות נפגעות דומות. התגמולים המשלמים לנכי רדיפות הנאצים, למשל, זהים בדרך כלל לתגמולים המשלמים לנכי צה"ל.

4. התגמולים מתעדכנים בהתאם לשלוש מערכות עדכון: א. עדכון שוטף — בעת תשלום תוספת היוקר; ב. עדכון שכר — בעת שמתעדכן השכר במשק מעורכנים התגמולים בהתאם; ג. עדכון מיוחד — כשמשנתנים התגמולים המשתלמים לנכי צה"ל מתעדכנים גם התגמולים של נכי רדיפות הנאצים. אם כן, יש שלוש מערכות עדכון לפי שלושה מדרגים שונים שמצטלבות זה בזה ופועלות במשולב. בפעם האחרונה נעשה עדכון זה ביום 1 בפברואר 1986.

היו"ר א' נחמיאס:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת צבן.

יאיר צבן (מפ"ם):

אדוני סגן השר — שתי שאלות. שאלה אחת, לגבי העדכון: האם יש לך נתונים באיזו מידה שמרו שלוש מערכות העדכון על כוח הקנייה של הגמלאות האלה, בייחוד בתקופה של התוכנית הכלכלית?

שאלה שנייה: מהו מקור הפער בין הסכום של 330 מיליון מרקים שקיבלה הממשלה ובין 1.1 מיליארד מרקים גרמניים שהממשלה שילמה לנכים? האם המקור הוא בעובדה שלא כל נכי רדיפות הנאצים אכן היו יכולים להיות מוכרים על-ידי ממשלת מערב גרמניה? האם יש בידיכם נתונים על החלק הרלבנטי בנכי רדיפות הנאצים, שבשבילם שולמו 330 מיליון מרקים, כמה הם קיבלו מממשלת ישראל? כי הטענה שלהם היא שהם לא קיבלו מהמדינה מה שהמדינה קיבלה בשבילם.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

אינני יכול לבדוק דבר זה שאתה מבקש. אבל ברצוני להעיר, יש פיצויים שניתנים במישור על-ידי ממשלת גרמניה. יש אפילו נציגות של הנכים עצמם שמטפלת בעניין הזה, ומעבירה נכים, נכי מלחמת העולם השנייה כתוצאה מרדיפות הנאצים, ממערכת אחת למערכת שנייה. הווי אומר, אם ממשלת גרמניה המערבית מקבלת על עצמה לתת להם פיצויים והם מקבלים פיצויים, הם אינם מפוצים על-ידי שתי המערכות.

מקור ההסדר הוא פשוט. זהו פשוט היוון. ביסודו של דבר זהו היוון. אל תראה בנתונים אלו כאילו ממשלת ישראל קיבלה 330 מיליון מרקים ושילמה 1.1 מיליארד מרקים גרמניים. אני אומר לך זאת ככלכלן, על פניו — אם היא קיבלה 330 מיליון מרקים גרמניים, והיא קיבלה סכום זה בעבר, למעט הסכומים שכבר באותה תקופה נגרעו מהקרן — כל קרן, בריבית כפי שקיימת, מכפילה את עצמה כל שבע שנים בערך. היות שלא כל

2087. תשלום פיצויי פטורים לעובדים

לגור בשטחים

חבר הכנסת מ' בראון שאל את שר האוצר ביום כ"ג באייר התשמ"ו (1 ביוני 1986):

נמסר לי, שבמנגנוני הממשלה נהוג לאשר פיצויי פטורים לעובדים המתפטרים מרצונם אם הם עוברים לגור בשטחים המוחזקים, זאת, בניגוד למקובל במקרי התפטרות מרצון אחרים.

אודה לך אם תשיבני:

1. האומנם קיים נהוג או נוהל כנ"ל?
2. האם הדבר נעשה על דעת נציב שירות המדינה?
3. מה היא ההצדקה החוקית או המינהלית לנוהג מעין זה?
4. האם מוכן השר להורות על הפסקת הנהוג, או לחלופין על החלתו על כל מתפטר?

תשובת סגן שר האוצר ע' אמוראי:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. על-פי סעיף 8 לחוק פיצויי פטורים, התשכ"ג — 1963, יראו לעניין החוק כפיטורים התפטרות של עובד עקב העתקת מקום מגוריו ליישוב חקלאי או ליישוב באזור פיתוח וכן העתקת מגורים מחמת סיבות אחרות שנקבעו בתקנות באישור ועדת העבודה של הכנסת כסיבות המצדיקות את העתקת מקום מגוריו של העובד. סעיף 3(18) לחוק.

2. תקנה 12(3) לתקנות פיצויי פטורים (חייב פיצויים והתפטרות שרואים אותה כפיטורים), התשכ"ד — 1964, קובעת כי "רואים התפטרות של עובד כפיטורים לעניין פסקה 3 לסעיף 8 לחוק, אם העובד העתיק את מקום מגוריו למקום התנחלות או היחזות שאשרו לעניין זה הריטחון ושר החקלאות וגר באותו מקום לפחות שישה חודשים רצופים".

3. על-פי התקנה האמורה אישרו שר הביטחון ושר החקלאות התנחלויות שונות ביהודה, בשומרון וברמת הגולן, הורצות על יישובים אלו מתפרסמות מדי פעם בליקוט הפרסומים. עובד המתפטר עקב העתקת מקום מגוריו ליישובים אלו, זכאי אפוא, על-פי החוק, לפיצויי פטורים כאילו הוא פוטר.

2114. שילומים לנכי רדיפות הנאצים

חבר הכנסת י' צבן שאל את שר האוצר ביום ט' בסיוון התשמ"ו (16 ביוני 1986):

נמסר לי כי קיים הפרש משמעותי בין התגמולים המשולמים לנכי רדיפות הנאצים על-ידי ממשלת ישראל לבין התגמולים המשולמים על-ידי ממשלת גרמניה.

ברצוני לשאול את השר:

1. מה הוא הסכום הכולל, במרקים גרמניים, שממשלת ישראל קיבלה מגרמניה מאז חתימת הסכם השילומים ועד היום?
2. מה הוא הסכום הכולל, במרקים גרמניים, שממשלת ישראל שילמה כתגמולים לנכי רדיפות הנאצים עד היום?
3. מה הוא ההפרש בין הסכום המשולם על-ידי ממשלת ישראל לבין הסכום שהיה משולם לאותו אדם אילו קיבל את התגמולים ישירות מממשלת גרמניה?

פוטנציאליים להשתלות, אך מהם רק כ-20—25 איש יגיעו להשתלה כל שנה.

2. ועדה שמונתה לבדוק את היערכות כתי"החולים להשתלת כבד ממליצה על סדרה של פעולות הכנה חינוכיות. משרד הבריאות יקבע עמדתו לאחר לימוד המלצות אלה.

3. כן.

2131. השתלות לב וכבד

חברת הכנסת ע' סולודר שאלה את שר הבריאות ביום ט' בסיוון התשמ"ו (16 ביוני 1986):

מרי שבוע נועק הציבור להושטת סיוע, לגיוס כספים לשם הצלת חיייהם של חולים הנוקקים להשתלת לב או כבד בחוץ-לארץ. ב-1 ביוני 1986 נזעקנו להצלת חייה של מסדה לוי בת 40 מקריית-חיים, הנוקקת בדחיפות להשתלת כבד.

שאלות:

1. מה הם הסיכויים להנהגת השתלות כבד ולב בישראל?
2. האם יש תקציב, או קרן מרכזית קבועה במשרד הבריאות העומדת לרשות הנוקקים לניתוחי השתלה בחוץ-לארץ, או שהם תלויים בלעדית בחסדי הציבור במקרים אלה?

שר הבריאות מ' גור:

1. מחד גיסא, משרד הבריאות מכיר בצורך לכצע ניתוחי השתלות כבד בישראל, ועל-פי חוות דעת ועדה שמינה המנכ"ל צפריים בכל שנה די ניתוחים, כדי להבטיח שההשתלות תבוצענה במיומנות ובכרמה טובה שאינה נופלת מזו שבמרכזים הטובים בחוץ-לארץ.

מאידך גיסא, עדיין אין קיימים כל התנאים הדרושים להפעלת תוכנית כזאת, ומנכ"ל משרד הבריאות פועל עם ההגות המרכזים הרפואיים הגדולים כדי לזרז את הפיתוח הנדרש בתשתית ובכוח אדם.

2. אין קרן או תקציב מרכזיים לצורך זה.

היו"ר א' נחמיאס:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת עדנה טולודר, בבקשה.

עדנה טולודר (המערך):

כבוד השר, אני מבינה שאין תקציב מרכזי לקרן, אבל אנחנו עדים לכך שמדי שבוע יש לפחות מבצע התרמה אחד או שניים לנוקקים להטסה לחוץ-לארץ ומי שאינו מצליח להשיג תרומות נידון בעצם — לא היית רוצה לפרט למה.

אני שואלת, אולי בכל זאת ניתן ליצור ביוזמת משרדך קרן כלשהי כדי שלא נפלה בין אלה שמצליחים להשיג תרומות ולהגיע לניתוח שיציל את חייהם ובין אלה שאינם מצליחים, וכבר שמענו על מקרים שבהם הסוף היה עצוב מאוד עקב חוסר אפשרות להגיע לחוץ-לארץ.

שר הבריאות מ' גור:

ראשית, אני מסכים שכל סוף כזה הוא עצוב, אם לפני ניתוח ואם אחריו.

שנית, אנחנו נחזור ונדון בשאלה הזאת כאשר אשיב למתדיינים, לאחר שהצגתי את תוכנית העבודה שלנו לשנה הקרובה. אני חושב שאין שום ספק בכך, שבלא תקציבים

הקרן נשמרה, כי היא התחילה מייד לשלם, ודאי שאין כאן הכפלה כל פעם.

אבל, אני לא חושב שהפער בין מה שהיא שילמה לבין מה שהיא קיבלה הוא כל כך לרעת הממשלה, כפי שזה משתקף.

לשאלה הראשונה שלך — שוב על פניו — שלושת המדרים, שאותם ציינתי, לא הגנו מפני השחיקה בתוכנית הכלכלית. כי רק מדר אחד יכול היה להגן מפני השחיקה בתוכנית הכלכלית והוא אינו קיים כאן, זהו המדר הקיים שלא בעת תשלום תוספת היוקר. במאות, יש פיצוי גדול יותר מזה, במאות, אבל לא בעת ובעונה אחת.

2116. ארגון סיורים לחוץ-לארץ על-ידי רפורמים

חבר הכנסת א"י שפירא שאל את שר האוצר ביום ט' בסיוון התשמ"ו (16 ביוני 1986):

בעיתון "על המשמר" פורסם כי הרפורמים בארץ ארגנו סיור של שבועות מספר בארצות-הברית לכמה עובדי המדינה כדי שיכירו מקרוב את מעמדה של התנועה בארצות-הברית ואת עמדותיה בנושאי דת ומדינה.

אודה לך אם תשיב לי:

1. האם הדברים ידועים למשרדך?
2. האם מותר לעובדי מדינה לקבל מרפורמים או מכל גוף אחר מיומן לסיור בחוץ-לארץ כדי להכיר מקרוב נושאים שונים?
3. אם לא — האם בדעת משרדך למנוע מקרים דומים בעתיד? אם כן — כיצד?

תשובת סגן שר האוצר ע' אמוראי:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. העובדות נשוא השאלתא אינן ידועות כלל לנציבות שירות המדינה.
2. אם נקבל פרטים ספציפיים נוכל לבדוק את העניין.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לאדוני סגן שר האוצר, רשות הדיבור לשר הבריאות להשיב על שאלותיו של חברי הכנסת, בבקשה אדוני.

2092. עיכוב בביצוע השתלות כבד

חברת הכנסת נ' ארד שאלה את שר הבריאות ביום כ"ג באייר התשמ"ו (1 ביוני 1986):

עיתון "חדשות" מיום 18 במאי 1986 מדווח, כי שלושה כתי"החולים: רמב"ם בלינסון ו"הרסה", מתחרים על השתלת כבד, ורק בגלל סכסוכי יוקרה מתעכבת ההחלטה בנושא אישור השתלת כבד בישראל.

ברצוני לשאול את כבוד השר:

1. כמה חולים ממתינים להשתלת כבד בישראל?
2. לאור טענת כתי"החולים כי הם ערוכים להשתלה, מה מעכב את התחלת ביצוע השתלת הכבד בישראל?
3. האם עומד משרד הבריאות על כך שרק מרכז בריאות אחד יבצע השתלות?

שר הבריאות מ' גור:

1. מעריכים כי כ-40—45 איש בשנה יהיו מועמדים

שר הבריאות מ' גור:

בוודאי לא ייתכן, סטטיסטית תיאורית, שבכל בתי-החולים תהיה מידת הזיהום שווה. אם לדבר על נקודה רגישה מאוד במערכת — ויהיו במחלקות של פגים, למשל, מוכן שיש הבדל בין דרגות צפיפות שונות של מיטות הפגים. לפעמים, באותו בית-חולים, יש תקופות שהזיהום עולה ויורד.

זה נכון גם לגבי סוגים שונים של מחלות. למשל, אם נחזור לשאלת ניתוחי הכבד — אחד העיכובים הרציניים הוא החשש שלנו, לא מעצם הניתוח — לפי דעתנו, את הניתוח אנחנו כבר יכולים לעשות בצורה מאוד יעילה — אלא מן הזיהומים שאחריו, וצריך לחשוב איך מתגברים עליהם. זו בעצם אחת הסיבות העיקריות למוות לאחר ההשתלה.

ובכן, יש הבדל בין בתי-החולים. וכתוצאה מהסקרים האלה, שהם גם עונתיים, אנחנו מפנים את תשומת-הלב של ההנהלה לכך, ומסייעים לה, כי לא תמיד קל למצוא את מקורות הזיהום.

נושא זה נמצא בטיפול מתאים. משום כך חשובות כל כך יחידת ההדרכה ויחידת הבקרה.

2133. איסוף אינפורמציה על פונים לשירותי בריאות הנפש

חברת הכנסת ש' אלוני שאלה את שר הבריאות ביום ט' בסיוון התשמ"ו (16 ביוני 1986):

משרדך עורך בימים אלה מפקד של כל מי שפנו אי-פעם לשירותי בריאות הנפש הציבוריים ולשירותים האמבולטוריים. הפוקדים הם אנשי אמונם של הפונים — עובדי הלשכות, פסיכולוגים, פסיכיאטרים ועובדים סוציאליים.

לצורך הסקר, ושאלוני מצויים ביד, נדרשות הלשכות למסור אינפורמציה על הפונים, בלי שאלו יידעו על כך, בלי שיותחרו על סודיות וכלי שיוכלו לשלוט בגורלם, וזאת תוך פגיעה באמון שנתנו במטפלים.

הדבר נוגד את חוק הגנת הפרטיות, ושאלותי הן:

1. מנין לקח משרדך סמכות, ולאיוזה צורך, לאסוף פרטים שיכולים להיות למגע לאנשים הנוגעים בדבר לכל חייהם, בגלל מצוקתם ואמונם במטפלים, בלא כל הודעה מראש?

2. הואיל ומפקד דומה נעשה כעבר בצה"ל והשלכותיו גרמו נזקים רבים לאנשים, האם ניתנה הוראה על-ידיך להפסיק את המפקד לאלתר ולהשמיד את החומר שנאסף?

תשובת שר הבריאות מ' גור:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. המשרד התייעץ עם משרד היועץ המשפטי, והוא פועל על-פי הסמכויות שבחוק.

2. לא היה מפקד כזה בצה"ל, וממילא לא נגרם נזק כלשהו.

2206. ביטול תמיכה בפעילות המ.ט. על-ידי משרד הבריאות

חברת הכנסת ע' סולודר שאלה את שר הבריאות ביום י"ח בסיוון התשמ"ו (25 ביוני 1986):

ב-21 בינואר 1985 הוציא מנכ"ל משרדך, פרופסור דן מיכאלי, מכתב לאגודה הבין-לאומית למדיטציה (רחוב יבנה

מתאימים אי-אפשר לתת טיפול רפואי בכל הנושאים. אם שמת לב, אם היית עד סוף הדיון, אמרתי שלא נוכל לספק את שירותי הבריאות הנדרשים בלא מקורות מימון נוספים. בלא מה שאני קורא ביטוח נוסף, שמבחינתי הוא הכי טוב, או תשלומים נוספים. בלי זה לא יהיה אפשר לתת תשובה מתאימה לכל הסוגיות האלה. אם נרצה לתת על זה תשובה ממוסדת, כאן תצטרך להינתן התשובה.

משרד הבריאות איננו יכול להקים קרנות של מתנדבים. ברגע שמשדר הבריאות לוקח על עצמו את הדבר, האחריות תוטל עליו, ואז, כמוכן, הדבר צריך לבוא לידי ביטוי תקציבי. וכבר הזכרתי בכנסת, שהאישורים שאנחנו נותנים לאנשים לקבל טיפולים רפואיים בחוץ-לארץ עולים כ-7.5 מיליון דולר. קשה להעלות על הדעת קרן שתוכל לספק את הצרכים האלה.

עם זאת, מתוך הכרת הבעיה והרגישות כלפיה, סגנית שר הבריאות שושנה ארבל-אלמחלניו פתחה במגעים עם כל הגורמים הקשורים לקרנות שכבר קמו, גם במוסדות, גם בעמותות וגם בגופים פרטיים, לא רק כדי לאגד את כולם, אלא כדי לוודא, שכספים שנאספו ינוצלו אומנם למטרות האלו. ואני מקווה, שבתוך זמן מסוים אפשר יהיה להגיע לכך, שגם משפחות שאין להן האמצעים יוכלו ליהנות, לפחות חלקית, מההסדר הזה.

2132. שיעור גבוה של זיהומים לאחר ניתוחים

חברת הכנסת נ' ארד שאלה את שר הבריאות ביום ט' בסיוון התשמ"ו (16 ביוני 1986):

ממצאי סקר זיהומים לאחר ניתוחים, שנערך בארץ, מגלים ששיעור הזיהומים לאחר ניתוחי הכירורגיה בישראל הוא 9.6%. זהו שיעור גבוה מהמקובל בארצות מערב.

ברצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם הנתונים הנ"ל, שנמסרו בכינוס הכירורגי הארצי באשקלון, ידועים למשרד הבריאות?

2. מה הן הסיבות לשיעור הזיהומים הגבוה?

3. כיצד פועל משרד הבריאות לשיפור המצב?

שר הבריאות מ' גור:

1-3. הנתונים שנמסרו הם תוצאה של סקר שנערך על-ידי משרד הבריאות וביוזמתו.

אין זה נכון שמדובר בשיעור חריג.

הסקר הזה הוא חלק ממערכת הסברה והדרכה שמבצע המשרד בבתי-החולים. המשרד יזם והקים מערכת של יחידות למניעת זיהומים בבתי-חולים, ומבחינה זו ישראל נמצאת בין הארצות המפותחות ביותר.

היור"א נחמיאס:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת נאווה ארד.

נאווה ארד (המערך):

אדוני השר, אני מברכת על עצם קיום הסקר, כי מתוך ניסיון שהצטבר כהרבה ארצות הסתבר, שבדרך-כלל יש זיהומים בבתי-חולים שאפשר לזהות אותם או כאזורים שאפשר לזהות אותם. אינני יודעת אם תוכל לענות לי, אבל אני רוצה לשאול האם בסקר הזה נתגלה שיש מקומות שאחוז הזיהום בהם גבוה יותר מבמקומות אחרים?

המשרד פועל לפריסה של מוקדים לרפואת לילה במתכונת אזורית על פני כל הארץ.

ביחס למקרה המיוחד של חצור, השר הנחה את הנהלת המשרד למצוא פתרון מקומי, וכל הסיידורים שמסביב כבר נעשו. ראש המועצה אמר, שכבר עמדו בקשר עם כמה רופאים. אני מקווה שהוא אומנם יצליח למצוא לכך את הפתרון המקומי.

ברשותך, אדוני היושב ראש, אני רוצה להוסיף, שבסקיטות ציינתי שיש אבסורד מסוים בתחום הרפואה — הולך ומתהווה בארץ מצב של עודף רופאים מצד אחד, ומצד שני, במקצועות מסוימים, חסרים רופאים. למשל, כאשר חישבנו, כמה רופאים עולים חדשים אנחנו יכולים לקבל היום, הגשנו רשימה של 80 רופאים שחסרים לנו במערכת בפועל, ובמקומם אנחנו יכולים לקבל עולים חדשים.

התופעה השנייה היא, שפריסת הרופאים ברחבי הארץ איננה עונה על הצרכים. אני מניח, שנצטרך למצוא בכנסת את הפתרון המוסדי לכך, אם יש לנו בארץ הרופאים המתאימים, עלינו למצוא דרך גם לארגן את פריסתם ברחבי הארץ. למשל, סיכמנו על כירורג מומחה לחדר המיון של קריית שמונה, אף שאין הצדקה להימצאותו שם בכל שעה, כי, לשמחתנו, אין שם מקרים כאלה, ויכול להיות שבבית-החולים בצפת הוא היה יכול לתרום הרבה יותר. אבל, מכיוון שזה מקרה ייחודי ביטחוני, הנחיתי לתת לזה את הפתרון, והוא כבר בביצוע.

לעומת זאת, יש לפחות 12 עיירות ומקומות יישוב גדולים בארץ, שבהם אנחנו מנסים, יחד עם כל קופות-החולים ועם בתי-החולים — ודרך אגב, אותו דבר מנסים לעשות גם עם מנהל-האדום — למצוא רופאים, לארגן תורנויות לילה, עד לרגע זה אין לנו דרך חוקית ליישם את העניין. אני מניח שבמשך השנה נביא את זה לדיון בכנסת, ואני מקווה שנגיע גם לפתרון.

2208. השתלות כבד

חבר הכנסת ד' מגן שאל את שר הבריאות ביום י"ח בסיוון התשמ"ו (25 ביוני 1986):

הנני מבקש ללמוד:

איזו התקדמות חלה בשנה האחרונה בתחום השתלות כבד בארץ ומתי אפשר יהיה לכצע השתלות אלו בבתי-החולים השונים בארץ?

תשובת שר הבריאות מ' גור:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

בשלב זה קיבל השר דוח של ועדה מקצועית, והוא מתכוון להביא אותו למומחה בין-לאומי מחוץ לארץ, כדי שיתייחס אליו.

עדוין לא הוחלט איזה מבתי-החולים הוא זה שיוכל להגיע, במידת הביטחון הגדולה ביותר ובמהירות הגדולה ביותר, להשלמת כל הדרוש לכיצוע השתלות כבד בארץ. עד להסדרת הנושא, קיבל המשרד הצעה של ארגון מתנדבים בצרפת, שקיבל על עצמו לכצע השתלות כבד בישראלים בלא תשלום.

2209. מהילת פלואוריד במי שתייה

חבר הכנסת מ' פלד שאל את שר הבריאות ביום י"ח בסיוון התשמ"ו (25 ביוני 1986):

2. תל-אביב), המבטל מכתב קודם של משרד הבריאות מ-4 בנובמבר 1980, שנכתב בידי דוקטור וייסבורט, התומך בפעולת המ.ט.

לאחרונה נודע לי, שאגודת המ.ט. ממשיכה להשחמש במכתבו של דוקטור וייסבורט, התומך בפעולתה, ומתעלמת ממכתבו של פרופסור מיכאלי, המבטל אותו.

אודה לך אם תשיב על שאלותי:

1. האם בדקתם את ביצוע הנחיותכם למ.ט.?
2. אם כן — מה העלתה בדיקתכם?
3. אם לא — האם תעשו זאת עתה?

שר הבריאות מ' גור:

רק לאחרונה נודע למשרד הבריאות, כי האגודה אומנם ממשיכה להתייחס למכתבו של ד"ר וייסבורט, אף שקיבלו הודעה שמכתב זה מבוטל.

הוצאנו להם מכתב אזהרה, להימנע לאלתר מעשיית שימוש כלשהו במכתב או בחלקים ממנו.

היו"ר א' נחמיאס:

אבקש מכבוד השר להשיב על שאילתא מס' 2207 של חבר הכנסת זבולון המר, הוא איננו באולם, והתשובה תועבר לפרוטוקול.

שר הבריאות מ' גור:

אדוני היושב ראש, ברשותך הייתי רוצה לקרוא את התשובה ולהתייחס לסוגיה הזאת.

היו"ר א' נחמיאס:
בבקשה.

2207. העדר שירות רפואי בחצורה-גלילית

חבר הכנסת ד' המר שאל את שר הבריאות ביום י"ח בסיוון התשמ"ו (25 ביוני 1986):

בעיתונים נמסר, שבחצורה-גלילית אירעו כמה מקרי מוות בשעות הלילה, וזאת, כפי שנטען, בעת העדר שירות רפואי ביישוב בכל שעות הלילה ובסופי שבוע. לאחרונה, קרה האסון לילדה בת שלוש, מ"ב (שמה מופיע במקור), שמתה מפציעה בתאונת דרכים.

ברצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם נכון הדבר, שאין בחצורה-גלילית שירות רפואי כלילה ו/או בסופי שבוע?
2. באילו מקומות יישוב נוספים דומה המצב?
3. מה ברעתו של השר לעשות לחיקוק המצב?

שר הבריאות מ' גור:

הנושא הוא העדר שירות רפואי בחצורה-גלילית, ואני רוצה להשיב על הסוגיה הזאת, מכיוון שהיא חשובה לא רק לחצורה-גלילית אלא גם ליישובים אחרים.

1 — 3. ובכן, נכון שאין בחצורה-גלילית שירות רופאים כלילה. מצב כזה קיים, לצערנו, ביישובים לא מעטים, ואין כל אפשרות להבטיח הפעלת רופא תורן בכל אתר ואתר. כשאני אומר שאין כל אפשרות, הכוונה היא שאין כל אפשרות חוקית לחייב. לכן רציתי לענות על השאילתא הזאת.

אבקש להשיב לי:

1. לפי איזו שיטה נערכה הבדיקה?
2. מה העלו הבדיקות באזורים שונים בארץ?
3. האם היה הבדל כמותי ואיכותי משמעותי בין אזורים שונים בארץ, ואם כן — היכן היתה הכמות גדולה יותר?
4. האם אינך סבור שדרוש מסע הסברה מדעי ואמין בארץ, שישכיל את המוני האזרחים לגבי בעיות וכללי התנהגות הקשורים בנוכחותם של מתקנים גרעיניים מכל סוג שהוא בישראל?

שר הבריאות מ' גור:

1. הבדיקות נערכו בשיטות שונות ומקובלות במעבדות המקצועיות לצורך זה.

2. תוצאות הבדיקות מצורפות בטבלה. ניתן לטכם אותן ולומר כי בכל אזורי הארץ היתה עלייה סטטיסטית בקרינה אשר תרנה בכמות מ-1% מהגבולות המותרים.

3. מסע ההסברה לגבי התנהגות אזרחים ביחס למתקנים גרעיניים אינו דרוש. המדיניות שלנו היא להבטיח שכללי הבטיחות במתקנים יהיו סבירים. אולם, לגבי מתקנים מחוץ לארץ, הרי כפי שקרה גם במקרה זה המרחק הגדול של הכורים הגדולים מגבולות מדינת ישראל מותיר בידינו טווח ביטחון של זמן ומרחב המאפשרים: א. הערכת מספקת במקרה של תקלה, כפי שקרה גם הפעם הזאת; ב. דגנת ביטחון שזיהום בעל משמעות בריאותית לא יגיע אלינו בתנאים הקיימים.

היו"ר א' נחמיאס:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יצחק ארצי.

יצחק ארצי (המעוין):

אדוני השר, קראנו בזמן האחרון על חידרה של אנרגיה גרעינית לסיכיה הקרובה יותר. אם זה לא יקרה היום, זה יקרה מחר. לכן, שאלתי באה להפנות בכל זאת את תשומת הלב, כדי שלא לפעול כאוירה של פניקה אלא כאווירה רגועה, כאשר אנו מציידים את אזרחינו במידע בסיסי לגבי נושא זה. לכן אני מבקש שיקול מחושב של השאלה.

ברשותך, שאלה נוספת לאינפורמציה: האם משרד הבריאות נקט פעולות גם לגבי בדיקה רפואית של היבוא, בעיקר מארצות מזרח-אירופה שאנו מייבאים מהן בשר ואולי גם מוצרים אחרים, שעלולים היו להיות נגועים בקרינה.

שר הבריאות מ' גור:

אתחיל בשאלה השנייה, והתשובה היא: כן. במשך תקופה מסוימת נבדקו המוצרים שעלולים היו להיות מזוהמים, ולא נמצאו ממצאים שחייבו אותנו לנקוט פעולות.

אשר להערה הראשונה, אנחנו, כמוכן, נמשיך תכדיק את הנרשא בקביעות, כי התנאים משתנים. אני רוצה רק לומר לחברי הכנסת, שבבדיקת השוואה שערבנו עם מדינת אחרות, ואני עשיתי זאת גם בסיוור האחרון בארצות סקנדינביה, נסיתי להתעמק בסוגיה זו כי שם היו רגשים מאוד אליה כתוצאה מחשש מהיפגעות מיידית. אני יכול לומר שכאופן יחסי, גם מפני הממדים הקטנים שלנו וגם מפני מקום הימצאם של שני כורי המחקר הגרעיניים והפעולות שכבר נקטנו בעבר, יכולתנו לתגובה מהירה ולהתארגנות מיידית היא גדולה הרבה יותר מאשר בחלק גדול מארצות אירופה השייכות לארגון הבריאות

כידוע, מחלת העששת בארץ נמצאת בעלייה, בו בזמן שבארצות הנאורות היא נמצאת בנסיגה ניכרת עקב מהילת פלואוריד במי השתייה. לדעת מומחים אין כל מניעה למהלך פלואוריד במי השתייה גם בארץ ועלייך כך לרסן את המחלה ואף לצמצם את היקפה.

לפיכך אבקש משר הבריאות להשיב על השאלות הבאות:

1. האם מקובל על משרדו כי מהילת פלואוריד במי שתייה היא אמצעי יעיל נגד העששת?

2. אם כן — מדוע אין מנהיגים את הדבר בארץ בהיקף מרבי?

3. אם סיבות העיכוב לא ישתנו בזמן הקרוב, מה בדעת המשרד לעשות כדי לסייע לאוכלוסייה להילחם בעששת, בייחוד בקרב הילדים והנוער?

שר הבריאות מ' גור:

1. מהילת פלואוריד במי שתייה היא אמצעי יעיל.

2. הפעלת תוכנית פלואורידציה מחייבת התאמות רבות במישור המקומי, ומכאן העיכובים. עם זאת, המשרד מקוה להגיע בהדרגה להפעלת תוכנית זו בכל אזורי הארץ שבהם התנאים מחייבים זאת.

3. בכל מקרה, גם במצב של ביצוע פלואורידציה, ימשיך המשרד לפעול, עלייך כך שיגרום לביצוע בדיקות וטיפולים משמרים והדרכה למניעת עששת.

2210. טיפול רפואי ביישובים בגבול הצפון

חבר הכנסת ע' עלי שאל את שר הבריאות ביום י"ח בסיוון התשמ"ו (25 ביוני 1986):

ראשי יישובי העימות בגבול הצפון התלוננו על כך שמערכת הבריאות אינה ערוכה כיאות לטיפול ביישוביהם.

אודה לשר אם יואיל להשיבני:

1. האם הטענות נכונות? ואם כן — מה הם השיפורים הנתוצים וכאיזה היקף תקציבי מדובר?

2. מה בדעת השר לעשות לשיפור ההיערכות?

תשובת שר הבריאות מ' גור:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. מערכת הבריאות, ככלל, ערוכה לטיפול ביישובי הצפון.

2. יש תלונות על חוסר באמבולנסים בשני יישובים והעניין קשור לתקציב הישרות המקומית ולהטכמים עם מנג'דראדום. נושאים אחרים המחייבים טיפול הם הפעלת חדר מיון בקריית-שמנה. עניין זה הוסדר זמנית למשך התורשים הבאים עד לתחילתו של סידור קבע.

בתחומים אחרים שעליהם מופקד משרד הבריאות לא ידועות לנו תקלות המחייבות מעורבות שלנו.

2211. בדיקת דגימות גשם לאחר האסון בצ'רנוביל

חבר הכנסת י' ארצי שאל את שר הבריאות ביום י"ח בסיוון התשמ"ו (25 ביוני 1986):

לאחר אסון צ'רנוביל ערך משרד הבריאות בדיקת דגימות של הגשם שירד אז בארץ, כדי לקבוע כמות הקרינה הרדיואקטיבית הכלולה בו.

המשרד אינו מחייבם לנושאים הקשורים לחיסיון הרפואי, ועל חבר הכנסת לקבל זאת.

2260. שיטת הלחמה הביולוגית ביתושים

חבר הכנסת י' ארצי שאל את שר הבריאות ביום כ"ג בסיוון התשמ"ו (30 ביוני 1986):

בעיתונות ("ידיעות אחרונות", 17 ביוני 1986) פורסמו פרטים על השיטה הביולוגית, שיטה חדישה במלחמה נגד היתושים, שפותחה על-ידי המדען ד"ר יואל מרגלית.

אודה לך אם תשיבני מעל במת הכנסת:

1. מה מהותה של השיטה הנ"ל?

2. מה היא הסיבה להתנגדותו של מנכ"ל משרד הבריאות לשיטה שהומלצה על-ידי מדענים ישראלים אחרים וארגון הבריאות העולמי, ואף זכתה להכרה ולהערכה במדינות כמו גרמניה?

3. האם אתה מוכן להקים ועדה מדעית-מקצועית שתחווה דעה?

4. אם ההמלצה תהיה חיובית, האם תסכים להמליץ על השיטה בפני הרשויות המקומיות אשר אינן מצליחות לנצח את היתוש?

שר הבריאות מ' גור:

1-4. הבצילוס אושר לשימוש בארץ אבל רק בתנאים שבהם הוכחה יעילותו, הווי אומר, במים נקיים ללא עומס אורגני רב. בבדיקות שנעשו בנחל-הירקון, המכיל גם שופכין, התבררה חוסר יעילותו בתנאים כאלה.

כדי לאשר את השימוש בכל התנאים בארץ התבקש ד"ר יואל מרגלית להמציא נתונים על יעילות הפעולה בתנאים המקובלים לאישורי תכשירים, העובדה שלא הוגשו נתונים אלה מרמזת על כך שהתכשיר לא היה יעיל במצבים אלה, וכי מניעת הופעת היתושים תלויה בביצוע פעולות הדברה בצורה שיטתית בחומרים מתאימים, ובכל מקום שכן נעשה נמנעה הופעת היתושים. דווקא השימוש בבצילוס בתנאים לא מתאימים עלול לגרום להמשך התפתחות היתושים, וכבר היו דוגמאות לכך.

עם קבלת החומר הנוסף מד"ר מרגלית הוא יומן לדין בהנהלת המשרד.

היו"ר א' נתניאס:

אני מבקש משר הבריאות להשיב על שאלתא מס' 2284 של חברת הכנסת עדנה טולודר.

2284. סיוע לנוקמים להשתלות כבד

חברת הכנסת ע' סולודר שאלה את שר הבריאות ביום א' בתמוז התשמ"ו (8 ביולי 1986):

ביום 8 ביוני 1986 התבררנו, שבשלב זה עדיין לא יתחילו בהשתלת כבד בישראל, אף שיש די מועמדים לניתוח זה.

מ"ל (שמה המלא מופיע במקור) — והיא אינה היחידה — עדיין שוכבת במצב חמור ומחכה עד שייאסף הסכום שיאפשר לה נסיעה לניתוח בחוץ-לארץ.

שאלות:

1. מה הוא מספר החולים בארץ הנוקמים להשתלת כבד מדי שנה?

העולמי, ואני מניח שהן מאורגנות די טוב. כך זה אצלנו גם מפני שצה"ל עורך הרבה יותר מאשר צבאות אירופיים לנושא זה. אני מזכיר את צה"ל כי אמצעי הניידות שלו הם כאלה המאפשרים נקיטת פעולות המוניות בקצב גדול הרבה יותר וכצורה מסודרת יותר.

עם זאת, אני מקבל מה שאתה אומר ואנחנו נמשיך לעקוב אחרי העניין באופן סדיר. לא היינו רוצים לשכור את האיוון בין המידע הראשוני ההכרחי לבין גבול מסוים שמעבר לו עלולה להתעורר היסטריה.

2212. אי-תפקוד במחלקת ההשתלות בבית-החולים תל-השומר

חבר הכנסת מ' איתן שאל את שר הבריאות ביום י"ח בסיוון התשמ"ו (25 ביוני 1986):

הובאו ליריעתי תלונות על כי מחלקת ההשתלות בבית-החולים "תל-השומר" איננה מתפקדת וכי אין ביכולתה של הנהלת בית-החולים לפתור את הבעיה. התמשכות התופעה זה יותר משנתיים גורמת סבל לחולים בכלל ולחולי הכליות בפרט, ואולי לאובדן חיי אדם. יש לציין גם את העלות הגבוהה של הפעלת דיאליזה שלוש פעמים בשבוע לחולה, כתחליף להשתלת כליה.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. מה הוא מספר הנפטרים בקרב חולי הכליות בבית-החולים "תל-השומר" בשנתיים האחרונות בהשוואה לשנים הקודמות?

2. מה הם הצעדים שנוקט משרד הבריאות כדי לשפר את תפקודה של מחלקת ההשתלות בבית-החולים "תל-השומר" ולהגדיל את מספר השתלות הכליה שיבוצעו במחלקה זו ובבתי-חולים אחרים, במדינה?

תשובת שר הבריאות מ' גור:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. אין קשר בין מספר נפטרים לבין העובדה שאין מבצעים השתלה. לא היו פטירות כתוצאה מאי-ביצוע השתלות.

2. המשרד מקוה שעניין יחידת ההשתלות ב"תל-השומר" הוסדר. עם זאת, המשרד לוחץ ופועל גם כדי שתופעל יחידת השתלות בבית-חולים רמב"ם, בשביל חולים מצפון הארץ.

2249. אשפוז בבית-חולים תחת שם בדוי

חבר הכנסת ד' דינו שאל את שר הבריאות ביום כ"ג בסיוון התשמ"ו (30 ביוני 1986):

בעיתון "ידיעות אחרונות" מיום 24 ביוני 1986 התפרסמה ידיעה ולפיה א"נ (שמה המלא מופיע במקור), שניסתה להתאבד, אושפזה בבית-החולים "מאיר" ככפר-סבא תחת שם בדוי.

אודה לכבודו אם ישיבני:

1. הנוכח הידיעה דלעיל?

2. אם כן, כיצד קורה שבית-חולים מאשפז בשם בדוי?

3. מה הניע את בית-החולים לכך?

תשובת שר הבריאות מ' גור:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

והיתה זו יוזמתו, בשיחוף עם עיריית אשקלון, לגרום לאכלוס מעורב. זוהי הסיבה לכך שהמשרד אכלס רק 16 דירות בעולי אחיזיה והתכוון לאכלס את הנותרות בעולים אחרים. בשל הוראה שנתן משרד השיכון לסניף "עמידר" המקומי, לא היה אפשר לאכלס יותר מארבע דירות בעולים לא-אחיזיים. עתה הוסרה מגבלה זו ואנו נעמוד בהבטחתנו לאכלס את הבניין בעולים מכל הארצות.

היו"ר א' נחמיאס:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יצחק ארצי.

יצחק ארצי (המערך):

ראשית, אני רוצה להביע את צערי על כך שאני מקבל את החשוכה באיחור של חמישה חודשים. והנה, גם לאחר שעבר זמן כה ארוך, מתברר שהעניין טרם בא על פתורו. לכן, אני שואל: האם אין אפשרות לגבש נהלים וסידורים שיפתרו את הבעיות בעוד מועד, כדי שנושא פועט כל כך לא ייהפך לזירת התמודדות בין שני משרדים ממשיגים, כי, לעניות דעתי, המשרד לקליטת העלייה יודע, טוב יותר מכל משרד אחר, מה טוב ומה רע לעולה.

השר לקליטת העלייה י' צור:

ראשית, אני מודה באשמה לגבי ההערה על משך הזמן.

לעצם העניין, אני רוצה דווקא לציין לשבח את מערכת היחסים בין משרד הבינוי והשיכון לבין המשרד לקליטת העלייה — מכוחה הוצאנו את תוכנית השיקום החדשה לעולים. התוכנית משלימה עכשיו חודש אחד לקיומה, וכמשך חודש זה הגיעו אלינו 1,000 פניות לקבלת משכנתאות. זה בחודש אחד בלבד, בו בזמן שבכל השנה הקודמת היו 2,000 פניות. בלתיים אושרו 900 משכנתאות, וכבר כוצעו 300. אין ספק שזה, בין השאר, הודות לתיאום ולשיחוף הפעולה.

קיימת בעיה אמיתית וצריך להבין אותה. כאשר אנו עומדים לפני משימה לאכלס כ-3,500 משפחות עולי אחיזיה, אם מחליטים מראש על עיקרון שלפיו אין לאכלס בניינים שלמים בעולי אחיזיה בלבד אלא רק מחציתם, יש צורך להבטיח מספר כפול של דירות. הווי אומר, יש כאן בעיה לא פשוטה מבחינה כלכלית.

במשך השנה הזאת, שהיתה שנת קיצוץ תקציב, הוסיפה הממשלה תקציב מיוחד לשיכון קבע של עולי אחיזיה. איננו רוצים שבניינים שלמים יהיו מאוכלסים על-ידם, אבל יש לדעת שאם מחליטים מראש על עיקרון כזה יש צורך להעמיד תקציב שיכון כפול. הווי אומר, גם כאן יש בעיות רבות ואי-אפשר לעמוד על כל העקרונות באופן מלא. אני מודה שגם בבתים יש בית שהוא מאוכלס כולו על-ידי עולי אחיזיה, וכנ"ל בנצרת. תיתכן מדיניות שלפיה לא יהיו בבניין אחד עולים מארץ אחת, אבל אין שום החלטה. אנחנו משתדלים מאוד להבטיח את הפיזור במידה מתאימה. במשך שנה ורבע מאז "מבצע משה" כבר נמצאים בדירות קבע מעל 2,000 משפחות, יותר ממחצית עולי אחיזיה, עד אפריל יעברו עוד 700 משפחות מכין עולי אחיזיה לדיוור קבע. אם כן, להערכתי, עד לסיום שנת התקציב הזאת לא תהייה יותר מ-500 — 600 משפחות הממתינות לדיוור קבע. בכל אופן, אני חושב שזה אחד המבצעים, אם נקרא לזה כך, שיתקדמו בקצב מהיר ביותר, תוך תיאום פעולה מלא.

אני מודה על ההערות שתרמו, בסך-הכול, לעניין, ואני מצטער על האיחור.

2. מה היא העזרה שהם מקבלים ממשרד הבריאות ומקופת-החולים לצורך נסיעה לניתוח בחוץ-לארץ?

3. מה יעשה חולה שלא עלה בידו לאסוף את הסכום הדרוש לניתוח בחוץ-לארץ?

4. האם שוקל משרד הבריאות הקמת קרן והסדרים מיוחדים שיאפשרו מתן התנאים לניתוח בחוץ-לארץ לנוקמים?

5. מתי צופים החלטת אישור סופית לניתוחי השתלת כבד בישראל ומה הם, התנאים הנדרשים לכך המעכבים הביצוע?

שר הבריאות מ' גור:

בעצם, כבר עניתי על שאלה זו.

אם לא אכפת לחברת הכנסת עדנה סולודר, — — —

עדנה סולודר (המערך):

אני אקרא את התשובות בפרוטוקול תודה.

היו"ר א' נחמיאס:

אני מודה לשר הבריאות על תשובותיו. רשות הדיבור לשר לקליטת העלייה להשיב על שאלות של חברי הכנסת. בבקשה, אדוני.

1858. דיון לעולים באשקלון

חבר הכנסת י' ארצי שאל את השר לקליטת העלייה ביום ג' באדר א' החשמ"י (12 בפברואר 1986):

בשכונת "שמשון" באשקלון הוקם מבנה הכולל 32 יחידות דיור. לפי הסיכום בין עיריית אשקלון, משרד הקליטה וגורמי השיכון המקומיים, הבניין יאכלס על-ידי אוכלוסייה מעורבת, מחציתו על-ידי עולים מאחיזיה ומחציתו על-ידי עולים ממרכזי קליטה אחרים מאשקלון וממקומות אחרים בארץ.

ואכן, נוסף על 16 המשפחות מאחיזיה, קיבלו 16 משפחות אחרות הפניה לעריכת חוזה. ארבע משפחות הספיקו לחתום על חוזה. אשר לנותרים, חתימת החוזה נעצרה.

כתוצאה מכך, עומדות 16 דירות ריקות, שעה שמרכז הקליטה הוא מלא.

לאור מידע זה, אבקשך להשיבני:

1. מדוע אין משכנים את ארבע המשפחות אשר לאחר המתנה של חודשים רבים זכו לקבל אישור לשיכון?

2. האם בימים של מחסור בדירות ובעיות קליטה מוצדק לעכב תהליך קליטה של עולים בגלל סידורים ביורוקרטיים, או חילוקי דעות?

השר לקליטת העלייה י' צור:

התשובה על השאלות האחרות ואתך הסליחה.

1. כן משכנים את המשפחות. שתי משפחות כבר גרות בבניין ושתי דירות נוספות עתידות להתאכלס בתוך כמה ימים.

2. אכן, לא מוצדק שתהליך הקליטה יתעכב בשל סיבוכים ביורוקרטיים. בימים אלו מוצעות הדירות למשפחות עולים נוספות, ואם הן תרצנה בכך הן תוכלנה לאכלס את יחרת הדירות.

משרד השיכון עמד על כך ש-32 יחידות הדיור יהיו מיועדות כולן לאכלוס עולי אחיזיה. משרדי התנגד לכך,

3. האם אין מעמד ההסתדרות הציונית העולמית, החשי"ג, והאמנה בין הממשלה ובין ההסתדרות הציונית אוסרת טיפול הממשלה בנושא העלייה ועידודה, ומפקידה אותו כדי ההסתדרות הציונית?

4. האם טיפול בנושא העלייה בדרום-אפריקה לא יגרם חיכוכים בין ממשלות ישראל ודרום-אפריקה ויביא לפגיעה ביהודים בדרום-אפריקה?

5. האם לא היתה טעות בפרסום הידיעה?

תשובת השר לקליטת העלייה י" צור:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הממשלה אישרה את נסיעתי לטיפול בענייני המשרד לקליטת עלייה.
2. כן.

3 — 5. לא. התמעטות העלייה מהמערכ מחייבת מעורבות פעילה יותר של הממשלה בעידוד עלייה. אני רואה בעידוד עלייה מדרום-אפריקה נושא חיוני כשלעצמו וניסיון שממנו אפשר יהיה להסיק לקחים לגבי מעורבות פעילה של משרד הקליטה, עליידי הצגת אפשרויות הקליטה לפני עולים פוטנציאליים.

2042. רישום עולים כיהודים

חברת הכנסת ע' סולודר שאלה את השר לקליטת העלייה ביום כ"ב באדר ב' התשמ"ו (2 באפריל 1986):

מהתבטאויות שר הקליטה למדתי, שלאחרונה מסתמנת החמרה ברישום עולים (גרים) כיהודים בתעודות הזהות שלהם. לדברי השר, הובאו לידעתו כשישה מקרים שהופנו עליידי פקדי הרישום — בניגוד לנהלים — לבית-דין רבני. כדי שזה יכרע בעניין גיוס. העולים הנ"ל הגיעו לישראל כיהודים, ובתוקף חוק השבות הקיים חובה לרשומם כיהודים.

שאלות:

1. היכול השר לתאר את המקרים?
2. כיצד פועל שר הקליטה לקיום הליכי הרישום כמחייב בחוק, למען הקל על העולים את רישומם וקליטתם כארץ?

השר לקליטת העלייה י" צור:

1. מדובר בעולים חדשים אשר התגירו בחוץ-לארץ. עולים אלה הגיעו לישראל, וכאן, פקדי מרשם האוכלוסין טיבו לקבל מפיהם הודעה בעל-פה והעבירו את תעודותיהם לחוות דעת בית-דין רבני.

2. פניתי לשר הפנים וליועץ המשפטי לממשלה. אני עומד להעלות את הנושא באחת משיבות הממשלה הקרובות.

אני מבקש לציין, שאם אכן האינפורמציה שבידי נכונה, וחל השניי האמור במדיניות משרד הפנים, אני רואה זאת בחומרה רבה.

אני רוצה להוסיף הערה — בעקבות פנייתי לממשלה ופנייתי ליועץ המשפטי לממשלה, הודיע לי שר הפנים, שהשינוי שהוא הציע בבית-הדין הגבוה לצדק באשר לרשימת הגיוס לא יופעל כל עוד לא תהיה החלטה של בג"ץ בנושא זה, ואני יכול להוסיף — כל עוד לא תהיה החלטה ממשלה על כך.

הי"ר א' נחמיאס:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת עדנה סולודר.

2009. הטיפול בנושא הירידה

חבר הכנסת פ' גולדשטיין שאל את השר לקליטת העלייה ביום ח' באדר ב' התשמ"ו (19 במרס 1986):

הממשלה נדרשה לנושא הירידה פעמים מספר והקימה ועדות שונות, וגם משרדך עשה כן.

אודה לך אם תשיבני:

1. אילו ועדות הוקמו עליידי הממשלה לטיפול בנושא הירידה?

2. אילו ועדות הוקמו עליידי משרדך לטיפול בנושא?

3. האם נכון הדבר כי הטלת את הטיפול בנושא הירידה על עוזר שר הקליטה?

4. כמה ישיבות קיימו הוועדות שנבחרו?

5. מה הוחלט באותן ישיבות?

6. מה בוצע?

7. האם יש מקום לכך ששר מיוחד יטפל בנושא הירידה מן הארץ?

8. האם תסכים לוותר על התפקיד ולהעבירו לשר אחר?

תשובת השר לקליטת העלייה י" צור:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

ראשית, סליחה על האיחור הרב במתן התשובה, ולשאלותי:

1. הוקמה ועדת מנכ"לים למניעת ירידה, בהשתתפות מנכ"ל משרד הקליטה — יושב-ראש, מנכ"ל משרד הכיטוחן, מנכ"ל משרד החינוך, מנכ"ל משרד הבינוי והשיכון, מנכ"ל משרד העבודה והרווחה.

2. במשרדי הוקמה יחידה הנקראת "המחלקה למניעת ירידה והחזרת ישראלים". ליחידה סניפים בארבעה מחוזות משרד הקליטה. כמו כן פועלת במשרד הוועדה לתושבים חוזרים, שקובעת את זכאותו של התושב החוזר לסיוע.

3. הטלתי את האחריות לנושא על יועצי, יוסי קוצניק, הממונה על הפעולות למניעת ירידה ולהחזרת ישראלים.

4. ועדת המנכ"לים ישבה כארבע ישיבות. הוועדה לתושבים חוזרים מתכנסת אחת לשבוע, ביום ו'.

5 — 6. ועדת המנכ"לים הגישה לממשלה תוכנית אופטימית, אשר רובה מיושם. ב'9 ביוני 1986 ישבה הוועדה ישיבה נוספת, והוחלט על כמה צעדים נוספים. יש בכוחותי להביא לממשלה בקרוב הצעות נוספות.

2010. ביקור שר הקליטה בדרום-אפריקה

חבר הכנסת פ' גולדשטיין שאל את השר לקליטת העלייה ביום ח' באדר ב' התשמ"ו (19 במרס 1986):

פורסם בעיתונים כי ממשלת ישראל החליטה כי שר הקליטה יצא לדרום-אפריקה לטפל בקידום העלייה לישראל.

אודה לך אם תשיבני מעל בימת הכנסת:

1. האם אכן כך החליטה הממשלה?

2. האם אלו הסיבות היחידות לנסיעתך לחוץ-לארץ?

חזרה למטוס; במלים אלו. האם זו הוראת השר? האם חזרנו לשנות ה-50? — העברה על הדת ככוח? האם השר יוכל את ההוראה הנלחצת הזאת?

השר לקליטת העלייה י' צור:

אני דוחה מכול וכול את הקביעה הזאת. לקביעה שאתה קובע אין אחיזה. לפחות אין היא מדויקת, ובגלל כבוד הבית אניני רוצה להשתמש פה במלים קשות יותר. יש בדברך אפילו טעם של עלילה.

אשר לעניין הגדון, כשעולה מגיע לשדה התעופה מוצעות לו כל הדרכים בשלב הקליטה הזמני, כלומר, אם הוא בא על-פי רישום מוקדם, הוא הולך למרכז הקליטה שהוכחח לו. אם הוא בא עם משפחתו, על-פי רישום מוקדם, הוא מופנה על-פי המצאי הקיים במרכזי הקליטה, או לקליטה במשפחתו. אם הוא רוצה, הוא הולך למשפחתו ומחליט לאחר מכן.

צעירים יחידים שבאים, או שהם הולכים להוסטלים מיוחדים לצעירים או שהם מופנים על-פי בחירתם לעליית הנוער. בעליית הנוער יש שני סקטורים: יש סקטור דתי ויש סקטור שאיננו דתי, וכל עולה הולך על-פי בחירתו.

אניני מסכים — ואולי זה מה שמעורר לא אחת את העלילות — ואניני מוכן ששדה התעופה כלול ייהפך. בהגיע העולים ללוד, לשדה תחרות בין כל מי שחושב שהוא מייצג גורם מאוד אחראי, לא תינתן כניסה לא למייצג הזרם הדתי הזה ולא למייצג הזרם הדתי ההוא. אני מייצג במלוא האחריות את האינטרס ואת המדיניות הכוללת של מדינת ישראל.

2044. הבונות נוער למוסדות על-ידי עליית הנוער

חבר הכנסת י' יוסף שאל את השר לקליטת העלייה ביום כ"ב באדר ב' התשמ"ו (2 באפריל 1986):

מוסדות עליית הנוער עוסקים בהכוננת נערים למוסדות לימוד ולפנימיות ברחבי הארץ. והם מממנים את לימודיהם באותם מוסדות.

אודה לכבודו אם ישיבני:

1. כמה תלמידים הופנו בשלוש השנים האחרונות על-ידי עליית הנוער למוסדות לא-חרדיים?

2. כמה תלמידים הופנו בשלוש השנים האחרונות על-ידי עליית הנוער למוסדות חרדיים?

3. האם בין עובדי עליית הנוער המכונים את הנוער למוסדות יש אנשים המוזהים עם הציבור החרדי?

4. האם יכול נער, שעליית הנוער צריכה, לכאורה, לממן את לימודיו על-פי הקריטריונים, ללמוד במוסד על-פי השקפתו ורצונו, או שמא במקרה כזה לא תממן עליית הנוער את לימודיו? ואם אומנם במקרה כזה הוא לא יתוקצב — מדוע?

תשובת השר לקליטת העלייה י' צור:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. מספר חניכי עליית הנוער בשלוש השנים האחרונות:

שנים	חניכים כלליים	חניכים דתיים (כולל חרדיים)
1984/83	8,873	8,989
1985/84	9,027	9,560
1986/85	8,921	10,076

עדנה טולודר (המערך):

אדוני השר, אני יכולה להבין מדברך. שהנושא כלול בכל מה שהוצג בכנסת בשכרונות האחרונים לגבי רישום גרים.

השר לקליטת העלייה י' צור:

בהחלט. אני רוצה להבהיר כאן בין שני עניינים. העניין הראשון הוא, שכחצי השנה האחרונה, להבדיל מהסידור שהיה קיים קודם, חל שינוי על-פי יוזמת משרד הפנים. אנשים שבאו והודיעו שהם יהודים, ובדרך כלשהי התברר שהם התגיירו, הפנו אותם לבית-הדין הרבני. אני רואה את השינוי הזה בחומרה רבה. חזרתי ואמרת: העולים אינם הפקר, ובתוך המאבק הזה על מעט העולים שאנחנו מביאים מן העולם היהודי המעורב, לא ייתכן שייתוספו כאן כל מיני הלכות ויגררו את הנושאים האלה לבית-המשפט.

ראיתי זאת בחומרה גם הואיל והיה בזה ניסיון של אכיפת החוק כחוק מיהו יהודי, שהכנסת דחתה אותו כעצם. היה פה ניסיון להכביד בדלת האחורית, אפילו מעבר לנושא של חיקון חוק מיהו יהודי.

בהצעה שהגשתי לממשלה — והיא תובא לדיון בממשלה — נאמר, שלא תיחוסף שום תוספת לגבי ההגדרה "יהודי". נוסף על כך אני אומר, שקיבלתי הודעה בכתב משר הפנים, שהוא לא יפעיל את החיקון שהוא הציע עד לסיכום בבג"ץ, ואני מוסיף — עד שלא יהיה דיון על כך בממשלה.

2043. שירותי דת לעולים חדשים

חבר הכנסת ש' בן-שלמה שאל את השר לקליטת העלייה ביום כ"ב באדר ב' התשמ"ו (2 באפריל 1986):

יש הערכה שלפיה מרבית העולים מחוץ-לארץ כיום הם יהודים שימרי תורה ומצוות, או יהודים מסורתיים. הללו משתכנים במרכזי הקליטה, ויש טוענים כי, על אף שירותי הדת שמשרד הקליטה מספק להם, כמו בתרי"כנסת, עדיין אין הם מקבלים את כל אשר הם מעוניינים בו. לעומת זאת, יש ארגונים דתיים וולנטריים המוכנים לסייע לעולים חדשים — כמו לכל אדם — בארגון שיעורי תורה, בלימוד יהדות, באירוח לשבתות, בספוק תשמישי קדושה וכיו"ב.

אודה לכבודו אם ישיבני:

1. האם יש אפשרות לפעילים דתיים להיכנס ולפעול במרכזי הקליטה?

2. האם, נוכח הביקוש לכך, תאפשר לפעילים מהציבור החרדי להימצא דרך קבע במרכזי הקליטה — אולי אף כנציגי משרדך, וודאי כתיאום עמך?

השר לקליטת העלייה י' צור:

1. למרכזי הקליטה אחראית הסוכנות היהודית.

2. משרד הקליטה מספק לעולים את צורכיהם במידת האפשר. במשרד הקליטה אף קיימת מחלקה לקליטה רוחנית, בראשה עומד רב, והיא מסייעת לעולים בנושאים אלו.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת שמעון בן-שלמה.

שמעון בן-שלמה (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אדוני השר, בשכר זה נפגשתי עם עולים חדשים צעירים שהגיעו מפרס. בקבלת הפנים כשדה-התעופה אמרו להם או לחתום על הליכה לקיבוצים — כמובן, חילוניים — או לעלות

השר לקליטת העלייה י' צור:
אני מבקש להשיב.

היו"ר א' נחמיאס:
בבקשה.

2174. תמיכה בזוגות שאינם נשואים על-פי
חוקי המדינה

חבר הכנסת ח' דרוקמן שאל את השר לקליטת העלייה ביום ט'
בסיוון התשמ"ו (16 ביוני 1986):

הגיעו אלי ידיעות ולפיהן הקיים אילן מחתן וזוגות מעולי
אתיופיה שלא לפי דין תורה, שהוא, בנושא זה, חוק המדינה.
יתר על כן, הוא מחתן קטינות, דבר שהוא מנוגד לחוקי
המדינה.

כמו כן הובא לידעתי, כי אתה מכיר בנישואים בלתי
חוקיים אלה, ותומך בהם על-ידי מתן דיור לזוגות אלה.

אודה לכבודו אם ישיבני:

1. האם ידיעות אלו נכונות?

2. אם כן — האם אין בתמיכתך בזוגות אלה מתן
לגיטימציה להפרת חוקי המדינה?

3. מה בדעתך לעשות לחיקוק מצב זה?

השר לקליטת העלייה י' צור:

1. לפי נוהלי משרד הקליטה, "גבר ואשה עולים
המקימים ומנהלים משק בית משותף שאינם נשואים אך
ידועים בציבור, עשויים לקבל פתרון דיור משותף, בתנאי
שימצאו תצדיר חתום בפני עורך־דין שהם מקיימים משק בית
משותף ומבקשים לקבל פתרון דיור משותף". נוהל זה קיים
במשרד למעלה מעשור שנים.

2 — 3. סיוע משרד הקליטה לזוגות "ידועים בציבור" אינו
מהווה מתן לגיטימציה להפרת חוקי המדינה. זוגות ידועים
בציבור יש להם מעמד משפטי, בין השאר, בחוק הביטוח
הלאומי, בחוק הגנת הדייר, בחוק שירות המדינה, בחוק הנכים
ועוד.

אני מבקש לצרף פה את דאגתי מכך ששאלת הנישואין של
עולי אתיופיה עדיין לא באה על פתרונה, ובין השאר, המצב
המתואר בשאלתך הוא אתה התוצאות מכך שהבעיה עדיין לא
באה על פתרונה ומצאת גם היא בדיון בבג"ץ.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לאדוני השר לקליטת העלייה על תשובותיו על
שאלות של חברי הכנסת.

ג. דברי יושב־ראש הישיבה

דן תיכון (הליכוד):
למה?

היו"ר א' נחמיאס:

סליחה, אדוני. אני אחדש את הישיבה בשעה 12:10.

אני מבקש ממזכירות הכנסת להדפיס מחדש ובדיוק את
סדר־היום כפי שהוא יהיה, כדי שלא יהיה טירוף מערכות.

2. בעליית הנוער יש אגף כללי ואגף דתי, ואין הפרדה בין
מוסדות דתיים לבין מוסדות חרדיים.

3. רבים מבין עובדי עליית הנוער העוסקים בקליטת
חניכים הם דתיים. גם ראש האגף הוא אדם דתי.

4. כל חניך רשאי לבחור את מקום החינוך על-פי השקפתו,
לפי המסגרות הקיימות.

2109. ירידה של שליחים לארצות־הברית

חברת הכנסת נ' ארד שאלה את השר לקליטת העלייה ביום כ"ג
באייר התשמ"ו (11 ביוני 1986):

דוחות רשמיים של שלטונות ההגירה האמריקניים מגלים,
כי בין השנים 1966 — 1985 שינו כ־400 ישראלים ילידי הארץ,
שיצאו לארצות־הברית בשליחות ממשלתית, את הסטטוס
 שלהם וקיבלו מעמד של תושבי קבע בארצות־הברית.

ברצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם נברקו הנתונים הנ"ל על-ידי המשרד לקליטת
העלייה?

2. כיצד פועל המשרד כדי לבלום תופעה זו?

השר לקליטת העלייה י' צור:

1. הנתונים נמצאים כעת בבדיקה.

2. עמדת משרד הקליטה היא, כי זו תופעה חמורה ביותר,
ואין להשלים עמה. על מדינת ישראל והמוסדות הציוניים
לדאוג לכך שכל שליח יחזור לישראל בתום שליחותו.

מנכ"ל משרד הקליטה פנה אל נציב שירות המדינה ליחום
בדיקה יסודית לכיורור היקף הבעיה ולשקילת האמצעים שיש
לנקוט למניעת הישנותה.

אני רוצה להוסיף כאן, שמוכן שכמו ככל נושא, שאלת
הירידה אינה שאלה אדמיניסטרטיבית, אבל אין ספק שהעובדה
שצויה, שלפיה 400 שליחים לא חזרו, מחייבת, לפי דעתי, גם
צעדים אדמיניסטרטיביים, שעיקרם התחייבות של האדם
לחזור לישראל. נראה שמאזימי השליח אנצו סירני, כפי שהוא
מתואר בספר "השליח", השתנו הקריטריונים והנורמות
לשליחות. עם זאת, אסור לה למדינה להשלים עם התופעה
ששליח איננו חוזר לישראל.

זימנו ישיבה של הגורמים השונים: נציב שירות המדינה,
משרד החוץ והסוכנות היהודית, כדי לדון בצעדים
אדמיניסטרטיביים, שיבטיחו לפחות אותו מינימום.

היו"ר א' נחמיאס:

אדוני השר, בבקשה להשיב על שאלתך 2174 של חבר
הכנסת חיים דרוקמן, הוא איננו נוכח כאולם.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אני מבקש להסב תשומת לבכם לסדר־היום
העמוס מאוד שלנו, וכבר בראשית הדרך יש חברים שדוחקים את
הצעותיהם ויש שרים שאינם נוכחים כאן כאולם. מצב זה יוצר
טירוף מערכות.

אני מבקש, גם כרי שחברי הכנסת לא יבואו אחר כך
בטענות, להכריז על הפסקה של עשר דקות.

(הישיבה הופסקה בשעה 12:02 ונתחדשה בשעה 12:11).

הי"ר א' נחמיאס:

אני מודה לאדוני על ההערה שלו.

הי"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אני מחדש את הישיבה שהופסקה לעשר דקות.

הודעה לחבר הכנסת שבת וייס.

דן תיכון (הליכוד):

אולי חסביר לנו, אדוני היושב־ראש, את פשר ההפסקה?

שבת וייס (המערך):

חברי היושב־ראש, הייתי רוצה להביע מחאה אישית: וייתכן שחברים נוספים ממשותפי הדיונים כמליאה יצטרפו אליה. ימי רביעי הפכו, לדאבון לב, לימי בוקה מבוקה ומבולקה. אנחנו באים ומוצאים סדר־יום שבו 30 — 40 הצעות, זה סדר־יום שאי־אפשר למצותו. הוא משתנה באופן מטורף. חבר כנסת שרוצה למלא את תפקידו כאופן מסודר ולהתכונן לקראת הדיון, פשוט אינו יכול לעשות זאת.

אני פונה אליך, אדוני היושב־ראש, כדי שתעביר את הדברים גם לנשיאות. אנחנו מתקשים מאוד לעמוד במה שאתה מגדרת כ"טירוף של ימי רביעי", מוכרחים להכניס פה יותר סדר, להעמיס פחות על סדר־היום, ולמלא את סדר־היום כפי שנקבע. תודה.

ד. הצעת חוק סדר הדין הפלילי (תיקון) (איסור פרסום שמו של חשוד), התשמ"ו — 1986 *

(הצעתו של חבר הכנסת מ' כהן אבידב)

הי"ר א' נחמיאס:

אנו עוברים להצעת חוק סדר הדין הפלילי (תיקון) (איסור פרסום שמו של חשוד), התשמ"ו — 1986, של חבר הכנסת מאיר כהן אבידב. בבקשה, אדוני.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, שר המשפטים מר מודעי, שצריך להשיב על הצעת החוק שלי, נמצא בבניין. אולי אפשר לקרוא לו.

הי"ר א' נחמיאס:

שלחנו לקרוא לו. כל הדברים שצריכים להיעשות נעשו.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

אני מסכים, אדוני היושב־ראש, אני מכיר את הבעיה.

הי"ר א' נחמיאס:

אתה מכיר את הבעיה, אנחנו באותו מקצוע.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, התלבטתי קשות לפני שהגשתי את הצעת החוק הזאת. אחמול החקיקים כאן דיון די ארוך ונוקב בענייני המשטרה, ולא ניתנה לי ההזדמנות לומר את דברי בנושא פרסום שמו של חשוד, כי אני ניהלתי את הישיבה.

מטרתו של חוק זה איננה מכוונת לחשוד שהוא כבר חשוד, אלא לאדם לפני שהוא חשוד, מייד כאשר התלונה נגדו הוגשה במשטרה. כדאי לזכור, שעשרות אלפי תלונות מוגשות למשטרה מדי שבוע, והתלונות נזרקות לסל כי אין בהן עניין ציבורי, אין בהן עניין כלל, ואולי הן בכלל מפוברקות, אבל המשטרה חייבת לרשום כל תלונה.

בהודמנות זו אני רוצה להשיב לחברי, לעמיתי, לסגן יושב־ראש הכנסת דן תיכון. מהרגע שבו פתחת היום את הישיבה ביטלו פרק, דחו פרק, כל כמה דקות אני מקבל הודעה אחרת הקשורה לסדר־היום. הדבר נעשה בצורה כזאת, שהיה פה טירוף מערכות. אילו הלכתי על־פי כל התיקונים האלה, הייתי מגיע כעבור חצי שעה לסוף סדר־היום, והרכה מאוד חברים היו מתמרמרים, ובצדק. הם היו טוענים: חשבת שההצעה שלי תועלה בעוד שעה, או חצי שעה, לא ידעתי על השינוי. זה היה מעורר התמרמרות גדולה, ואיך היינו יכולים לעמוד בכך?

משום כך ביקשתי להכניס סדר בסדר־היום, ומעתה ואילך, אם יהיה נוכח באולם מציע ההצעה שבסדר־היום, מה טוב; לא יהיה המציע נוכח באולם, אני אעבור לסעיף הבא.

אורה נמיר (המערך):

מהו, אם כן, סדר־היום?

הי"ר א' נחמיאס:

סדר־היום נשאר בינתיים כפי שהיה, פרט לזה שהצעת חוק־ייסוד: הכנסת לא תעלה היום. גם את הצעת חוק הרשויות המקומיות ביקשו להעביר, אבל עוד נראה אם נוכל לעשות זאת.

כמי בעיקר פוגע הדבר? הוא פוגע דווקא באנשי ציבור, באנשים התופסים עמדות בחיי הכלכלה, בחיי המשק והמדינה. כאשר תלונה מוגשת למשטרה, המשטרה חייבת לקבל אותה ולרשום אותה. אחרי חודשיים או שלושה חודשים קורעים את התלונה ולא מתייחסים אליה כלל בשל סיבות מוצדקות. אבל, למחרת היום מופיעה בעיתון הודעה: נגד פלוני הוגשה תלונה בעניין זה וזה. כשאתה פונה לעיתונאי ומסביר שלא דוברים ולא יער, לא הייתי שם. אין לי כל נגיעה לעניין וכו', הוא אומר: אמת דיברתי, הוגשה תלונה, כתבתי שהוגשה תלונה נגדך בעניין זה וזה.

ומה בעצם קרה? שמו של אותו יהודי הוכתם בכותרת ראשית בעמוד ראשון, ולך ספר: אין לי אחות. אילו פתחו תיק במשטרה ומתחילים בחקירה, נחא. אינני מתנגד שדבר זה יפורסם. אבל, לכאורה, אין עוד כלל חקירה, אין עוד עזר לחקירה, וכבר למחרת אותו יום מתפרסם בעיתונות שמו של אותו חבר הכנסת, חבר עירייה וכו'. הוא עוד לא נעצר, עדיין לא נקרא למשטרה, עוד לא דיברו אתו, ואחר כך שוב לא התאוננו בעניין הזה. מפני שזה היה בלון, עורבא פרח.

כאשר מדובר באזרח רגיל, העיתונים אינם מתייחסים למקרה ואינם מפרסמים את שמו. אבל, כשהדבר נוגע לחבר הכנסת, לאיש ציבור, למנהל בנק או לבעל תפקיד דומה, האיש הזה עובר ייסורי תופת. הוא עובר ברחוב וכולם מצביעים עליו, על שאתמול תקף את אשתו או את שכנו, או אולי עשה מעשה מגונה כמזכירה שלו, כאשר האמת היא שהיא רצתה להתנקם בו על שהוא לא נתן לה דרגה. אבל שמו הופיע בעיתונים, ואם אחר כך יתברר שהתלונה הזאת הושלכה לסל, העיתון לא

— הצעת חוק סדר הדין הפלילי (תיקון) (איסור פרסום שמו של חשוד): הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון) — חלוקת המנדטים) —

פרסום הדבר. אבל כשמדובר רק בחלונה שהוגשה למשטרה, זה משהו אחר. במקרה זה אני מבקש להכניס את התיקון הבא לסעיף 58א: לא יפרסם אדם שמו של מי שהוגשה עליו תלונה במשטרה, או כל פרט אחר שיש בו כדי לזהותו. כל עוד לא נפתח תיק חקירה בנדון.

כל עוד לא נפתח תיק חקירה וכל עוד לא נפתחו בחקירה, למה לשפוך את דמו? יפתחו בחקירה נגדו, יפרסמו שנפתחה חקירה. אבל כאשר רק הגישו תלונה, מדוע צריך לפרסם את שמו של האיש בכתורת ראשית בעמוד ראשון? יש כזה משום עוול.

אני מציע לחברי הכנסת להצביע בעד העברת הצעת החוק לוועדה. אני יכול לומר לכם בשמו של שר המשפטים מרדכי שאיננו כאן באולם, שהוא הסכים להעביר זאת לוועדה, אף כי לממשלה יש חוק דומה לזה, אולי חריף קצת יותר משלי, ואפשר יהיה לדון בשניהם ביחד.

דב שילנסקי (הליכוד):

אני מסכים לחוק שלך, אבל הוא ממעט מדי.

הי"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לדיון מוקדם בוועדה — רוב

נגד —

ההצעה להעביר את הצעת חוק סדר הדין

הפלילי (תיקון) (איסור פרסום שמו של

חשוד), התשמ"ו — 1986, לדיון מוקדם

בוועדת החוקה, חוק ומשפט נחקבלה.

ה. הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון — חלוקת המנדטים), התשמ"ו — 1986 *
(הצעתו של חבר הכנסת ב' שליטא)

הי"ר א' נחמיאס:

אנחנו עוברים להצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון — חלוקת המנדטים), התשמ"ו — 1986. רשות הדיבור לחבר הכנסת בני שליטא, בבקשה.

בני שליטא (הליכוד):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, על-פי הבטחתי לשר הפנים ועל-פי שיחה שקיימתי היום עם יושב-ראש הכנסת, אנחנו נקיים דיון בהצעת החוק הזאת, ולא הצבעה. ההצבעה תהיה בשבוע הבא.

הצעת החוק שלי באה למעשה להשוות מצב שקיים בכנסת מקדמת דנא ואיננו קיים בשלטון המקומי, לדעתי, לא שום סיבה סבירה. כיום, לפי המצב הנוכחי בשלטון המקומי, מי שמגיע ל-0.75% של מורד, יש לו מנדט שלם. כידוע לכול, בכנסת זהו אחוז אחד. הווי אומר, המצב הקיים בשלטון המקומי דהיום נותן פרס למתפלג, למתפלג, לקטן, לחלש. זהו גורם לפיזור רב בשלטון המקומי. לעתים אנחנו רואים רשות מקומית שבה 11-13-15 נציגים ושש או שבע סיעות, דבר

* ראה נספחות חוברת ל"ו.

לכן, כפי שאמרתי, אנחנו לא נצביע היום על הצעת החוק, אבל אני מבקש לאשר אותה. היא אושרה בהנהלת הקואליציה על-ידי הסיעות הגדולות, גם הליכוד וגם המערך. זאת הצעת חוק שאיננה נותנת פרס למתפלג, למתפלג. לכן היא הצעת חוק טובה. תודה רבה.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת בני שליטא. רשות לשאלה לחבר הכנסת דוד ליכאי.

דוד ליכאי (המערך):

לאילו ועדה תועבר הצעת חוק זו? לאחר שאקבל תשובה, אנמק את השאלה.

בני שליטא (הליכוד):

אני חושב שלוועדת הפנים. אם חציע הצעה מחוכמת יותר, בבקשה.

דוד ליכאי (המערך):

בקשתי היא שההצעה תועבר לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

הי"ר א' נחמיאס:

היום לא מצביעים. בין כך ובין כך, מאחר שחבר הכנסת שליטא אמר ועדת הפנים ואדוני אמר ועדת החוקה, חוק ומשפט, ההצעה תועבר לוועדת הכנסת, והיא תחליט. השר יצחק פרץ, האם אתה רוצה להשיב על הצעת החוק של חבר הכנסת בני שליטא?

שר הפנים י"ח פרץ:

לא מצביעים היום.

הי"ר א' נחמיאס:

אני יודע שלא מצביעים.

שר הפנים י"ח פרץ:

אני לא משיב היום. אין טעם.

הי"ר א' נחמיאס:

אני רוצה להעלות את כל האפשרויות, כדי שלא יהיו טענות.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

מי מחליט אם מצביעים או אין מצביעים? אני מכין שהשר יכול לבקש.

בני שליטא (הליכוד):

השר ביקש. זה בתיאום עם השר.

הי"ר א' נחמיאס:

המציע ביקש לא להצביע. שר הפנים ביקש לא להצביע. שניהם ביקשו לא להצביע.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

למה הועלתה ההצעה היום?

הי"ר א' נחמיאס:

היא הועלתה ואפשר לדחות את ההצבעה. זה ניתן.

אנחנו עוברים להצעה לסדר-היום 4285: העברת כספים מ"קרן נפחלי" בישראל למימון מסע בחירות למפלגה פוליטית בגרמניה — הצעתו של של חבר הכנסת חיים קופמן. חבר הכנסת קופמן איננו. אני מודיע, שלפי הוראת יושב-ראש הכנסת, הצעה זו לסדר-היום לא תעלה היום.

1. הצעה לסדר-היום

תרומות של סוחרי קרקעות מהגדה לקרן הבחירות של הליכוד

אולם, באותו רגע שבו החלו להתיישב בתוך היישוב הערבי, לא ראו את הגחלים הלוחשות ואת האש המתחילה לעלות מפעילותם.

אבל מהרמרה, אחרי החזון, בא החשבון, החשבון הקר והעמוק. מעוררים מסמכת השווא של ממשלת הליכוד על הצורך ליישב מהר ככל האפשר את כל הגדה המערבית, ומהחלטת הממשלה לאפשר לאנשים פרטיים לרכוש קרקעות מידי ערבים, החלו סוחרי הקרקעות בפעולתם. הם קנו מכל הבא ליד ושלשלו את כספי הרווחים לכיסיהם המתנפחים. הם קנו ומכרו הכול, אדמה שמוחר וחלוקת שאסור, אדמות שהיו רשומות בטאבו וכאלה שהיו שייכות לאחד ונמכרו לשני. לא נציגי הממשלה ולא הסוחרים שעו לאזהרותיה של צדקת אחת, עורכת-הדין פליאה אלבק ממשרד המשפטים, שעשתה הכול כדי להבטיח שרכישת אדמות תיעשה אך ורק על-פי החוק. הם עקפו את ההוראות, את הציבור פיתו בנוזי עדשים, על-ידי פרסומים מטעים, שבהודעה ובשומרון יקומו ויפרחו יישובים רבים, וכנו לציבור מגדלים באוויר, של כמיהות לבית פה ולבית שם, אחד בתל-אביב ושני בנופים, אחד בכפר-סבא והשני חמש דקות מכפר-סבא, בתנאים נוחים מאוד. מה אכפת לך שתהיה לך וילה לטרף השבוע? ועסקי מנחם מגדל גדלו והתפתחו. כדאי לכם, לא תפסידו דבר, חס וחלילה — לטענת הדוברים. וגם אם יקרה משהו, האם מפניי סיני הפסידו? כך אמרו ורמוזו החשבון האידיאולוגי הפך לחשבון של כדאיות, של רווח. וכאשר חברה א' מתמוטטת וחברה ב' מתמוטטת וחברות נשארים בדמיון, אין נותנים את הדין.

הי"ר א' נחמיאס:

אנחנו עוברים להצעה לסדר-היום מס' 4295: תרומות של סוחרי קרקעות מהגדה לקרן הבחירות של הליכוד. חבר הכנסת אהרן הראל, בבקשה.

דן תיכון (הליכוד):

אני מציע לך שתחכה לשבוע הבא — — —

אהרן הראל (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, תחילה היה החזון, החזון הציוני האמיתי. קבוצת צעירות וצעירים שנשתלבו מהישגיה של מלחמת ששת-הימים, ראו לפתע את ירושלים השלמה, את שטחי יהודה ושומרון, את הירדן הנשפך לים-המלח, החליטו להיענות לקריאת הממשלה דאז, ובתמיכת תנועותיהם החליטו להקים שורה של יישובים בבקעת-הירדן — התיישבות שיש בה שילוב של חזון וביטחון.

הם לא התיישבו בתוך יישוב ערבי צפוף, הם לא חיפשו את התגרות ימיומית בתושבים הערבים, אלא הלכו דווקא לאזורים צחיחים, ריקים מאדם, והקימו את יישוביהם. עד היום הזה הם נאבקים מזה בקשיים כלכליים הפוקדים את יישוביהם אלה.

אחריהם באו האחרים. גם הם, לפי תפיסתם הם, אנשי חזון. אלה רצו ליישב את יהודה ושומרון מתוך אמונה בארץ-ישראל גדולה ומתרחבת. גם הם היו מוכנים לחיות בתנאים קשים, רק כדי ליישם את חזונם.

יהושע מצא (הליכוד):

גם מהגרמנים, אפילו מהאוסטרים.

אהרן הראל (המערך):

זה לא יעזור שום דבר. לפחות חורידו את הראש כשמדברים על הנושא הזה.

יהושע מצא (הליכוד):

לכסף אין ריח.

אהרן הראל (המערך):

כלום אינכם רואים איזה פגם יש בשיטה של זימון סוחרי קרקעות, אלה שתלויים כל-כולם בממשלה, בממשל הצבאי והאזרחי, שתלויים בשלטון, ולדרוש מהם תרומות? הכול בסדר? זוהי התגובה שלכם?

מה הפלא, לכן, שגדול סוחרי הקרקעות, שמואל עינב, אומר בבית-המשפט, ואני מצטט מבית-המשפט, לא סתם איוז הדלפה: "אני לא מאשים את המטרה כמה שקורה לי עכשיו וכוה שאני יושב על ספסל הנאשמים. אני גם לא מאשים את הפרקליטות הנחמדות, דורית שפירא ורחל שיבר. אני מאשים את הליכוד. הם לא ידעו בליכוד למה הם גורמים, הם לא הסבירו שהם עודדו את סוחרי הקרקעות לתרום כספים למפלגה. איך אפשר להאשים אותי במתן שוחד, אני שנתתי הכול למען המדינה?" ובפעם אחרת באותו משפט הוא אומר: "אביא לכאן את ראש הממשלה לשעבר, יצחק שמיר, כדי שיעיד במשפט שלי" — — —

מיכאל איתן (הליכוד):

הוא ימשיך לתרום הלאה לליכוד. הוא אומר שימשיך הלאה לתרום.

היו"ר א' נחמיאס:

מיכאל איתן, אתה ביקשת בקשה נוספת. אנא בטובך.

אהרן הראל (המערך):

"אני רוצה להביא לכאן את כל הפוליטיקאים. אותי לא יצלבו כאן, האנגלים ניסו לתלות אותי ולא הצליחו" — כך אומר עינב — "שהרי אני האמנתי לכם שאתם יכולים לעשות הכול, ולמען המטרה מותר הכול. איך אתם מעזים לתת למטרה לחקור אותי, להעמידני לדין?"

וראש הממשלה דאז שותק ואיננו מגיב. הוא איננו מגיב, הוא רק שואל למה הכול נטפלים אליו: מה רצתה ממנו ועדת-כהן? מה רוצים ממנו בפרשת השב"כ? בסך-הכול היתה איוז "שיחה כללית", ומה רוצה עכשיו ממני ידידו שמואל עינב? גם בינו לבין סוחרי הקרקעות היתה בסך-הכול "שיחה כללית". הוא איננו מבין. לעצמי הרב, אנחנו מבינים היטב היטב.

היו"ר א' נחמיאס:

מה אתה מציע, אדוני?

אהרן הראל (המערך):

אני מבקש שיהיה דיון בנושא הזה במליאה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה. הצעה נוספת לחבר הכנסת מיכאל איתן, בבקשה.

יהושע מצא (הליכוד):

חוראל, אדוני היושב-ראש, להסביר לנו את הסדר החדש.

היו"ר א' נחמיאס:

אני מנהל את הישיבה, או אדוני מנהל את הישיבה? חבר

ואז בא השלב הנוסף, שהוא תוצאה הכרחית — השוחד והשחיתות. לסוחר קרקעות מושחת מסבירים שהוצא נגדו פסק-דין מוות בירוד, ושוב אין לו ברירה אלא לשלב את האינטרס שלו עם האינטרס של הממשלה: אתה תרוויח ואנחנו נרוויח. שמור לי — ואשמור לך. קצת אתה וקצת אנחנו. אם מישוהו בדרך משלשל כספים לכיסו הפרטי — לא נורא, שהרי המטרה מקדשת את האמצעים. ומה ערכה של שחיתות קטנה מול המטרה של גאולת ארץ-ישראל?

והשמן על הגחלים הלוחשות הופך לבעירה גדולה. מה פלא, לכן, שאחר כך מומינים את סוחרי הקרקעות, לא חס וחלילה למטרה לחקירה על עבירת חוק, אלא למשרדו של ראש הממשלה, יצחק שמיר, ומגיישים להם חת וקפה ועוגיות, ומסבירים להם שוב, ליושבים, שטוב יהיה אם הליכוד יצנח בבחירות, שהרי יש אינטרס משותף, עוד למכור ועוד לקנות. דונם פה ודונם שם, ובדרך, תנו תרומה לא רק לקרן-הקיימת אלא גם לקרן "תל-חי", ובנוסף, בכסף יארגנו סיורים לתושבי ישראל לראות את המפעל המשותף של סוחרי הקרקעות ותנועת הליכוד. ועוד יתברר שאותו אחמד עודה היה מדרך טיולים.

דב שילנסקי (הליכוד):

אולי תציין את גאולת ארץ-ישראל?

אהרן הראל (המערך):

וביחד וביחד נבנה את ארץ-ישראל הגדולה, היפה והמושחתת. והחשבון חזק מהחזון. והשחיתות והשוחד חזקים יותר משניהם.

ואז, במקביל, ככה לפתע צומחת לה גם מחתרת הרוצה להחיש את התהליכים.

דב שילנסקי (הליכוד):

איך יכול מישוהו בעל חודעה ציונית לדבר כך על גאולת ארץ-ישראל? הרי אבות התנועה הציונית יכולים להתהפך בקברותם.

אהרן הראל (המערך):

שילנסקי, אני עוד לא הכנסתי פצצות נגד מדינת ישראל, אני עוד לא נסיתי לפוצץ את ממשלת ישראל ולהכניס פצצות, אז אתה לפחות תשתוק.

דב שילנסקי (הליכוד):

אולי תעלה את הרמה שלך?

אהרן הראל (המערך):

כי אם המטרה מקדשת את האמצעים, למה לא לזרוז את פניו השטחיים? נהרגו ערבים, נטמין פצצות לראשי ערים, נפגע כנשים ובטן, אולי יפוצו הערבים לכל עבר, והאדמה, רבוחי, האדמה תהיה שלנו.

אבל נחזור לסוחרי הקרקעות — אותה עילית חברתית שממשלת הליכוד כל כך רצתה ביקרה.

לא התרוממות לליכוד הן המדאיגות. מותר למפלגה פוליטית לבקש תרומות מאישים פרטיים. אבל כלום אינכם רואים — — —

יהושע מצא (הליכוד):

מי כמוך יודע.

אהרן הראל (המערך):

זה לא יעזור לכם.

האחת — להסיר את הנושא מסדר-היום, והשנייה — לקיים דיון בוועדה.

אני מציע להסיר את הנושא מסדר-יומיה של הכנסת. אני חושב שזה זמן רב לא נשמע באולם נאום שיש בו מידה רבה כל-כך של צביעות, מידה רבה כל-כך של חוסר זהירות, מידה רבה כל-כך של זולות, כפי שנשמעו מדבריו של חבר הכנסת הראל.

לידיעתכם, במרחק של חמש דקות נסיעה מכפר-סבא, לא יותר, נמצא מוסד שחבר הכנסת הראל עומד כראשו — בית-ברל. בית-ברל נמצא על אדמות שהן אדמות מדינה לשעבר. היום הן אדמות שבית-ברל מעניק לתנועת העבודה. איזו תמורה שילמה תנועת העבודה תמורת האדמות? ולא רק למוסד החינוכי אלא גם לפרדסים מסביב.

חבר הכנסת אהרן הראל, מי שביתו עשוי זכויות, אל יידה אבנים. בזמן האחרון הידרדרו כחיים הפרלמנטריים שלנו להשמצות אישיות ולעלבונות אישיים. על כן אמנע מהתקפה אישית על חבר הכנסת הראל. אני רוצה רק להזכיר לו — כשהוא אישית השתחרר מחיל-הים — — —

היו"ר א' נחמיאס:
בבקשה לסיים.

מיכאל איתן (הליכוד):

— — — גם הוא עשה סיור, חמש דקות מכפר-סבא, בעניין אדמות. גול הקרקעות של מפלגת העבודה — — —

היו"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת מיכאל איתן בבקשה לסיים.

מיכאל איתן (הליכוד):
— — — שנמשך בימים אלה.

היו"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת מיכאל איתן, בבקשה לסיים.

מיכאל איתן (הליכוד):

— — — כאשר מיליון-וחצי דונם אדמות מדינה מועברות לקיבוצים ללא ביקורת.

היו"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת איתן, בבקשה לסיים. אני מבקש ממך לסיים.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני מבקש לסיים את גול הקרקעות בשכונות. כאשר אדמות של מינהל מקרקעי ישראל הועברו ל"סולל-בונה" ללא מכרז — — —

היו"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת איתן בבקשה.

מיכאל איתן (הליכוד):

— — — ללא תמורה כספית — איפה הייתם אז? מה פירוש גול קרקעות? אתם מדברים על תרומות למפלגות — — —

היו"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת איתן, ביקשתי לסיים.

מיכאל איתן (הליכוד):

אתם מדברים על ניצול משאבים כלכליים, ניצול משאבי המדינה לטובת המפלגה — — —

היו"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת איתן, בבקשה להפסיק.

הכנסת מיכאל איתן, אתה ביקשת הצעה נוספת, אלא אם כן, אתה רוצה לוותר עליה. תואיל ברוך טובך.

מיכאל איתן (הליכוד):

הנוהל המקובל הוא, שכאשר חבר כנסת מציע הצעה לסדר-היום, משיב לו אחד מנציגי הממשלה, ולאחר תשובת נציג הממשלה רשאי אחד מחברי הכנסת האחרים להציע הצעה אחרת. לפי האינפורמציה שנמסרה לי, חבר הכנסת עוזי לנדאו צריך להשיב בשם הממשלה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה. חבר הכנסת עוזי לנדאו, חברת הכנסת שרה דורון, חבר הכנסת מיכאל איתן, עד כמה שאני יודע, שלושתכם יודעים יותר מאשר לקרוא עברית. אני משוכנע בכך. אני מצוין שאתם יודעים ספר, נבונים ומבינים עניין. וככן, התקנון אומר: רוצה שר להשיב — ישיב, לא רוצה — לא ישיב. אין דבר כזה שחבר כנסת יקום וישיב במקום שר. בכלל אין חובה על שר להשיב.

לכן, יש לנו הצעה אחת, והיא להקים דיון במליאה. אתה ביקשת הצעה אחרת.

מיכאל איתן (הליכוד):
אבל — — —

היו"ר א' נחמיאס:
בלי "אבל". נגמר הוויכוח. אם יש לך הצעה אחרת — בבקשה.

מיכאל איתן (הליכוד):
עוזי, תירשם להעביר את זה לוועדה.

היו"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת מיכאל איתן, יש לך עוד דקה. אני מצטער מאוד.

מיכאל איתן (הליכוד):
אני לא יכול להתחיל לדבר כך.

היו"ר א' נחמיאס:
יש לך עוד דקה אחת לנמק הצעה אחרת.

מיכאל איתן (הליכוד):
יכולה להיות הצעה נוספת. יש שתי הצעות.

היו"ר א' נחמיאס:
יש לך עוד דקה. חבר הכנסת מיכאל איתן, לא נותרה לך אפילו דקה.

מיכאל איתן (הליכוד):
אני גם יכול להפסיק לדבר.

היו"ר א' נחמיאס:
אני מבקש ממך, תגיד מה שאתה רוצה.

מיכאל איתן (הליכוד):
למה כרוח כועסת?

היו"ר א' נחמיאס:
אני מבקש מכם לשבת במקומותיכם. אני הסכרתי את העניין. אתם רוצים — תפתחו את התקנון. בבקשה לפתוח את התקנון. על-פי אנהנו פועלים. בבקשה, אדוני

מיכאל איתן (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כאשר יש הצעה לדון בנושא מסרים במליאה, יכולות להיות שתי הצעות אחרות:

חוברת ליו, ישיבה רכ"ז
— הצעות לסדר-היום —

מציע שהדיון הזה יתקיים בוועדה, שידתו ויכדו האם הידיעות הללו, אשר מופיעות כל יום מעל דפי העיתונות הן אמת והאם הן עלולות בקנה-אחד עם חוקיה של מדינת ישראל ומהי אחידותם של אלה שמבקשים להנהיג את המדינה הזאת בעתיד הקרוב, למעשיהם בעבר הקרוב. תודה רבה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת אלעזר גרנות. חבר הכנסת אהרן הראל, האם אתה מסכים שהצעתך תועבר לועדה.

אהרן הראל (המערך):
מסכים.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה. חברי הכנסת, לפנינו שתי הצעות: האחת — להעביר את הצעתו של חבר הכנסת הראל לדיון בוועדה; והשנייה — להסיר את הצעתו מעל סדרי-היום של הכנסת. אני מעמיד אותן להצבעה.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הנושא

לדיון בוועדה — רוב

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא בסדרי-היום של הכנסת — מיעוט

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדה

נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

הנושא יועבר לדיון בוועדה. חבר הכנסת גרנות, לא הצעת לאיזו ועדה. אני מציע שוועדת הכנסת תחליט לאיזו ועדה יועבר הנושא לדיון.

מיכאל איתן (הליכוד):

— — — אתם מדברים על העדפת המפלגה?

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת מיכאל איתן.

מיכאל איתן (הליכוד):

תתביישו לכם.

שבת רייס (המערך):

יש יושב-ראש לישיבה.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת מיכאל איתן, אני מבקש ממך. חבר הכנסת מיכאל איתן, עשית עכשיו מעשה לא יפה. אני מבקש ממך. ביקשתי ממך להפסיק ואתה המשכת. זה לא נאה.

מיכאל איתן (הליכוד):

לא יפה? לא נתנו לי להגיב על מסע ההשמצות הזה.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת עוזי לנדאו, בבקשה — אני מבקש את סליחתך. אתה ביקש את רשות הדיון כדי להציע העברה הנושא לדיון בוועדה. אבל, מאחר שחבר הכנסת גרנות מבקש להציע להעביר את הנושא לדיון בוועדה וחבר הכנסת מיכאל איתן ביקש להסיר את הנושא מסדרי-היום, אני חייב לתת את רשות הדיון לחבר הכנסת גרנות. אני מבקש את סליחתך. בבקשה חבר הכנסת גרנות.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לא הופתעתי מתגובתה של סיעת הליכוד. סיעת הליכוד נמצאת עכשיו בטראימה של חקירת מעשיה ומעשי ראשיה.

על מה מדובר כאן, בסך הכול? מדובר כאן על דיון, ואני

ז. הצעה לסדר-היום

העברת כספים מ"קרן נפתלי" בישראל למימון מסע בחירות של מפלגה פוליטית בגרמניה

שאלן זה אחי שאני עונה לחבר הכנסת הראל ואחר-כך אני מעלה את הצעתי. עכשיו פתאום התהפכו הידירות. הסברתי את הדברים ליושב-ראש, הוא הבין אותי ואני מודה על קבלת רשות הדיון.

על חטאי אני מודה. כאשר התחלתי בבדיקת החומר הקשור לכל פרשת הכסף הגרמני ומפלגת העבודה, היתה נטיית לבי לטפל בעניין בדרך של העלאת הנושא על סדר-היום הציבורי כאמצעות הצעה זו שאני מביא בפניכם. אך ככל שהתעמקתי בחומר, והוא עצום, התברר לי שאנחנו עוסקים כאן בשאלות המרכזיות ביותר של החברה בישראל — עצמאות כלכלית ופוליטית וכבוד ומורל לאומי. ערכי יסוד שעליהם אנו מחנכים נשחקים כאן לגד עינינו.

זלה שפתי לתאר את הרגשתי מהריתחות הלא-נעימים העולים ממרחקת חמורה זו.

עכשיו, אדוני היושב-ראש, לעובדות. בדצמבר 1979 נחקל במעורב-גרמניה מכתב מישראל, ועל-פי הפסידה מפלגת העבודה הישראלית 400,000 כוחרים מסורתיים לליכוד הלאומי-השמרני ולד"ש, ובכמנה להחזיר קבוצות כוחרים משמעותיות אלה לחיק המפלגה המקורית יש צורך לנקוט סדרת אמצעים מיוחדים שאין להימנע מהם.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, על-פי אישורו של יושב-ראש הכנסת, אני מודיע לכם שאנחנו שבים להצעה לסדר-היום של חבר הכנסת חיים קופמן בנושא העברת כספים מ"קרן נפתלי" בישראל למימון מסע בחירות של מפלגה פוליטית בגרמניה. בבקשה, אדוני.

אהרן הראל (המערך):

ומה הדיון כשאישי איננו באולם?

היו"ר א' נחמיאס:

אמרתי וצינתי שקיבלתי היתר מיוחד מיושב-ראש הכנסת, ואני צריך לנהוג על-פיו.

חיים קופמן (הליכוד):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, בראשית דרכי אני רוצה להתנצל על אי-הבנה שקרתה. ביום שני הפיצה נשיאות הכנסת סדרי-יום שבו היתה צריכה להיות נדונה הצעתו של חבר הכנסת אהרן הראל לפני הצעתי. זהו סדר-היום שקיבלו כל חברי הכנסת. היום פורסם סדרי-יום שונה, ובו הצעתי מקדימה את הצעתו של חבר הכנסת אהרן הראל. אני אפילו ביקשתי לשחרר אותי מתשובה על הצעתו של חבר הכנסת הראל כי חשבתי

אלעזר גרנות (מפ"ם):

— — —

חיים קופמן (הליכוד):

כאן יש עובדות. ואתה מקבל את זה — אם אתה מקבל — מיצרני נשק גרמנים.

בהזדמנות זו אומר גם מלה לחקשורת — שכיסאותיה ביציע העיתונאים ריקים בשעה זו. בחירות אזוריות מעניינות אותה מאוד, אבל הנושא הזה לא מעניין אותה. מדוע אמצעי התקשורת הגרמניים עושים כתבות-תחקיר עצומות על פרשה זו ברדיו, בטלוויזיה, בעיתונות, ואילו כאן בארץ שקט ודממה, להוציא עיתונים מספר, שנתנו כיסוי דל וחלקי לכך, ואולי אנו עוד צפויים לכתבות-תחקיר של הטלוויזיה הישראלית?

הררי הדוקומנטים והעדויות המופיעים בשבועון הגרמני רב-היוקרה "דר שפיגל", המבוססים על החקירה של התביעה הכללית הגרמנית, מוכיחים, לכאורה, כי נעשה כאן מעשה חמור מאין כמוהו כלפי חושבי הארץ הזאת, כלפי העם היהודי בעולם, כלפי ניצולי השואה, כלפי הכבוד העצמי שלנו וכלפי האידיאל האנושי של אי-נוכחות להתפשר עם אלה הרוצים להשכיח את השטנה בקרב העמים האנושיים. המסקנה הזאת היא בלתי-ימנעת, אם נביא כחשבון שיש כאן אפשרות, שיש מי שמעוניין להשקיט את קול המצפון היהודי ואת עירנותו עליידי קניית השפעה עליו מבפנים, מתוך רקמות השלטון, עליידי השתקת קול המצפון הזה, מתוך חישובים פוליטיים, קרים של מיקח-ומכר פוליטי הנכנה מהריצה אחרי שררה וכוח.

ובכלל, איזה שרץ בא הכסף הגרמני לטהר — את פשעי העבר, את השרץ האש"ף, הניזון ממנו, או את שרץ השררה המתהלכת בתוכנו? צר לי מאוד שאני צריך להשתמש במלים קשות כאלה, אבל אם הדברים האלה נכונים, אין מנוס ממסקנות קשות מאוד. אם מסתתר מאחורי מי בקבלת השלמונים האלה — הגרמנים מאחורי מפלגת העבודה, או מפלגת העבודה מאחורי הגרמנים? איזה מוח עקום המציא את החר-גידא הפוליטית המושחתת הזאת?

חברי הכנסת, אסור לנו להקל ראש בתופעה זו. היא דורשת לא רק חקירה, אלא גם פשפוש בתוך המוגלה הזאת, חקירה מנין היא באה, שהרי ברור לנו שגוף פוליטי זר שמזרים כספים למפלגה מרכזית בישראל מנסה להשחית באמצעות הכסף את עצם החיים הדמוקרטיים העצמאיים שלנו, כדי לפעול ולהשפיע מבפנים על עיצוב אופיו וצורתו של המשטר שלנו.

אם יש מי מכס שלא השתכנעו עד כאן, אני מבקש להעלות לפניכם את האספקט החמור ביותר, כפי שאני רואה אותו: האם ייתכן שמפלגה זרה, ה-SPD, יידרה כביכול של מפלגת העבודה הישראלית, תשקיע בלא הסכמתה של מפלגת העבודה סכום של 200,000 מרקים גרמניים באוניברסיטת ביריית, שלפי העיתון "דר שפיגל" היא "מבצר הלאומנות הפלשתינית האש"פיסטית? זוהי הוכחה שמפלגה זרה הנותנת שלמונים יודעת גם יודעת לדרוש תמורה פוליטית. השקעה מפורקת אחרת של ה-SPD היא של 150,000 מרקים גרמניים "לחברים הערבים במפלגת העבודה כשטחים הכבושים כעת בידי ישראל". ברצוני לשאול: האם למפלגת העבודה יש סניפים ביהודה ובשומרון או שמה זה גוף מסתורי בלתי-מוזרה?

קשה להימנע גם מראיית הקשר הישיר שבין שתי התופעות האלה, המראות על היזון חוזר — עניין גרמני

האם ידוע לכם מי הוא כותב המכתב, מי הוא הנמען וכמה כסף הוקצב לאחר פניית SOS זו? הפונה הוא לא אחר מאשר שר המשטרה חיים בר-לב, שניהן או כמזכ"ל מפלגת העבודה. הפנייה היא לקרן של המפלגה הסוציאל-דמוקרטית הגרמנית SPD. התמורה המיידית של סיעה-החירום — 2,000,000 מרקים גרמניים. כן, השר יגאל הורביץ, שם מרבדים במרקים, ועד כמה שבידורתי, לא דרוח עליהם למבקר המדינה, ולא ידוע לי על כל רשות מוסמכת אחרת שקיבלה דיווח על כך.

כתבת-תחקיר מעמיקה וחסרת תקדים, המשתרעת על 10 עמודים, נערכה עליידי השבועון הגרמני היוקרתי "דר-שפיגל". מתוכה עולה, כי "קרן פרץ נפתלי", שאושרה עליידי שלטונות מס ההכנסה הישראליים כ"מוסד ציבורי" ונמצאת בהשפעת בנק הפועלים וראשי מפלגת העבודה ובשליטתם — נשיא חבר-הנאמנים שלה הוא עקיבא לוינסקי גובר הסוכנת, וסגן היושבי-ראש הוא גיורא גזית — היא אשר קיבלה עשרות מיליוני מרקים גרמניים, תרומת ראשי התעשייה הגרמנית, ובהם יצרני הנשק "פליק" ו"דיל". כל הכספים שנאספו באו מראשי התעשייה הגרמנית. שם מסבירים להם, שכדאי להם לתמוך במפלגה הסוציאל-דמוקרטית. אלו הוכחות של התביעה הכללית הגרמנית. תקראו את ה"דר-שפיגל" — יש בידי גם התרגום העברי.

לפי החוק הישראלי, מימון מפלגות מוטל על הקופה הציבורית, בהיקף המאושר עליידי הכנסת, ואסור לשום מפלגה להוציא מעבר למה שהכנסת מאשרת.

הואיל ושר המשטרה חיים בר-לב הודה, עליי עיתון "הארץ" מ-10 ביולי 1986, שאומנם התרומות מגרמניה שימשו למימון מערכת החדשות של מפלגת העבודה, האם לא יהיה זה נכון שגם הפעם משטרת ישראל, עליי חוק סדר הדין הפלילי, כאשר נודע לה על דבר קיום עבירה-לכאורה, תחקור את שר המשטרה על יוזמתו ומעורבותו בנושא הכסף הגרמני שהגיע לשימוש מפלגת העבודה, ועל מסתרי "קרן נפתלי" כארץ ובשווייץ?

כמו כן, צריכה המשטרה לברר לאן נעלמו 6,057,000 מרקים גרמניים, אשר בשנת 1980 התעברו מגרמניה ל"קרן נפתלי", וכאן, במאוזני הקרן, עקבותיהם לא נודעו.

אחד מראשי SPD אישר ל"דר-שפיגל", שנוסף על העברת הכספים הבלתי-חוקית, באמצעות "קרן נפתלי", הועברו מה-SPD באורח סדיר מיליוני מרקים גרמניים לידי מפלגת העבודה וההסתדרות, וכן, "שכלל מסע בחירות בישראל הפרשנו מיליון מרק ואף יותר בשביל מפלגת העבודה".

עד כאן, אדוני היושבי-ראש, חלק קטן מהעובדות, ובאלה די כדי לעזור שאלות מהותיות על דרכי המימון של מפלגת העבודה.

לצערי, עם כל סלידתי מניהול חיים דמוקרטיים באמצעות ועדות חקירה, אינני חושב שאפשר לעבור לסדר-היום הציבורי והלאומי בלי הקמת ועדת חקירה על זאת.

אלה העושים שימוש ציני בביטוי "מדינת חוק", ואשר לאחורונה הרכו להשתמש במושג "שלטון החוק" כדי לנגח את ממשלת האחדות הלאומית מתוך שיקולים פוליטיים, נאלמו דום. השמאל על כל גווניו — אף אחד לא קם, לא חבר הכנסת אלעזר גרנות, לא חבר הכנסת שבח וייס, לא חבר הכנסת חיים רמון, לא חבר הכנסת יוסי שריד, לא חברת הכנסת שולמית אלונג. כולם שותקים. נראה שהצינורות, הווידים והעורקים מגיעים גם אליהם, וסיבותיהם עמם ומצפונם שקט ורגוע.

יעקב שמאי (הליכוד):

עדנה סולודר (המערך):

דוד ליבאי (המערך):

חבר הכנסת קופמן, אינני יודע את העובדות, אינני בטוח שגם אתה יודע אותן, כי, למעשה, שמעתי דברים כלליים, אבל לא שמעתי נחומים, לא סכומים, לא תאריכים, לא למי הועברו כספים, לא לאיזו מטרה הועברו, האם כאמת למפלגה, האם לגוף אחר. לא שמעתי שום עובדה בסיסית. על אף זאת, אם מנסים להחשיר מפלגה יריבה בדברים כלליים, אני, כחבר אותה מפלגה, עונה בשמי שלי: בבקשה, הבא את עובדותיך לוועדה, ונבדוק. שכן, אם באמת יש פה חשש לעבירה פלילית, כפי שאתה ניסית להלך עלינו אימים, חבר הכנסת קופמן, מדוע אינך פונה למשטרה? אתה מעלה פרשה היסטורית, נראה לי, אם לא ארכיאולוגית. אבל אם יש פה חשש לעבירה — — —

חיים קופמן (הליכוד):

למה? ב"ק"ן נפחלי" יש היום 10 מיליון שקלים. למה אתה אומר פרשה היסטורית?

דוד ליבאי (המערך):

תן לי להשלים משפט. אנתנו ישבנו בשקט, שמענו — — —

חיים קופמן (הליכוד):

יעקב שמאי (הליכוד):

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת שמאי וקופמן, אני מבקש להפסיק.

דוד ליבאי (המערך):

חבר הכנסת קופמן, אילו בדקת וראית מה העברתי למשטרה, אתה היית גאה בו. אבל, הרשה לי לא להיכנס לדברים שאינם מעניינינו. בבקשה, תעשה בידור אישי. שקט, יוצג לפניך החומר.

אני חוזר ואומר: אם יש כאן חשש לעבירה פלילית, מדוע אינך פונה ישירות למשטרה? אם יש כאן חשש שהיתה חריגה מנהלים ומהוראות מבקר המדינה, מדוע אינך פונה למבקר המדינה? הרשה לי לומר לך, שעצם העובדה שהעלית עניין זה כאן, וכצורה שבה העלית אותו, מעידה, לדעתי, שהדברים אינם רציניים. אבל כדאי שהדברים יהיו גלויים, ולכן אני מציע להעביר את העניין לוועדה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת דוד ליבאי, הצעה נוספת לחבר הכנסת עוזי לנדאו, בבקשה.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מציע להסיר מעל סדר-היום את הצעתו של חבר הכנסת ליבאי.

היו"ר א' נחמיאס:

לא של חבר הכנסת ליבאי, של חבר הכנסת קופמן.

עדנה סולודר (המערך):

עוזי לנדאו (הליכוד):

אני רשאי, כמו בכל דמוקרטיה, לטעות את הטעויות שנראות לי.

בהשתקת קול המצפון היהודי, מצד אחד, והכרה באש"ף, שדווקא המפלגה הסוציאל-דמוקרטית הגרמנית מטפחת ומאמצת אותו, מצד שני? גם אם קשה לדמיון קשר ישיר ומרחיק לכת כזה, כלומר בניית תוכנית שטנית כזאת נגד מהותה הלאומית היהודית של מדינת ישראל, הרי קשה שבעתים לקבל את ההנחה שיש בתוכנו כאלה המבקשים כסף כזה ואינם מפתחים ממשעות קבלתו בתנאים ההיסטוריים שבהם אנחנו חיים.

כאן המקום לשאול את רכבות חברי מפלגת העבודה, יוצאי מחנות הריכוז, ניצולי השואה: האם בחלומכם הגרוע ביותר תיארחתם לעצמכם, שקברניטי מפלגתכם ידרשו ויקבלו סיוע כספי-פוליטי ממפלגה גרמנית, כדי לקיים את מנגנון המפלגה ולממן את הוצאות הבחירות?

מכל מקום, ברור שעצם החופצה הזאת דורשת חקירה מקיפה ביותר והסקת מסקנות שימנעו את הישנותה בעתיד.

אני מבקש להעביר את הנושא לוועדה.

היו"ר א' נחמיאס:

אינך יכול להציע להעביר את הנושא לוועדה. אתה יכול להציע לקיים בו דיון במליאה.

חיים קופמן (הליכוד):

אני מציע לקיים דיון בנושא במליאה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת חיים קופמן. רשות הדיבור לחבר הכנסת דוד ליבאי, להצעה אחרת.

דוד ליבאי (המערך):

חברי הכנסת, שמעתי בעניין את דבריו של — — —

היו"ר א' נחמיאס:

מה אדוני מציע?

דוד ליבאי (המערך):

אני מבקש להעביר את הנושא לוועדה. אני מבין שחבר הכנסת קופמן ביקש לקיים דיון במליאה; אני מציע להעביר את הנושא לוועדה.

יהושע מצא (הליכוד):

לוועדה לענייני ביקורת המדינה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

לוועדה לענייני ביקורת המדינה.

דוד ליבאי (המערך):

חברי הכנסת, שמעתי שמדובר על כך שכספים מסוימים הגיעו, אם הגיעו, למפלגת העבודה בזמן כהונתו של חיים בר-לב כמזכ"ל המפלגה. יורשה לי לומר, שכפי שאני מכיר את חיים בר-לב, את דרך עבודתו ואת דרך חשיבתו — גם בשאלה שהיה לגביה אפילו טפס קל שבקלים הוא נהג לקבל ייעוץ משפטי, והוא לא עשה ולא יעשה דבר, גם לא למען מפלגתו, אם אין זה הולם את דרישות החוק ואת האתיקה האישית והציבורית.

קריאות מספסלי הליכוד:

דוד ליבאי (המערך):

אמרתי שאני מציע להעביר את הנושא לוועדה, ואם כך הדבר — — —

חיים קופמן (הליכוד):

למפלגת העבודה, ודאי כשווה-כסף, כציד, במחקנים, בכוח אדם, הם נהנים מן המדיניות. האם יש משהו פסול בדבר הזה? כרגע דיבר חבר הכנסת קופמן על מערכת של תרומות חובקות עולם, שגם מוציאות דיבת הארץ רעה בחוץ-לארץ, חבר הכנסת הראל, האם כל התרומות הללו אינן, למעשה, אותו דבר?

אני מבקש לסיים בדבר הבא: יש לנו היום במדינה ויכוחים גדולים וכולם מנסים לנגח זה את זה. אבל, חבר הכנסת הראל, נושא גאולת האדמות היה ככתב-העין של הציונות כולה. הבה נשאיר אותו בפרופורציות הנכונות, הבה לא נפגע כמפעל כולו, גם כאשר יש תקלות בנושאים ספציפיים.

אני מבקש שדווקא בימים אלה, כאשר יש לנו ויכוח קשה אלה עם אלה, נזכור את דברי מיכה: "הגיד לך אדם מה טוב ומה אלוהים דרוש ממך, כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלהיך" — גם בדרך שבה מציגים את הדברים.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת עוזי לנדאו.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

מה הוא הציע?

היו"ר א' נחמיאס:

הוא הציע להסיר את הנושא שהעלה חבר הכנסת קופמן מעל סדר-היום של הכנסת. אני שואל את חבר הכנסת קופמן: האם אתה מסכים שהצעתך תועבר לוועדה?

חיים קופמן (הליכוד):
כן.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה. חברי הכנסת, לפנינו שתי הצעות: האחת, להעביר את הצעתו של חבר הכנסת קופמן לוועדה; השנייה — להסיר אותה מסדר-היום. אעמיד אותן להצבעה זו מול זו.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הנושא

לוועדה — רוב

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא בסדר-היום של הכנסת — מיעוט

ההצעה להעביר את הנושא לוועדה שתקבע

ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

הנושא יועבר לוועדה שאותה תקבע ועדת הכנסת.

ח. הצעת חוק חיילים משוחררים (תיקון — ממונה על הביצוע), התשמ"ו — 1985 *

(הצעתו של חבר הכנסת ד' שילנסקי)

שאותו העליתי בהצעת החוק הפרטית שלי, אינני פטור מלהעיר הערה אישית על דברים שנאמרו לגבי קודם לכן על-ידי חבר הכנסת אהרן הראל, חבר הכנסת הראל, קראתי קריאת ביניים לגיטימית, הוגנת, מקובלת. אמרתי: אין יכול חבר תנועה ציונית לדבר כך כעניין גאולת ארץ-ישראל? במקום לענות תשובה או לא לענות תשובה, ניסית לפגוע בי אישית. אני יכול להגיד לך: אנשים שנימוקיהם חלשים או שכלי ביטויים מוגבל, נוקטים דרך של פגיעה אישית, של

ענייני של שתי ההצעות האחרונות לסדר-היום היה תרומות למפלגות. חבר הכנסת אהרן הראל התחיל בנוסח הרגיל, שלפיו בהתחלה היה חוון, אחר כך הכיבוש השחית; תחילה יש חשבון אידיאולוגי שהופך לחשבון כלכלי, ובסיומו מתמוטטות חברות. חבל רק שהוויכוח מקלקל את השורה. אילו היה חבר הכנסת הראל נאמן לדברים, לאמת עצמה בתחום הזה, כי אז צריך הייתי גם לשמוע אותו מדבר על ידלין וצור, לגביהם לא אמר כבודו שהכיבוש משחית.

עדנה סולודר (המערך):

מה הוא מציג, אפשר לדעת?

עוזי לנדאו (הליכוד):

לרוע המזל, מתמוטטת עכשיו "סולל-בונה". כאן לא שמענו שהכסף מקלקל את האידיאולוגיה. הוא מקלקל את מה שמתחשק.

לבי צר וכואב על כל הדברים האלה. ואם יש בעיות, בואו ונתווכח עליהן במסגרת הראויה להן.

עכשיו, כשאנחנו עוסקים בפרשת עינב ובפרשה של מה שכבודו קרא לו "שוחד ושחיתות", כל הנושא הזה הוא בחזקת סוביידיזם, וצריך היה להצטער על כך שחבר הכנסת הראל, בעל ניסיון כמותו, דן כעניינים שכרגע אסור לדון בהם. ואם אני אגע, בדקה שנותרה לי, בתחום הזה, אני אוציא עצמי בהחלט מתחום המשפט הספציפי הזה, שכן הוא בחזקת סוביידיזם.

חבר הכנסת הראל, הטענה העיקרית כרגע של אלו העוסקים בתחום הקרקעות כיהודה ובשומרון היא, שהם תרמו לליכוד כריש גלי, משום שמדיניותו שירתה אותם. אם זוהי הטענה, אינני רואה כל דבר פסול בזה. כבודו מתלונן על כך שראש הממשלה הקודם, מר שמיר, נפגש אתם: שסגן השר דקל היה שם. אבל, מר הראל, גם מר בלאס נפגש עם מר בר-לב; גם מר בלאס נפגש עם מר פרס — ומר בלאס תרם למפלגת העבודה. ואני רוצה להרחיק מעבר לכך ולומר, שאחמול, בישיבה פתוחה של ועדת הפנים, כפי שציטטו עיתונאים, אמר תת-ניצב גונן, שבחקירת בלאס לא פסק מר בלאס לרמוז לו שיש לו קשרים עם אנשים בכירים במפלגת העבודה.

עדנה סולודר (המערך):

הוא אמר עוד דבר. אם אתה כבר מצטט, אל תאמר חצאי אמיתות.

עוזי לנדאו (הליכוד):

מה שאני מבקש זה לראות מה הן הפרופורציות האמיתיות של הדברים. יש לנו הסוגיה של תרומות נכבדות של קיבוצים

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לנושא הבא, הצעת חוק חיילים משוחררים (תיקון — ממונה על הביצוע), התשמ"ו — 1985. רשות הדיבור לחבר הכנסת דב שילנסקי, בבקשה.

דב שילנסקי (הליכוד):

ארוני היושבי-ראש, כנסת נכבדה, לפני שאני ניגש לנושא

השמצה וכדומה. אני לעולם אינני נוקט דרך זו, ולא אחזיר לך כמטבע זו.

עכשיו אגש לנושא — אני מציע עכשיו, אחרי הוויכוח החם שהיה פה וחילוקי הדעות, להתעלות קצת מעל חילוקי הדעות בנושא שהוא משותף או צריך להיות משותף לכולנו, והוא נושא החיילים המשוחררים. כאן כולנו צריכים להתאמץ, כדי לשמור את החיילים בבית, כדי למנוע את ירידתם. אחמול היה פה ניסיון, בהצעת חוק פרטית, לגרום לכך שיורדים יהיו משוחררים ממס נסיעות. יש אצלנו דאגה ליורדים, אבל, לצערי, את הדאגה לחיילים משוחררים — אותה לא שומעים.

יש לנו רביות של חיילים משוחררים, של צעירים, בארצות-הברית. לצערנו הרב, לא חושבים איך לשמור את הרביות בבית. בניסיון לשמור את הרביות בבית יזמתי את חוק חיילים משוחררים, ואני מודה: עשיתי שגיאה. זה היה ערב בחירות, כולם כל כך מיהרו לתמוך בו עד שלא חשבתי על הפרט. שצריך להיות אבא לחוק הזה. וזו היתה השגיאה: לחוק הזה אין אבא. לכן, כהשלמה לחוק הזה, אני מציע עכשיו פרט קטן: שיהיה אבא לחוק הזה, והוא שר הביטחון.

למה בחרתי דווקא בשר הביטחון? הואיל ובשיתוף פעולה שהיה לי באותו שטח עם המחלקה להכוננת חיילים משוחררים ראיתי, שלמחלקה הזאת יש לפחות רצון לגבי החייל המשוחרר, לכן חשבתי, שהאבא המתאים ביותר יהיה שר הביטחון. אני יודע שזה קצת בלבול-ראש, בלבול-מות, אבל לגוף המוציא את החייל לשלוש שנים מן הבית, מהחיים האזרחיים, ושולח אותו גם למשימות מסוכנות, לא נורא שיהיה לו גם "בלבול-המח" הזה — במרכאות כפולות.

אני מציע להעביר את הטיפול בתיקון הזה דווקא לוועדת העלייה והקליטה. הואיל ואת מניעת הירידה העביר ראש הממשלה לשר הקליטה, והוא היום הממונה עליה, והואיל והדבר קשור חד-משמעית במניעת ירידה, אני מציע להעביר את ההצעה הזאת להכנתה לקריאה ראשונה ושנייה לוועדת העלייה והקליטה.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת דב שילנסקי, חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. מי בעד העברת הצעת חוק חיילים משוחררים (תיקון — ממנה על הביצוע), התשס"ה — 1985, לוועדה? מי נגד?

דב שילנסקי (הליכוד):

אני הצעתי להעביר את התיקון לוועדת העלייה והקליטה.

הי"ר א' נחמיאס:

אמרת, ולא היו ערעורים, ואת אומרת ש — — —

בנימין בן-אליעזר (המערך):

אני מתנגד לזה. משום חשיבות הנושא, ואני מכבד את הנושא כפי שהעלית אותו, ומשום הקשר שבין ביטחון המדינה לצורך בהישארות החיילים המשוחררים כאן, אני מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת החוץ והביטחון.

הי"ר א' נחמיאס:

אני מודיע שהצעת החוק תועבר לוועדת הכנסת, והיא תחליט לאיזו ועדה.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הצעת חוק חיילים

משוחררים (תיקון — ממנה על הביצוע).

התשס"ה — 1985, לדין מוקדם בוועדה

שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

הי"ר א' נחמיאס:

אנחנו עוברים לסעיף הבא: הצעה לסדר-היום — אמינותו של המידע הנמסר לוועדות הכנסת עלי ידי פקידים בממשלה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אריאל ירינשטיין. הוא איננו באולם, לכן ההצעה לא תועלה.

ט. הצעה לסדר-היום

מחירי הנסיעה במוניות והפעלת המונים בהן

הי"ר א' נחמיאס:

אנחנו עוברים לסעיף הבא: הצעה לסדר-היום — מחירי הנסיעה במוניות והפעלת המונים בהן. רשות הדיבור לחבר הכנסת שמעון בן-שלמה. בבקשה.

שמעון בן-שלמה (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כדי שיהיה ברור לאיזו בעיה בדיוק כיוונתי בהצעה הדחופה לסדר-היום, הייתי מציע לחברי הכנסת לעמוד פעם אחת לפחות במרכז חל-אביב, או כרחוב יפו בירושלים, ולנסות לעצור מונית. במקרה הטוב תעצור מונית, אלא שאז ישאל הנהג מבעד לחלון: לאן אתה צריך להגיע? ואז יקרה משהו מעניין: אם היעד הוא די רחוק, ומדובר בנסיעה שהיא כדאית מבחינתו של הנהג, או-אז יתמול מולו של הנוסע והוא יוכה להיכנס למונית. אך מה יקרה אם הנסיעה לא מוצאת חן בעיני הנהג — וזה מה שקורה ברוב המקרים? במקרה זה יקרה דבר מעניין: הנהג יודיע חד וחלק: בלי מונה. אתה רוצה לנסוע — בבקשה, אבל המחיר הוא כך וכך. אם אתה מעוניין — בבקשה: אם לא — תודה רבה.

אינני מדבר כרגע על העובדה, שכאשר לא מפעילים מונה גם לא משלמים את המע"מ — מס ערך מוסף. גם זו בעיה שיש לדרוש בה. אך אין זה מתפקידי לעמוד בפרץ בנושא זה. אני מדבר כרגע על הבעיה של האזרח, זה שנוקק לשירותי המוניות בעיר. יותר נכון: זה שמעוניין בשירותי המוניות, אלא שלא-חמיד הוא זוכה לכן.

לא אכחיש, דיכרתי גם עם נהגי מוניות והם אומרים גלויות: במצב הנוכחי לא משתלם לנו להסיע אנשים. המחירים המאוששים לנו על-ידי משרד התחבורה הם כהרבה מקרים מחירי הפסד. אין לנו ברירה, הם טוענים, אלא להציע את המחיר המגיע לנו לפי דעתנו, והמחיר שהוא הוגן יותר — שוב, מנקודת ראותם — ואם הלקוח לא מוכן ומתעקש על הפעלת המונה, אנו מסרבים בא-ירצון.

השר י' הורביץ:

מדוע השרים לא באים להשיב?

משתלם לו. צריך להזכיר גם כי לא מעט מוניות צורכות היום בנזין ולא דויל, וזהו דבר נוסף המכביד עליהם.

אלו הם שני צדי המטבע. לדעתי, על משרד התחבורה לתת את הדעת על נושא זה. אנא, אל תבואו ותאמרו כי זוהי בעיה שולית. אני מוכן להביא כאן ועכשיו שמות של נהגים רבים המפקיעים מחירים. אני מוכן לצאת לרחוב עם כל אחד ולראות כמה נהגים יהיו מוכנים להפעיל מונה.

אינני יודע בידי מי הצדק. נראה לי, שכמו תמיד, השניים צודקים והאמת היא אי-שם באמצע. על משרד התחבורה לבדוק את טענות הנהגים, וגם אם המסקנה תהיה שיש להעלות מחירים, זה אולי טוב יותר מאשר ההשתוללות וההפקרות הקיימות כיום. כאשר הציבור עומד חסר אונים מול התופעה של הסירוב להפעיל מונה. מחד גיסא, המצב העכשורי שבו מנצלים נהגים את העובדה שאולי מעט הצדק עמם וגדלים ללא ברשה, הוא בלתי אפשרי. מאידך גיסא, ייתכן שצריך כאמת להעלות את מחירי הנסיעה במוניות. אינני מומחה לנושא, אני רק מעלה את הבעיה של הציבור מחד גיסא, ושל הנהגים מאידך גיסא, ומבקש כי חבריכם את אותה. מן הראוי הוא שהכנסת, ואנו, חברי הכנסת, נתייחס לכך.

בהודמנות זו, ידידי חברי הכנסת, הרשו לי להתייחס לנושא אחד שאינני מסוגל לעבור עליו לסדר-היום. אני מדבר על נושא התחבורה הציבורית בשבת. שוב ושוב אני עדים ברחבי הארץ לעובדה שהאוטובוסים מתחילים לנסוע לפני צאת השבת. אני מתחנן בשם יהדות התורה: אנא, אל תפגעו בקדושת השבת, שהיא מקור חינוך.

ועוד דבר אחד עצוב מאוד: אני קורא ושומע כי בתקופה האחרונה יש עלייה חמורה במספר תאונות הרכבים. זהו נושא איום ונורא. אני רוצה לברך את השר על מאמציו, כפי ששמעתי, בתחום שיפור "הכבישים האדומים". אגב, היכן הם כל אלה שיצאו חוצץ נגד שר הפנים? שיבואו ויבקשו ממנו מחילה. לדאבון הלב, המציאות טופחת על פניהם. אינני רוצה להרחיב את הדיבור, אבל כולי חפילה שהקדוש-כרוך-הוא ישמע שותענו ויפסק הקטל הנורא בדרכים וליצא ולבא שלום.

אני מבקש כי הכנסת חדרן בנושא שהעליתי. תודה.

הי"ד ח' גרוסמן:

תודה רבה. אני מבקשת משר התחבורה להשיב.

שר התחבורה ח' קורפו:

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, במהלך השנה האחרונה גברו בין נהגי המוניות תופעות של סירוב לבצע נסיעות בלתי רוחניות לדעתם, אי-הפעלת מונה והפקעת מחירים. תופעות אלו התפתחו בעיקר בעקבות ההעלאה הדרסטית שחלה בתעריפי הנסיעה באוטובוסים, דבר שהפך את האיוון בין השימוש באוטובוסים לבין השימוש במוניות ויצר ביקוש מוגבר לנסיעות במוניות. התנהגות זו איננה מצבירה, בהכרח, על כך שתעריפי המוניות הם נמוכים באופן מוחלט, אלא על כך שהם נמוכים באופן יחסי לתעריף הנסיעה של האמצעי האלטרנטיבי, האוטובוס.

על-פי התחשיבים של כלכלני משרד התחבורה, מסתבר כי הפיגור המצטבר בתעריפי המוניות הגיע ל-20% לעומת נהגי משאיות, ול-30% לעומת השכר הממוצע במשק.

משרד התחבורה נוקט אמצעים שבדיו כדי להילחם בתופעות השליליות בענף המוניות, כמגמה להבטיח שירות

אורח נמיר (המערך):

לא את חברי הכנסת צריך לשאול זאת.

הי"ד ח' גרוסמן:

אני מבקשת מתבר הכנסת לנמק את הצעתו.

שמעון כץ-שלמה (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אחת ההצעות לא הועלתה, וזה גרם למצב הזה.

דוד ליבאי (המערך):

אנחנו רגילים שהמשלה נמנעת.

אורח נמיר (המערך):

כן זה נראה כל הזמן.

שמעון כץ-שלמה (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

זו בעיה. כך יכולים אתם לראות מוניות רבות שנוסעות ריקות ומחפשות נסיעות כדאיות. אני ראיתי אדם שעמד ליד תחנת מוניות בפתח "כולבו שלום" בתל-אביב, שש מוניות חלפו, ושום נהג לא היה מוכן לקחתו. הנסיעה לא היתה משתלמת, ובלית ברירה הוא ניאול, כמובן, לשלם את המחיר שהנהג ביקש, בלא גל קשר למחיר שהיה מופיע במונה לו היה מופעל.

ייתכן שהמצב הזה בעצם אינו כל כך נורא. אם הלקוח והנהג מסתדרים, מה לנו להתערב? אך אין זה נכון כלל ועיקר. מלבד הבעיה שאותה כבר הזכרנו, שאם המונה לא מופעל המדינה יוצאת נזיקה, יש כאן בעיה נוספת והיא: אסור שהדבר יהיה פרוץ ונתון להחלטותיו של הנהג, מה גם שלא אחת הלקוח נמצא כמצב של סתימה, והוא ודאי אינו מוכן להתיישר עם הקו הזה. הלקוח מבקש לשלם את המחיר שמגיע לנהג, אבל זה צריך להיות מוסדר וקבוע ולא נתון להחלטות שרירותיות. המצב הקיים הוא בוודאי לא הטוב ביותר.

ובעית הבעות היא, שהמצב הזה נותן פתח לרמאים. אינני רוצה להטיל כתם על איש, אך, לדאבון הלב, יש כאלה שלא יודעים להתגבר על תאוות הממון, גם שמה יש להם מניעים אחרים, וכאן הם מוצאים אפשרות לגבות מחירים מפולפלים ומופקיעים. אם כל הנהגים היו מפעילים מונה, אזי הם לא היו יכולים להיות יוצאים דופן, אך מכיוון שנהגים רבים לא מפעילים מונה, בטענה כי המחיר שבמונה לא משתלם והם תובעים מחיר שלדעתם הוא ריאלי יותר, הרי במקום כזה יכול לבוא נהג ולתבע מחיר שהוא כפל כפליים, והלקוח כבר לא ידע אם הנהג הזה הוא גנב, או שהוא כמו כולם, לא משתלם לו המחיר שמראה המונה, שהוא המחיר הנכון.

אני יכול להעיד על שני מקרים שיסמלו את שני צדי המטבע: במקרה אחד מדובר באשה תושבת בני-ברק שצריכה היתה להגיע לבית-החולים תל-השומר. גם בדרך לשם וגם בדרך חזרה סירבו הנהגים להפעיל מונה וקבו מחיר מראש. בלית ברירה, היא הסכימה לשלם. כל נהג, אגב, ציין מחיר שונה לגמרי. לאחר מכן, היא כידרה בתחנת מוניות מהו התעריף והתברר לה כי לו היה מופעל מונה, המחיר היה נמוך בהרבה. זוהי דוגמה שבה יצא הלקוח נזיק.

המקרה השני הוא עדות של נהג תל-אביבי שפרטיו שמורים עמי, כמו גם פרטיו של הלקוחה שדיברתי עליה. האמינו לי שכאב הלב לשמור את עדותו. הוא נכה צה"ל שלא מצא עבודה ולא בשמחה הוא הלך לעבוד כנהג מונית. הוא נאלץ לקנות מספר ירוק בעוזה מנהג ערבי, כי הוא לא יכול היה לעמוד במחירים בשוק היחודי. כעת הוא נוסע בתל-אביב והוא ממומר. הוא שומר חוק ומפעיל מונה, אבל זה כהחלט לא

הנוסעים במוניות, דבר שיצר ביקוש שהביא בעקבותיו גם הפקרות.

המצב הזה נדון במשרד התחבורה והגענו למסקנה שאנו חייבים להכין תקנה מתאימה, מפני שיש ספק אם סמכות זו נתונה היום למפקח, להתנות מתן רישיון למונית באי-ביצוע עבירות של סירוב להסיע נוסעים או של הפקעת מחירים. זה האמצעי שאני מאמין שהוא האמצעי הטוב ביותר נגד התופעה הזאת, ואם היא לא תיפסק ואם לא תהיה רגיעה בתופעה זו, נגיש את החיקון הזה לתקנות.

אני רוצה להוסיף שתי נקודות שחבר הכנסת בן-שלמה מצא לנכון להתייחס אליהן, אם כי הן אינן נכללות בסדר-היום. ענין התחבורה בשבתות — אנחנו מקפידים על כך שלא תהיה סטייה מן הסטטוס-קוו. איננו יכולים לסטות מן הסטטוס-קוו. אנחנו עושים את כל המאמצים כדי שהסטטוס-קוו הזה לא ייפרץ.

העלייה בתאונות — לצערנו, העובדה הזאת נכונה, אבל אני מציע שלא ניתפס לפניה יתירה. בסך-הכול, התנהגות הנהגים היא כהתנהגות הציבור. אני מעריך שהתסיסה והסערה הקיימות בכל תחומי החברה נותנות אותותיהן גם בנהיגה ברכב. אם נבלום את מחולות השרים האופפים אותנו בכל התחומים האחרים, אני רוצה להאמין שנוכה להמשך שנה רגיעה יותר ונוכל להתפאר בהישגים שהיו לנו בשנים האחרונות בתחום תאונות הרכבים.

היו"ר ח' גרוסמן:
מה הצעתך, אדוני השר?

שר התחבורה ח' קורפו:
אינני מתנגד להעביר את ההצעה לדיון בוועדה. זה נושא שכדאי, אולי, לקיים בו מעקב מתמיד.

אודה נמיר (המערך):
לועדת הכלכלה.

שר התחבורה ח' קורפו:
כן, ודאי.

היו"ר ח' גרוסמן:
תודה רבה. חבר הכנסת בן-שלמה, אתה מסכים שהצעתך תועבר לועדה?

שמעון בן-שלמה (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
כן.

היו"ר ח' גרוסמן:
תודה. לפנינו רק הצעה אחת. מי בעד העברת הנושא לדיון בוועדת הכלכלה של הכנסת? מי נגד? אין נגד.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת הכלכלה נחקלה.

היו"ר ח' גרוסמן:
הנושא תועבר לדיון בוועדת הכלכלה.

תקין וסדיר. התלונות המגיעות אלינו מטופלות בצורה נמרצת, ובכל מקרה שבו ניתן להוכיח כי נעברה עבירה מוגשת תביעה משפטית.

אני מרגיש את הרברים האלה באוזני חבר הכנסת בן-שלמה. אם בידי הוכחות על עבירות, אני מבקש שיעביר לי אותן ומשרדנו יגיש תביעות משפטיות.

שמעון בן-שלמה (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
ולאחר מכן אצטרך להעיד בבית-המשפט.

שר התחבורה ח' קורפו:

ייתכן שהשושט יסתפק בתצהיר שלך. אם לא, אם הוא יודק לעדות, תצטרך להופיע בבית-המשפט. זוהי חובת כל אזרח טוב.

בשנת 1985 הוגשו 439 תלונות בנושא מוניות, לגבי 188 הוגשו כתבי אישום. 204 תיקים נסגרו לאחר חקירה ו-47 תיקים נמצאים בתהליך חקירה והכנת תיקים להגשה לבית-המשפט. השנה הזאת, מינואר ועד היום הוגשו 479 תלונות, כלומר, מספר כפול מאשר בשנה רגילה.

נושאי התלונות היו כלהלן: אי-הפעלת מונה והפקעת מחיר — 280 תלונות; התנהגות הנהג — 81 תלונות; סירוב להסיע — 80 תלונות; סיבות אחרות — 38 תלונות.

באותו פרק זמן הוגשו לטיפול משפטי 102 תיקים, מתוכם הסתיים הטיפול ב-89 תיקים — 71 מקרי הרשעה ו-18 זיכויים.

אינני יודע אם יש כזה ביטוי של אזהרות טובה, אבל כדאי לשים לב לחלוקת התלונות בין המחוזות השונים בארץ: ממחוז תל-אביב והמרכז הגיעו 186 תלונות; ממחוז ירושלים והדרום — 223 תלונות וממחוז חיפה והצפון — 70 תלונות בלבד.

בכוונת משרד התחבורה לתגבר את מערך הפיקוח על ענף המוניות כדי לזרז את תהליכי החקירה וההעמדה לדיון.

בחדשים מרס-אפריל שנה זו נערכה הרשמה למוניות חדשות. הוגשו 810 בקשות לרישיונות למוניות. ההקצאה של מוניות אלו תחל בעוד כחודש, והיא תהיה בקצב יחסי להתנהגות השוק. הדבר יביא לתוספת מוניות ויקטין את לחצי הביקוש.

על שולחן הכנסת מונחת לקריאה שנייה ושלישית הצעת חוק המיועדת לאפשר הקצאת מוניות חדשות על בסיס שיקולים כלכליים בלבד. קבלת החוק תינתן כידנו כלי לוויות כמות המוניות כמשק ולהקטנת לחצי הביקוש.

העלאת התעריפים כענף המוניות, וצינתי כי הם נמוכים ואכן יש להעלותם, תיקבע על-פי מדיניות המחירים הכללית כמשק ובמסגרת החוק לייצוב המחירים. במגמה להגביר את כדאיות נהגי המוניות לבצע נסיעות קצרות, יוכפל המרחק המינימלי הקובע את התעריף ההתחלתי מקילומטר אחד לשני קילומטרים. הביצוע יהיה כעת העלאת התעריפים החדשה.

כל הצעדים הללו הם צעדים טובים לסטיות מתקבלות על הדעת מהתנהגות רגילה כמשך כל ימות השנה. אולם, נרמה לי שאנו ערים היום לתופעה קיצונית הרבה יותר וכדי לטפל בה דרושים צעדים דרסטיים. הוכפל או אפילו שולש מספר

י. הצעה לסדר-היום אבטלה מחמירה באופקים

אבל, רכותי חברי הכנסת, באותה אופקים, שבה 14,000 תושבים, ומהם כ-4,000 מועסקים, הגיע היום מספר הבלתי מועסקים, ל-700 בקירוב — 290 מובטלים. על-פי דיווחי שירות התעסוקה קיבלתי, נכון להיום, נתון המצביע על 390 מובטלים: 98 מפוטרי "אופ-אר", 82 מסיימי קורסים מקצועיים, שאותם אנו מכנים — וגברתי היושבת-ראש, כוועדת העבודה והרווחה ששחינו יושבות בה — "מובטלים בעלי תעודה", מסיימים שאין להם לאן לפנות ונהיכן לעבוד, ו-200 עובדים עונתיים המסיימים החודש את עבודתם ואין להם לאן ללכת.

רכותי חברי הכנסת, כשש השנים האחרונות צמצמו מפעלים באופקים את כוח-האדם ב-746 עובדים בסך-הכול. מפעלים חדשים שהוקמו או מפעלים שהורחבו כשש השנים הגיעו לסך של 282 עובד.

ב-23 במרס ביקר באופקים צוות המנכ"לים לטיפול בבעיות אבטלה. אני רוצה לומר כאן, גם כיושבת-ראש ועדת העבודה והרווחה, שמכל הקבוצות המטפלות בערי הפיתוח, צוות המנכ"לים עושה את העבודה הרצינית והיסודית ביותר, אבל גם הוא מוגבל, מוגבל מאוד במספר הפתרונות שהוא יכול להציע לאותם מקומות. אנחנו יודעים שכאותו דיון שהיה עם צוות המנכ"לים הרצע לדאוג ל-400 מקומות עבודה נוספים, אבל נכון להיום, ארכעה חודשים לאחר הביקור של צוות המנכ"לים, אחרי עבודה רבה והתרוצצויות רבות של כל הגורמים, בראש ובראשונה של צוות המנכ"לים ושל הקבוצה המלווה אותם ועובדת אתם — נמצאו סידורי עבודה ל-39 איש בלבד. יש בעיה של כ-700 מובטלים או של עומדים בתור לאבטלה. אדוני שר העבודה והרווחה, וקודם לכן מניתי את ההתפלגות של 200 העובדים העומדים לסיים החודש את העבודות העונתיות שלהם, 98 עובדי "אופ-אר", שכבר נרשמו כלשכת התעסוקה, וגם של קבוצת מסיימי קורסים, של הכשרה מקצועית, שאין להם היכן להיקלט באופקים. 39 מקומות אינם תשובה למספר המובטלים באופקים.

נכון שהצעת צוות המנכ"לים, שהיא הצעה לטווח ארוך, איננה נותנת תשובה לבעיות של הטווח הקצר, לבעיות של היום, של מחר, של הליכה למכולת, של קניית לחם, של קניית חלב לילדים.

אם אנחנו מתייחסים למאזן ההגירה באופקים לשנת 1985 — הרי הצטרפו לאוכלוסיית אופקים 353 נפשות, ועזבו 438. זה מאזן הגירה שלילי של 85 איש.

רכותי חברי הכנסת, התפלגות האוכלוסייה לאחוזים באופקים היא: מגיל לידה ועד גיל 14 — 37% מהאוכלוסייה; מגיל 15 עד גיל 24 — 22%; מגיל 25 עד גיל 64 — 37%; מגיל 65 ומעלה — 5%. הווי אומר, רובה של אוכלוסיית אופקים היא אוכלוסייה צעירה.

לכן, אדוני שר העבודה, רכותי חברי הכנסת, הבעיה כפי שאני רואה אותה היא חמורה ביותר, היא לא קיימת רק באופקים. היא קיימת בכל ערי הפיתוח — היא בעייתם של הצעירים. בעיית עתידה של עיר הפיתוח צריכה להיבחנו כמו בעיית עתידה של משפחה. בלי דאגה לצעירים, בלי השקעה בצעירים — אין המשכיות למשפחה. אם לא נדאג הרבה יותר מכפי שאנו דואגים ונשקיע הרבה יותר בצעירים — לא יהיה עתיד, לא לאופקים ולא לערי פיתוח אחרות.

היו"ר ח' גרוסמן:

אנו עוברים לסעיף הבא והוא: אבטלה מחמירה באופקים. חברת הכנסת אורה נמיר, אינני רואה כאן לא שר ולא סגן שר ששייכו.

אליעזר שוסטק (הליכוד):

מה באשר להצעה לסדר-היום כדבר אבטלה בנצרת ותופעות העוני בעיר זו?

היו"ר ח' גרוסמן:

היא תידון אחר כך.

אורה נמיר (המערך):

שינו את הסדר.

היו"ר ח' גרוסמן:

יושבת-ראש הכנסת שינה את הסדר.

אורה נמיר (המערך):

אם כן, אתחיל. יכול להיות שהשר ייכנס אחר כך.

היו"ר ח' גרוסמן:

אין מה לעשות, אלא אם את עומדת על כך שהשר יהיה נוכח.

אורה נמיר (המערך):

לא, אני יודעת מה קרה היום ואני מניחה שהשר ייכנס כל רקה.

גברתי היושבת-ראש, רכותי חברי הכנסת, מדי שבוע, כבדרך קבע, אנחנו מעלים כאן במליאה סיפור עצוב של עיר פיתוח כמדינת ישראל. צר לי שהזעקה הזאת והקול הזה, שחלק מאתנו כבר עייפו מהם — ואנחנו רואים זאת מדי שבוע בנוכחות בספלי הכנסת — איננה מועיקה במידה גדולה יותר את המשלה.

היום באתי להעלות במליאת הכנסת את סיפורה של העיר אופקים. אופקים הגיעה לחדשות בימים האחרונים בעקבות סכסוך עבודה קשה מאוד במפעל "אופ-אר", שבעליו החליט לסגור אותו. זה מפעל שעובדים בו 700 איש והוא אחד המפעלים הגדולים ביותר באופקים. סגירת המפעל היא מכה קשה מאוד לקיומה של אופקים.

רכותי חברי הכנסת, כאשר אנחנו מדברים על הצל הכבד האופף את ערי הפיתוח, כדאי שאפילו אנחנו לא נשכח את האור הגדול שהיה בהקמתן ועדיין נמצא בעצם קיומן.

באופקים, שנוסדה בשנת 1955 כמרכז עירוני-כפרי ליישוב המועצות האזוריות, גרים היום 14,000 תושבים — 6,400 מהם, גברתי היושבת-ראש, הם עד גיל 18, כ-600 — בגילים 18—65, וכ-1,000 — מעל גיל 65.

בעיר מערכת יפה, ואפשר לומר גם מפוארת של חינוך, מוסדות תרבות, ובהם, מותר להזכיר: ספרייה עירונית גדולה, בתי-ספר לאמנויות, קונסרבטוריון למוסיקה, תזמורת נוער, בתי-נוער, שירותי בריאות, שירותים חברתיים וקהילתיים — עם בית-קשיש הכולל 50 יחידות דיור מוגן — שירות פסיכולוגי, מגוון של דירות וצורות בניה, מפעל שיקום שכונות, שאותו אימצה קהילה דרוס-אפריקנית, המלווה את היישוב בדרך נאמנה, מפעלי חעשייה, תעסוקה ומסחר.

יש ערי פיתוח ששיעור האבטלה בהן עובר גם את ה-15%. כשאנחנו ודעקים שיש אבטלה, איננו מדברים על 7.4% הבלתי מועסקים במשק, שזהו אחוז המשקף את המצב הכללי במשק. יש יישובים ששיעור האבטלה בהם, שיעור הבלתי מועסקים, עובר גם את ה-15%. פירושו של דבר הוא, שכל עובד עשירי באותו יישוב הוא מובטל. פירוש הדבר הוא, שיש יישובים ששיעור הבלתי מועסקים בהם הוא פחות מ-7.4%, מכיון ש-7.4% הם ממרצע ארצי. יש יישובים שיש בהם 3% או 4% ואפילו 5% בלתי מועסקים ויש יישובים שבהם 15% בלתי מועסקים.

אורה נמיר (המערך):

עם חלי אכירי שבה אין אבטלה, אשר משקלה באוכלוסייה הוא לא גדול כל כך, אני אומרת זאת לענין הממוצע.

שר העבודה והרווחה מ' קצב:

גברתי הישבת-ראש, אני בהחלט לא רוצה לחת, בשום תנאי. הגנה לשום עובד מובטל הירושב בבית. גם על-פי חוק הוא זכאי למענקי אבטלה ונהנה ממענקי אבטלה. אני לא חושב שצריך לשנות את חוק ביטוח אבטלה כך שנאסור עליו שלא לצאת לכל תעסוקה מצויה במשק. אבל מותר לנו, כאנשי ציבור, כחברי כנסת, כממשלה, ליצור נורמה חברתית שתפעיל לחץ ציבורי על כל מובטל כדי שהוא יסכים מרצונו, לא בכפייה, להתפשר עם כל תעסוקה מצויה במשק.

גם לאופקים מגיעים לעבודה מדי יום כ-400 לא-מקומיים. בהם כ-200 עובדים מרצועת-עזה.

עדנה סולודר (המערך):

אפשר לשאול שאלה?

הי"ר ח' גרסמן:

כן, בכקשה.

עדנה סולודר (המערך):

מהי רמת השכר של העובדים הזמניים שאינם תושבי ישראל לעומת רמת השכר של תושבי ישראל?

שר העבודה והרווחה מ' קצב:

זאת הנקודה הנוספת, חברת הכנסת עדנה סולודר, שבדעתי להתעכב עליה.

עובדה היא שמדינת ישראל נוקה בשנה האחרונה, יחד עם המעסיקים, לערוך מכצעים בארצות-הברית כדי להחזיר ישראלים בעלי מקצוע לעבודה בארץ לאחר שהמעסיקים לא הצליחו לגייס אותם בעלי מקצוע מקרב המובטלים ומקרב כוח העבודה הישראלי. פירוש הדבר הוא, שיש ביקוש לעובדים ברמות מקצועיות גבוהות יותר, והמשק הישראלי איננו מסוגל לתת מענה על ביקושים לעובדים.

יש בעיה חריפה של מובטלים בלתי מקצועיים. לצעור הרב, המשק הישראלי מצא את התשובה להם על-ידי העסקת עובדים מהיורה, משומרון ומחבל-עזה בתנאי עבודה לא הולמים. ברמות שכר לא הולמות.

עדנה סולודר (המערך):

אילו היה מצב של תנאי שכר הולמים — — —

הי"ר ח' גרסמן:

לא על כך הורכח.

אורה נמיר (המערך):

אילו היו רמות שכר גבוהות יותר היו יותר עובדים.

רבותי חברי הכנסת, על-פי סקר שנערך על-ידי ראש מועצת אופקים — ואני שמחה שהוא נמצא איתנו כאן — יחיאל כנסוב, 80% מהעצירים בערי הפיתוח בנגב עזבו את היישוב.

רבותי חברי הכנסת, ראשי ערי הפיתוח כולם, ללא יוצא מן הכלל, אינם רוצים להיות לא על תקן של מסכנים ולא של מקוננים. הם עושים את עבודתם נאמנה. הם משקיעים לילות כימים בעבודתם הציבורית ורוצים לפתח את מקום יישובם. אין לנו משימה חשובה יותר מאשר לסייע שהמערכת הנהדרת הזאת של ערי הפיתוח לא תיפול ולא תתמוטט.

מסיבות אלה, גברתי הישבת-ראש, ומסיבות רבות שעוד נוכל לבררן ולפוסרן לאחר מכן, מצאתי לנכון וביקשתי להעלות לדיון דחוף את הנרשא של התגברות האבטלה וחוסר התשובות להתמודדות אתה באופקים. תודה רבה.

הי"ר ח' גרסמן:

תודה רבה. רשות הדיבור לשר העבודה והרווחה להשיב.

שר העבודה והרווחה מ' קצב:

גברתי הישבת-ראש, כנסת נכבדה, אני מצטער ומתנצל על שאיחזרתי לתחילת דבריה של חברת הכנסת אורה נמיר, מכיון שסדר-היום של הכנסת שונה בלי שהספיקו להודיע לנו בעוד מועד. לכן, לא יכולתי לשמוע את החלק הראשון של דבריה.

הי"ר ח' גרסמן:

אדוני השר, סדר-היום לא שונה כל כך, אלא שחלק מהנושאים בוטל.

שר העבודה והרווחה מ' קצב:

חלק ביטל וגם שונה. הקדימו סעיף ביחס ליתר הסעיפים.

מצב התעסוקה בערי הפיתוח באופן כללי, ובאופקים בקרב יתר ערי הפיתוח, הוא תמור. חלה החמרה במצב התעסוקה במשק במיוחד בערי הפיתוח.

כאשר מקיימים דיונים ואמצעי התקשורת ואישי ציבור נותנים סקירה על מצב התעסוקה במשק — כולם, שבאי-רצון מכן שומע התעסוקה איננו חריג. אבל, רבותי חברי הכנסת, זוהי טעות אופטית. בהחלט חלה החמרה משמעותית במצב האבטלה במשק בשנה האחרונה, במיוחד בערי הפיתוח.

אני חושב שמדינה המתמודדת עם בעיות תעסוקה, עם קשיים כלכליים, אינה יכולה להתעלם מכן שמדי יום מגיעים 80 עד 90 אלף ערבים משטחי יהודה, שומרון ומחבל-עזה לעבודה בתחומי "הקו הירוק".

אלה שתוקפים את מצב התעסוקה בערי הפיתוח באופן מיוחד וטוענים שיש בטלה ואין אבטלה — מביאים את הנתון הזה כדי להוכיח שהנה אין אבטלה ויש אפילו עודף תעסוקה. אני חושב שזאת טעות, לא רק אופטית אלא אפילו מכוונת ומגמתית, להשתמש בנתון הזה כדי להוכיח שאין אבטלה.

אנחנו צריכים בהחלט לבחון את מצב התעסוקה במשק הישראלי לא בנקודת זמן אלא לאורך זמן וכשהשורה למה שהיה שנה קודם לכן, לשם הדגמה.

באופקים, לדוגמה, היה מספר דורשי העבודה בחודש יוני השנה 1,390, לעומת 330 ביוני 1985; מספר המובטלים 6 ימים ויותר — בשידור התעסוקה נרשמו 280, פי שניים ממה שהיה שנה קודם לכן; הביקוש לעובדים באופקים ירד בשנה האחרונה מ-94 עובדים לפני שנה ל-78 עובדים.

מאמץ אדיר כדי לנסות לסייע לעובדים במפעל "אופ"א", מהבחניה הכלכלית. זה יכול רק להעיד על ההתרחשויות באופקים.

אנחנו חושבים שהחשובה היחידה לפתרון בעיות האבטלה במשק הישראלי היא יצירת תעסוקה. כל יתר הפתרונות, כמו חוק ביטוח אבטלה, הכשרה מקצועית והכוונה להגמיש את חוק ביטוח אבטלה ולסייע למעסיקים — הכול ביחד טוב ויפה. אבל יש רק תשובה אחת הולמת ומעשית לפתרון בעיות האבטלה במשק הישראלי, והיא: יצירת תעסוקה. כל עוד לא תתחיל הממשלה בצעדים הראשונים להבטחת הצמיחה הכלכלית במשק, שמשמעותם תחילת תהליך של יצירת תעסוקה במשק הישראלי, מובן שבעיות האבטלה תמשכנה להעיק ולהציק לנו יום יום.

אני שמח לבשר לכם, שמשרד העבודה והרווחה קלט בשנה האחרונה מבין המובטלים ברחבי המדינה כ-6,000 איש בלימודי יום ובקורסים להכשרה מקצועית. לצערנו, הרב, הירידה מן הארץ בשנה האחרונה היתה גדולה פי שניים מזה שהיתה בשנה הקודמת, והיא הקלה את מצב התעסוקה במשק. היו כ-15,000 — 17,000 יורדים.

אילולא שני הנתונים האלה, אילולא העובדה שמשרד העבודה והרווחה קלט 6,000 איש מקרב המובטלים ללימודי יום ולקורסים להכשרה מקצועית, ואילולא העובדה המצערת שהיה גידול בהיקף הירידה מן הארץ בשנה האחרונה, אין ספק שנתוני האבטלה היו חמורים פי כמה. ואז, מוכן, חבר הכנסת צירלי ביטון, שלא היו מדברים על בטלה ועל חוסר אבטלה, כי הנתונים היו זועקים לשמים. הכנסת, הממשלה ודעת הקהל לא היו עוברים באותה נימה של אדישות, כפי שאני חש בה, על נתוני האבטלה. אמות הספים היו אז בוודאי נעות.

באופקים יש כיום כ-15 מפעלים, ואלה מעסיקים כ-1,000 עובדים. יושבת-ראש ועדת העבודה והרווחה עמדה על הפעילות של הצוות הבין-משרדי, בראשות מנכ"ל משרד התעשייה והמסחר, לטיפול במוקדי האבטלה, ואופקים היא אחת מהם.

גברתי היושבת-ראש, כדי לאפשר דיון יסודי בבעיית התעסוקה באופקים, אני מציע להעביר את הנושא לדיון בוועדת העבודה והרווחה של הכנסת.

הי"ר ח' גרוסמן:

תודה. חבר הכנסת ארצי, יש לך הצעה אחרת?

יצחק ארצי (המערך):
כן.

הי"ר ח' גרוסמן:

אתה יכול להציע רק הצעה אחת, להסיר זאת מסדר-היום.

יצחק ארצי (המערך):

אני רוצה להציע לקיים על כך דיון במליאה.

הי"ר ח' גרוסמן:

זו היתה הצעתה של חברת הכנסת אורה נמיר.

חברת הכנסת אורה נמיר, האם את מסכימה שההצעה שלך לסדר-היום תעבר לוועדת העבודה והרווחה?

אורה נמיר (המערך):

כן.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אולי יש לחבר הכנסת ארצי מה להציע?

שר העבודה והרווחה מ' קצב:

אני מסכים כהחלט עם התפיסה האומרת שאילו היו רמות השכר במשק הישראלי גבוהות יותר, המוטיבציה להתאפשר עם תעסוקות המצויות במשק הישראלי היתה גבוהה יותר.

אני מודה שמצד אחד חלק מקרב המובטלים נוקט תכסיסים מכוונים כדי להתחמק מתעסוקות מצויות, גם אם אותם מובטלים הם חסרי מקצוע. אבל, מצד שני, אני יכול להתעלם מכך שאותם עובדים מובטלים בלתי מקצועיים מתחמקים מתעסוקות מצויות בגלל רמות שכר יורדות.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אפשר לשאול שאלה?

הי"ר ח' גרוסמן:
כן, בבקשה.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני השר, בכתבה ב"מעריב" התבטאת כאילו יש חוק שכר מינימום "השוכב" בוועדת העבודה והרווחה. אולי אתה יכול להתייחס לנושא הזה?

הי"ר ח' גרוסמן:
זה לא באותו נושא.

שר העבודה והרווחה מ' קצב:
זה שייך, ואני שמח על ההזדמנות שניתנה לי להתייחס לזה. חבר הכנסת צירלי ביטון, הכנסת כולה, מדינת ישראל כולה וכל הממשלה יודעים את העובדות לאשורן. אני חושב שזו תועדת עניוה לעיתונאי המפרסם דבר כזה — שזכה לכיסוי תקשורתי אדיר בחודשים האחרונים דווקא — שיש מאבק בין הכנסת ובין הממשלה בעניין אישור הצעת חוק שכר מינימום, כאשר למעלה מ-60 חברי כנסת תמכו בהצעת החוק, והממשלה התנגדה, ועלי הוטלה המשימה לא-נעימה להופיע פה ולבקש את הסרת ההצעה מסדר-היום. חבר הכנסת צירלי ביטון, יש גם גבול — — —

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זה מקבל משנה חוקית כאשר מופיעה ב"מעריב" כתבה שכותרתה: בטלה, ולא אבטלה.

שר העבודה והרווחה מ' קצב:

אני מסכים אתך, בכל אופן, אני מצטער על הפרסום הזה. מובן שמבחניה עובדתית הוא לגמרי לא נכון. דרך אגב, העיתונאית שוחחה אתי בטלפון וקיבלה את הדברים בצורה ברורה מאוד. אני מצטער על הפרסום הזה. הצעתי לה לעכב את הפרסום ליום או יומיים, כדי שתוכלו בינתיים ללמוד את הנושא היטב. אמרתי לה שזה נושא רציני וכבד מכדי להיכנס לגביו ללחץ זמן ולערוך ראיון טלפוני בעניינו. זה מה שקורה כאשר עיתונאים לא-מקצועיים או עיתונאים שלא התמחו בנושאים שעליהם הם כותבים כתבות ממחרים לפרסם כתבות. אני חושב שהעיתונאים היו עושים טוב יותר, גם במקרה הזה, אילו עיכבו את הפרסום ביום-יומיים. או אז היו יכולים בוודאי ללמוד את הנושא טוב יותר.

מי שמכין רפורטז'ה עיתונאית שטחית מגיע למסקנה שיש בטלה, ואין אבטלה. אני לא מכיר את העיתונאית, אבל אני בטוח שאילו התעמקה בנושא, לא היתה מגיעה למסקנה הזאת. כיוון שמי שהתעמק עד היום בבעיה הזאת הגיע למסקנה שהטעון הזה, כאילו יש בטלה ואין אבטלה, הוא פשוט לא נכון.

במצב התעסוקה באופקים חלה התמרה נוספת עקב הקשיים במפעל "אופ"א". אני שמח שכל הגורמים עשו

היו"ר ח' גרוסמן:

איראפשר להציע פעמיים אותה הצעה. חבר הכנסת ארצי, האם אתה עומד על הצעתך שיהיה דיון במליאה?

יצחק ארצי (המערך):

אני מסיר את הצעתי.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה. חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה. לפנינו הצעה

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת

העבודה והרווחה נתקבלה.

יא. הצעות לסדר-היום

מניעת סגירת מעון הנכים בסן-סימון בירושלים

היו"ר ח' גרוסמן:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום, הצעה לסדר-היום בנושא: מניעת סגירת מעון הנכים בסן-סימון בירושלים. חבר הכנסת מאיר וילנר, בבקשה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, ביום שני לפני שבוע התקיימה מול הכנסת הפגנה שיכולה לעורר רק רגשות אהדה אצל כל מי שיש לו רגש אנושי. זו היתה הפגנה של נכים, שישבו בעגלות נכים והפגינו מול הכנסת. ניגשנו אליהם. התברר שהיו אלה נכים ממעון סן-סימון שבירושלים. דיברנו אתם ושאלנו מה כואב להם, מה גורם להם כמצבם להגיע להפגנה מול הכנסת. ומה התברר? התברר שמשרד העבודה והרווחה החליט להעביר אותם מהמעון הנוכחי שלהם למעון מרוחק הרבה יותר, הנמצא כשכונת גילה.

מה המצב ובמה מדובר? במעון סן-סימון מתגוררים כ־30 נכים בוגרים. חלק מהם נמצא שם זה כבר עשרות שנים. חלק מהם, אפשר להגיד, נמצא שם מאז ילדותם. המעון הוא ביתם. רוב הנכים נעזרים בעגלות ממונעות, והמעון הנוכחי שלהם מתאים להם. יחסית, יותר מכל מקום אחר, מכיוון שהמקום מקל עליהם את היציאה אל מרכז העיר לצורך סידורים, למרוחק כביל, לעבודת חוגים וכיוצא באלה דברים.

מה רוצים לעשות אתם? רוצים להעביר אותם למעון חדש, שהוא רחוק מאוד ממרכז העיר, הנמצא כ־קצה הרחוק של שכונת גילה. תארו לכם מה יהיה אז: הנכים בעלי עגלות ממונעות, ואלה רוב הנכים במעון סן-סימון, לא יוכלו להגיע בקלות, כפי שהם יכולים עכשיו, לבית-קולנוע או לבית-תרבות בעיר, כי המרחק מגילה, בתנאים של הנכים, יגזול מהם שעתים לכל כיוון. ריחוק המעון לגביהם. לגבי אנשים נכים היושבים בעגלות, הוא שאלת חיים ממש.

זה ייצור מצב של בידוד הנכים וניתוקם ממרכז העיר, וכן ייטול מהם את העצמאות היחסית שיש להם עכשיו — הם יכולים להגיע למרכז העיר כמעט באופן עצמאי, וברמת הגיידות שלהם.

אם ירחיקו אותם מהמעון ויעבירו אותם למעון החדש בסוף שכונת גילה, כי אז הם יודקו להסעות מאורגנות, כי הם אינם יכולים להשתמש באוטובוס או במכונית. מה זה יגרום? נוסף על מה שכבר אמרתי, זה יגרום ניתוק קשרים חברתיים שהם הצליחו לקשור עם שכנים כסביבה הקרובה במשך השנים הרבות שבהם הם שהו במעון של סן-סימון בירושלים. לא קל לנכים במצבם ליצור קשרים חברתיים.

אמרתי שהגישה למעון החדש בגילה אינה מתאימה להם כלל. מדובר בנסיעה של שעתים בכל כיוון בעגלת נכים

ממונעת, בכבישים סואנים, בעלויות קשות, בתנאים של קור וגשם בחורף וחום בלתי נסבל בקיץ — כיצד אפשר כלל להציע להם הצעה כזאת?

לכן, אנחנו מציעים לכנסת להתערב בעניין, כי מה שרוצים לעשות אתם הוא מעשה לא-אנושי.

נוסף על כך, משרד העבודה והרווחה קיבל את ההחלטה בלי שהוא מצא לנכון אפילו להתייעץ עם הנכים במעון. לא שאלו אותם, וכפי שהם אמרו לנו, גם כשידברנו אתם בעת הפגנתם כאן כשבוע שעבר מול הכנסת, הם מתנגדים בצורה להסכים למצב כזה שבו משרד ממשלתי, במקרה זה משרד העבודה והרווחה, מתייחס אל אנשים, אל נכים, כמו לחפץ. לא מתחשבים בהם כלל: צאו מכאן, לכו לשם — בו בזמן שהחלטות אלו משנות לגמרי את מצבם ופוגעות בהם קשות. וכל זה נעשה בלי ששאלו אותם כלל. האם רק מפני שהם נכים מותר לנהוג אתם כך? להיפך, צריכה להיות התחשבות יתר.

אומרים להם, שבמעון החדש, במעון עצמו, יש תנאים טובים יותר. על זה הם עונים: ייתכן, אבל אם מתייחסים לבעיה בכללותה, הלא אלו תנאים גרועים הרבה יותר. הם התבטאו נכון ואמרו: איננו רוצים כלוב של זהב. אנחנו רוצים להיות אנשים חיים שיכולים להגיע לכל מקום.

לכן, מה שאני מציע בשם הסיעה — אני יודע שכנסת, לא רק בכנסת הזאת אלא במשך שנים רבות, אין מקשיבים זה לזה, אבל לפחות בעניין אנושי ופשוט כזה, הכנסת יכולה להתערב לטובת הנכים ולא למר ולחרוס את חייהם רק מפני שהם נכים. לאנשים בריאים לא היו מעזים כלל לעשות זאת.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. באותו נושא, רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, כמה רכונות היא עבודת הכנסת ורכוניים הם תחומי פעולתה. הבוקר עמדנו להעלות נושא סוער שנוגע אולי לכל המבנה של החברה בישראל ולפוליטיקה. הדבר לא נסתייע. הוא נדחה, והוא נושא חשוב, שכולנו היינו מעורבים בו. עכשיו עולה נושא שאולי נוגע ל־30 או ל־40 וכמה בני אדם, וגם בזה אנחנו מתעסקים, וטוב שאנחנו מתעסקים בכך ומגלים את הרגישות הראויה. טוב שאפשר לקום ולבקש את העזרה ואת הסיוע של הבית לאנשים האלה.

גברתי היושבת-ראש, קודמי אמר את עיקר הדברים על מצבם של הנכים האלה, ואני מניח שכפי שהם נפגשו אתי, הם

גם כאשר דיברתי עם עוזרו של השר במשרד האוצר, וגם עם שר העבודה והרווחה, הרגשתי שקיימת הבנה לצד האנושי הזה. יש להם טענות כספיות ודברים שצריך להסדיר אותם. אבל אני חושב שאי אפשר לעשות רק את החשבון של היעילות, הכדאיות, הקדמה או ההטבה, אלא צריך לראות לנגד העיניים את האדם שמאחורי הבעיה.

לכן, הייתי מציע, ואני בטוח שאפשר לעשות זאת, להעביר את העניין לוועדה. על-פי הנהלים הקיימים אצלנו, אני יכול להציע לדון רק במליאה, אבל אני מניח שטוב לדבר שיגיע לוועדת העבודה והרווחה, ואני משוכנע ששם, הלב והראש של כולם, גם של חברי הכנסת וגם של משרדי הממשלה, יהיה נתון לעניין וימצאו לו פתרון. מוכרחים למצוא פתרון. זה לא כך או אחרת, כי אין אחרת. זה לא דבר מפלגתי, פוליטי או שיש טובים ורעים. כולנו כאיש אחד צריכים להבין את הבעיה. במקרה ישבתי איתם. הבנתי את הבעיה הזאת והייתי מוכן להעלות אותה. אני בטוח שהצעה זו היה מעלה כל אחד מאתנו, בלא הברדל דת, גזע ומפלגה. הוא היה מעלה אותה הצעה ואומר אותם דברים.

לכן אני מציע להתייחס באהבה לנושא הזה. תודה.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. בכל זאת אתה מציע לדון בזה?

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
בהחלט.

היו"ר ח' גרוסמן:

אדוני סגן שר העבודה והרווחה, בבקשה.

סגן שר העבודה והרווחה ר' פנחס:

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, בדיון משותף לשר האוצר ולשר העבודה והרווחה לא הציג המשרד את הרישאה לסגור את מעון הנכים בסן-סימן אלא דרש לאפשר למשרד לפתוח את המעון בגילה כבשיל 68 נכים בעלי מוגבלויות קשות. המרותקים לכיסאות גלגלים.

במעון בגילה הושקעו 4 מיליוני דולר, מהם 83% על-ידי תורמים בחוץ-לארץ. והוא חוכנן לענות על הצרכים המיוחדים של אוכלוסיית הנכים ולאפשר להם חפקוד אופטימלי. בלתי-תלוי עד כמה שניתן, וכן פינות לתעסוקה ולפעולות חברה ותרכות. זהו מעון יחיד מסוגו בארץ והוא נבנה לאחר לימוד מעמיק של הנושא והפקת לקחים משגיאות שנעשו בארץ ובחוץ-לארץ בהקמת מעונות מסוג זה.

הואיל והאוצר לא הסכים לתקצב את הפעלת המעון במלוא התפוסה, כלומר 68 מיטות נוסף על המעון הקיים בסן-סימן, הציע האוצר לאחד את שני המוסדות, כלומר, להעביר את התוסים מסן-סימן לגילה, ועל-ידי כך נוכל לקלוט עוד 38 נכים מהקהילה.

הסכמנו להצעת האוצר, שהיתה הרע במיעוטו, אף שבידנו רשימת ממתנים ארוכה, התורגת ממספר המקומות העומדים לרשותנו. אילו לא הסכמנו להצעת האוצר, לא היינו מקבלים גם את 38 המקומות הנוספים.

לעצם העניין, המבנה בסן-סימן הינו מיושן, הוא אינו מותאם לצורכי הנכים, וקיימות בעיות חמורות במערכות האינסטלציה השונות — דליפת מים, קשיים במערכת החימום והאוורור, מעלית שאינה פועלת כחלקה. הואיל והותקנה בכניין שלא הותאם לכך מלכתחילה.

נפגשו גם עם חברי כנסת אחרים. אני רוצה לציין ולומר, שלא היתה מלכתחילה כוונה לפגוע באנשים הללו. הווי אומר, המוסד האלטרנטיבי שאותו רוצים להעמיד לרשותם, מבחינת המבנה ומבחינת השירותים, גם לפי דעתם וגם לפי מה שהם אמרו, טוב מן המבנה שבו הם נמצאים היום. אבל אני אומר שרוצים להרע להם. הכוונה היא להיטיב, אך לא מבינים שכרצון הזה אין מיטיבים עם האנשים, אני גם מבין שיש סיבה, הייתי אומר מינהלית-כלכלית, לרצון להעביר אותם למקום אחר. מפני שצעד זה גם יפתור בעיה של נכים נוספים שאפשר לשקמם במוסד החדש בגילה. אני חושב ששירות לב הנחתה את משרדי הממשלה, את משרד העבודה והרווחה ואת משרד האוצר.

מה שלנו חשוב הוא ההבנה, שאם אנחנו לוקחים מאנשים אלה את מה שיש להם, גם אם אנחנו מציעים להם משהו שהוא טוב יותר לכאורה, אנחנו נוטלים מהם את אחד הדברים החשובים ביותר שיש למוכי גורל אלה, הרוצים, בכל צורה שהיא, לנסות לחיות כמו בני אדם. אנחנו שולחים אותם לארץ גזירה. אני לא אומר זאת בטון של מבקר, כאילו מישוהו רוצה להתנכל להם, אבל אולי היה פה חוסר הבנה. האנשים חיים במקום שאליו הם התרגלו במשך הרבה שנים, המקום שממנו הם יכולים לצאת למרכז העיר, לבליל, לעבודה, לסידורים, מציאות הנותנת להם תחושה שהם חלק מהחברה האנושית, שהם אינם מנוכרים. אם הם יעברו למקום שאליו רוצים להעבירם, אולי הקירות יהיו יפים יותר, אולי המתקנים יהיו יפים יותר, אבל רק זה יהיה להם כל חייהם. הם לא יוכלו לצאת ולהגיע העירה.

הם הסבירו לי שהם אינם יכולים לעבור את המרחק מגילה למרכז העיר בעגלות הנכים החשמליות שלהם, הם לא יוכלו להגיע למקומות שבהם הם רגילים לעבוד ולבלות, כי הבטריות חגיגמנה, ובדרך אחרת הם אינם יכולים לנסוע. ואין להניח שכולם יוכלו להיות בעלי רכב עם נהגים. ובתחבורה ציבורית, גם לבראים מהם לא קל לנסוע.

אנחנו שוללים מהאנשים האלה, כבת אחת, את האפשרות לחיות בצורה רגילה, עד כמה שהם מסוגלים לחיות חיים נורמליים ובראים.

אניני חושב שאנחנו יכולים להיות אדישים ולעמוד מנגד. לדעתי, תפקידנו הוא לדבר עם משרדי הממשלה, עם משרד העבודה והרווחה, שבמידה מסוימת הוא סופק כפיס, גברתי היושבת-ראש, ומפנה את האצבע לאוצר, איש לידר עם האוצר ולהגיד שאולי יש שיקולים כלכליים וכספיים, אבל יש רגעים שבהם צריכים לגבור השיקולים האנושיים.

גברתי היושבת-ראש, חברי כנסת נכבדים: הבעיה היא שאנחנו יכולים לגרום נזק שלא ניתן יהיה לחקו — על-ידי ניסיון, על-ידי פעולה כלשהי שתראה כייעול או כשיפור.

קרה דבר מעניין. דיברתי עם שר העבודה והרווחה לפני שהוא נפגש עם האנשים האלה. שטחתי את בקשתי שהוא עוזר להם. השר היה מאוד אדיב, הקשיב למה שהעליתי לפניו. אבל אני הרגשתי כי הוא מתחייס לזה כאל נושא משרדי אדמיניסטרטיבי.

דיברתי איתו פעם נוספת אחרי שהוא נפגש עם האנשים האלה, וגישתו היתה שונה לחלוטין. מי שלא ראה אותם ומי שלא הבין את הבעיה שלהם כדאי לו פשוט לשוחח עם האנשים האלה ולהבין שאנחנו לא יכולים להמית — לא הייתי אומר כלור, כי זו מלה חמורה מדי — מכה אנושה. על אנשים שכבר הוכו מלכתחילה.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. חבר הכנסת וילנר, אתה מסכים שהנושא יועבר לוועדת העבודה והרווחה של הכנסת?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
כן.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה. חבר הכנסת וירשובסקי?

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
כן.

היו"ר ח' גרוסמן:

לפנינו רק הצעה אחת: להעביר את שתי ההצעות לוועדת העבודה והרווחה של הכנסת. מי בעד העברת הנושא לוועדה?

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

יב. הצעות לסדר-היום

אבטלה בנצרת ותופעות העוני בעיר זו

גילה כי קרוב ל-40% מהעובדים הם בלתי מקצועיים. לדבריה, מספר המטופלים הנמצאים במצב חמור מגיע ל-953 משפחות. היא הזהירה מפני תופעה חדשה של זוגות צעירים הסובלים ממזוקה קשה, אבטלה הבעל, בממדים שלא נודעו בעבר. זו הידיעה ואלה הם הפרטים.

זה זמן רב אנו ואחרים מתריעים על המצב הקשה. דיברנו על אפליה, דיברנו על אבטלה, דיברנו על חוסר תקציבים כמועצות המקומיות הערביות, השוכחות זה יותר משבועיים, בגלל אייכולת תפקוד ומתן שירותים, אבל כל זה לא גרם לכל תזונה בכיוון פתרון הבעיות.

היום אנו מגיעים עד כדי רעב של ילדים, ולא כטענה סתם אלא העניין כלול בדוח רשמי של פקידה במשרד ממשלתי. האם גם עובדה חמורה זו אין בה כדי לזעזע ולהוציא את האחראים במשרדי הממשלה הנוגעים בדבר משלוותם?

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, למי שאינו מתמצא בגיאוגרפיה אני מזכיר, כי העיר נצרת שוכנת בין שני יישובים: מגדל-העמק במערב, ונצרת-עילית במזרח. בו בזמן ששתי עיירות אלו הוכרו כערי פיתוח והן נהנות מתוכניות פיתוח, מפעלי תעשייה, פרויקטים שונים, עומדת העיר נצרת בשיממונה, אין בה שום פרויקט, אין בה שום מפעל תעשייתי, ושירותי החירות שבה מבישים כל תייר ואזרח.

אין פלא, אם זהו המצב, שאחוז האבטלה בעיר נצרת הוא הגבוה ביותר בכל המדינה ומגיע עד כ-15% מכוח העבודה הפעיל. כמובן, אין פלא שמשפחות רבות מגיעות למצב של רעב שצריך לגרום בושה לכל האחראים למצב זה.

כבוד היושב-ראש, לגבי משרד השיכון, משרד התעשייה והמסחר ומשרד החירות העיר נצרת אינה קיימת כלל על המפה, כמו כל היישובים הערבים האחרים: אוס-אל-פחם, שפרעם וכדומה. במצב זה, ממה יתפרנסו התושבים והפועלים הרכים בנצרת, שהם הראשונים הסובלים מפיטורים עקב כל מיתון כלכלי ועקב כל גל של פיטורים הפוקד את המשק?

אנו מסכימים שקיימת בעיה פסיכולוגית של הסתגלות למקום מגורים חדש, אך זו קיימת לא רק בקרב נכים אלא גם באוכלוסייה בריאה, ואנו מאמינים שהזמן יעשה את שלו.

המען מצר בשכונה מאוכלסת, בקרבת מרכז מסחרי שילך ויתפתח במשך הזמן, וודאי יקומם גם מקומות לפעילות בידורית, עובדה שתקל על ההסתגלות של הנכים למקום.

אין ספק כי היתרונות של המען בגילה עולים לאין ערוך על אלה שבסן-סימן, לרווחתם של הנכים.

אני מזמין את חברי הכנסת שמגלים עניין בנושא לבקר בשני המקומות הנ"ל.

אני אישית נפגשתי עם הנכים, גם השר קיבל אותם. הבטחנו להם שנבדוק את טענותיהם, ואם תהיה אפשרות, נעשה הכול כדי להקל עליהם את ההעברה.

אני מציע להעביר את ההצעות לדיון בוועדת העבודה והרווחה, כדי שנוכל למצוא פתרון לנכי סן-סימן ולעשרות נכים נוספים המחכים לפתרון.

היו"ר ח' גרוסמן:

אנחנו עוברים לנושא הבא: אבטלה בנצרת ותופעות העוני בעיר זו. רשות הדיבור לחבר הכנסת מוחמד מיעארי, ואחריו — לחבר הכנסת תופיק טוכי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
תופיק זיאר.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, התרגלנו לעובדה שאם קיימת בעיה, ותהיה החמורה ביותר, אין היא זוכה לכל טיפול אם לא מאיר לה המזל את פניו בדמות עיתונאי אחד שמוצא לנכון לתת לה פומבי ולפרסם אותה בטור שלו בעיתון.

כך היה בנוגע לבעיה שממנה סובלת העיר נצרת זה זמן רב בתחום האבטלה והמצוקה הכלכלית.

הסיפור התחיל כאשר יושב-ראש ועדת העבודה והרווחה, חברת הכנסת אורה נמיר, ביקרה בעיר נצרת. פקידה זריזה ואחרת המצויה בעניינים הגישה לה דוח על המצב. עובדה זו שכנעה את העיתונאי המקומי עטאללה מנצור לפרסם דברים על הדוח בעיתון "הארץ" מיום 11 ביולי 1986. הידיעה אומנם קצרה, אבל מעניינת, וזו לשונה: "סימנים לרעב בנצרת. משפחות נמנעות מקניית פירות וירקות" — אומרת הכותרת. "בנצרת קיימים סימנים של רעב ומשפחות אינן יכולות לרכוש פירות וירקות לילדיהן, אמרה אתמול חכמה חיחייל, מנהלת לשכת הרווחה בנצרת, בסקירה שהגישה ליושב-ראש ועדת העבודה והרווחה של הכנסת אורה נמיר, שביקרה בעיר עם נציגי עיריית נצרת ומועצת הפועלים בעיר. שיעור האבטלה בנצרת בקרב הערבים בגליל הוא החמור ביותר במדינה. הפתרון מצוי בתחום הקמת מפעלי תעשייה בנצרת לקליטת המובטלים, נאמר בסקירה. הדבר תלוי בהכרזה על נצרת כעל אזור פיתוח כדי למשוך יזמים. האפליה הנהוגה בביטוח לאומי ביחס למשפחות מרוכות ילדים בנצרת בטיעון שאינן משפחות יוצאי צבא מקשה על 916 משפחות שלהן עשרה ילדים ויותר. חיחייל הוסיפה, כי סקר פרטי שנערך במקצת לפני שנתיים

שכירים. זוהי עיר בלי תעשייה. אפילו בית-חרושת אחד ראוי לשמו לא קיים בצורת.

אותה תמונה קיימת בכל הכפרים הערביים בגליל, במשולש ובנגב. זוהי תמונת המצב בכל המגזר הערבי. נצרת, כפי שאמרתי, היא עיר בלי תעשייה וכלי מקורות פרנסה. 83% פועלים — רובם המכריע נוסעים יום יום מתוך לעיר כדי לחפש עבודה.

הממשלה אינה משקיעה אף לא פרוטה אחת. מאז קום המדינה היא לא השקיעה אפילו בפרדיקט תעשייתי אחד.

שר החקלאות א' חזמקין:

איך יכול להיות שנצרת יפה כל כך?

תופיק יזאד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
היא יפה מכיון שתושביה דואגים לה על אף המדיניות הזאת. לא בגלל המדיניות הזאת. על אף המדיניות הזאת היא תהיה יפה יותר.

שר החקלאות א' חזמקין:

יופי.

תופיק יזאד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
האם המצב הזה הוא מקרי? לא, הוא אינו מקרי. המצב הזה הוא תוצאה של מדיניות מתוכננת כל הזמן.

המוסד לכיטוח לאומי הוא המוסד היחיד המטפל ב-250,000 אזרחים, בעשרות אלפי תיקים. אביא כמה דוגמאות: 9,500 תיקים של תביעות להבטחת הכנסה; 4,600 תיקים של אבטלה ראשונה; 22,000 תיקים של המשך אבטלה שהטיפול בהם הוא כמו באבטלה ראשונה; 15,000 תיקי נכות. בתחומים אלה נצרת היא העיר המובילה במדינה.

מנהל סניף המוסד לכיטוח לאומי בצורת אמר בישיבה שנחקקה ביום חמישי שעבר: סניף נצרת הוא הראשון במספר הבקשות להבטחת הכנסה ולדמי אבטלה בכל הארץ. בכל חודש נוספות למוסד 600 בקשות להבטחת הכנסה ו-400 בקשות לדמי אבטלה, זאת אומרת, 1,000 בקשות הקשורות בעניין האבטלה מוגשות למוסד לכיטוח לאומי בצורת.

העבודה במוסד לכיטוח לאומי אינה מתנהלת בקלות, מכיוון שיש עשרות אלפי תיקים, ומספר העובדים הוא זעיר ביותר ולא מספיק. הטיפול בתיקי המוגבלים נמשך חודשים, שלושה חודשים, ארבעה חודשים, חמישה חודשים, ולפעמים יותר.

לכן, לא מספיק הסבל שלך בהיותך מובטל, נוסף עליו הסבל שנובע מחוסר היכולת ליהנות מדמי אבטלה. ומה התוצאה? התוצאה היא — סבל הרעב. יום יום, מספר האנשים העומדים בתור לפני הדלת של המוסד לכיטוח הלאומי עולה על 500 איש. בעלי תיקים הדורשים טיפול בתיקים שלהם. למה? מכיוון שאין די פקידים. זו הבעיה. למה אין די פקידים? למה אי אפשר לקחת עובדים מקרב המובטלים ולהעסיק אותם במוסד לכיטוח לאומי, ובכך לפתור את בעיית הסחבת ולטפל בתיקים שצריכים טיפול? שום דבר לא יכול להצדיק את העניין הזה.

הדבר השלישי — ההשכלות של המצב הזה על חיי המשפחות והאזרחים. בצורת יש 8,560 משפחות, מהן נמצאות מתחת לקריהוני — זאת אומרת משפחות רעבות, כמעט רעבות, או בלי כמעט, רעבות — 450. יש 953 משפחות — זאת אומרת 13% — שטובלות מבציות פנימיות, המאיימות

מצד אחד, התושבים משלמים את המסים, ומצד שני, אולי עובדה מעניינת היא שעיריית נצרת הייתה הרשות המקומית היחידה במדינה אשר ביקשה וקיבלה אישור מאת שר הפנים ושר האוצר להעלות את המסים מעבר ל-170% שנקבעו בחוק. דבר זה אינו יכול לכסות גידענות בחקציב לגבי העבר. עד איפה יכולים התושבים לסבול?

אני קורא לבנט, למשרד הממשלה, להסתדרות ולכולנו להיות ערים לבעיה חמורה זו. אני מדבר על רעב של ילדים. דבר שלא נשמע כמותו עד היום. בעיה זו יוצרת פצצת זמן שאיש אינו יודע מתי היא תתפוצץ ואיש אינו יכול להעריך את התוצאות הרות-האסון שהיא עלולה לגרום ליחסים בין שני העמים.

צער ראשון הנדרש באופן דחוף ומיידי הוא ההכרזה על העיר נצרת ועל יישובים ערביים אחרים כעל אזורי פיתוח ועידוד יוזמות ממשלתיות ופרטיות להקמת מפעלי תעשייה ופיתוח ולסיפוק מקומות עבודה לפועלים. יש להתחיל בפירוק פצצת זמן זו, ומוטב לעשות זאת שעה אחת קודם.

אני מבקש לדון על הבעיה בבנט.

הד"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. באותו נושא, רשות הדיבור לחבר הכנסת תופיק יזאד.

תופיק יזאד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
גברתי הישבת-ראש, בנט נכבדה, בפברואר 1986 העליתי מעל במה זו את מצב האבטלה הרעב בצורת. לאחר מכן, דנה ועדת העבודה והרווחה בנושא זה בכמה ישיבות. יושבת-ראש הוועדה ביקרה בצורת לפני ימים מספר ונפגשה עם שם נציגי העירייה ועם אנשי מועצת הפועלים, המוסד לכיטוח לאומי ואחרים.

עיריית נצרת קימה דיונים מספר עם פקידים אחראים במשרד העבודה והרווחה, בכללם מנכ"ל המשרד ופקידים אחרים בכל הדרגות. תמונה המצב היא קשה מאוד. התמונה של העיר מוכת האבטלה היא טרגית. העיר נחנקת מבחינה כלכלית. התופעה הזאת אינה חדשה. היחידה היא רק בכך שהיא הולכת ומתמדיה בצורה מהותית וקשה מאוד שלא היתה כדוגמתה בעבר.

על אף כל הדברים שאמרתי, דבר לא השתנה. התמונה נעשית קשה יותר ויותר עם הזמן. אביא כמה נתונים בסיסיים: בצורת וכ-11 הכפרים הסובבים אותה קיימת אבטלה רשמית, זאת אומרת לפי המספרים של לשכת העבודה. לפי המספרים של לשכת העבודה, מספרם של דורשי העבודה — 3,000 כמעצת הפועלים ובעיריית נצרת. מעריכים שיש אבטלה נסתרת של 1,500 — 2,000 איש נוספים. הרי אומר כ-5,000 מובטלים. 60% ממספרים אלו הם מהעיר נצרת עצמה, זאת אומרת, כ-3,000 דורשי עבודה או מובטלים. הרי אומר, יותר מ-25% מכלל כוח העבודה בצורת. יש להוסיף על זה 1,080 בוגרי בתי-ספר תיכוניים, צעירים שיצטרפו לצבא דורשי העבודה כשכונות הקרובים, או כדי לדייק, מצטרפים עכשיו לצבא זה.

על אף התמונה הקשה הזאת לא נקטה הממשלה שום צעד רציני, לבד מהצעות של עבודות ייעור שנודעות על-ידי המובטלים היהודים. שום צעד אחר לא נעשה כדי להקל את מצוקתה של העיר נצרת.

נצרת היא עיר של פועלים. 83% מכוח העבודה שבה הם

רשות הדיבור לסגן שר העבודה והרווחה, חבר הכנסת פנחס.

סגן שר העבודה והרווחה ר' פנחסי:
גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אזור התעסוקה של לשכת התעסוקה בנצרת כולל את נצרת העיר על 45,000 חושביה ו-111 כפרים נוספים שבהם אוכלוסייה של 50,000 בשווה בין העיר ובין הכפרים.

בחודש יוני נמנו בנצרת העיר 1,490 איש המובטלים שישה ימים ויותר, מכלל 1,588 דורשי עבודה, שהם 12.2% מכלל כוח העבודה. בכפרים נמנו 1,324 מובטלים מכלל 1,417 דורשי עבודה, ובסך-הכול — 2,814 מובטלים שישה ימים ויותר. מכלל 3,005 דורשי עבודה בנצרת וככפרים נמנו 1,824 תובעי הבטחת הכנסה, שחלק ניכר מהם הם כידוע בלתי-זמינים לעבודה רגילה.

האבטלה בנצרת ובאזור נובעת בעיקרה מן המיתון שחל בענף הבנייה, שחלק גדול מדורשי העבודה עבדו בו.

מובטלים וזכאים לדמי אבטלה, תובעי הבטחת הכנסה — להבטחת הכנסה. אינני יכול לקבל את גרסת מציעי ההצעות לסדר-היום, המברכת על הרעבים ללחם ועל סכנת ההתפוררות בקרב 953 משפחות. לפי הנתונים שבידינו, קיבלו 914 מובטלים דמי אבטלה, ו-968 קיבלו הבטחת הכנסה.

ממדי האבטלה בחודש יוני בעיר ובאזור היו — 2,888 מובטלים, לעומת 2,814 בחודש מאי ולעומת 3,097 באפריל. לקביעה כי המצב ילך ויחמיר אין אפוא הוכחות.

ההצעה להעניק לנצרת מעמד של אזור פיתוח א' איננה מצויה בתחום סמכותו של משרדנו, אבל אם תתגלה יוזמה מצד משקיעים רציניים להקים מפעלים באזור נצרת על-מנת לבסס את מעמדה הבלתי-תלוי בעבודות חרוץ, אעשה כמיטב יכולתי כדי שההצעה תיבחן ביסודיות וכדי שהסיוע המקובל לפיתוח מקורות תעסוקה במפעלים יינתן.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
מה הם המשרדים שהדבר מצוי בתחום סמכותם?

סגן שר העבודה והרווחה ר' פנחסי:
אם יש לך משקיע שיפנה ויגיד שיש לו יוזמה לבנות, אנו נפנה אותו למשרדים המטפלים בנושא.

מנתוני המוסד לביטוח הלאומי עולה: מספר דורשי הבטחת הכנסה בחודש ינואר היה 4,833, בחודש פברואר — 4,978, בחודש מרס — 4,571, ובחודש אפריל — 4,183. אומנם נתונים אלה מראים ירידה מתונה במספר מקבלי הבטחת הכנסה באזור, אך הבעיה בהחלט מדאגה.

בנצרת הערבית קיימות בעיות חברתיות וכלכליות בדומה לערים אחרות בארץ. בכלל זה בעיות אבטלה, תעסוקה, עוני, צפיפות דיור, זקנים הזקוקים לסיוע, ילדים חסרי בית ועוד.

בין הבעיות הכוללות ניתן לציין את האבטלה, כאשר היום יש 1,490 המובטלים שישה ימים ויותר. יש בעיה של משפחות חסרות מקורות הכנסה, ובחודש שעבר קיבלו בנצרת 968 משפחות מענקים להבטחת הכנסה. כן ניתן להצביע על בעיות של צפיפות דיור הנובעות מקשיי פיתוח והתרחבות של העיר, מחז גיסא, וגידול באוכלוסייה, מאידך גיסא. לכן יש כמובן השפעה על התפתחות של בעיות חברתיות.

המחלקה לשירותים חברתיים בנצרת טיפלה בשנה

לפרק את המשפחות האלה. עשרות משפחות רעבות, כמובן הקלטי של המלה. מאות משפחות טובעות בחובות, כגון משכנתאות וחובות אחרים, ואינן יכולות לעמוד בהם. יש עשרות משפחות, ואולי הרבה יותר מזה, שאינן יודעות טעמו של כשר, אלא כיום חג. אם יש חג, אוכלים בשר. אם אין חג, מתכים עד התג הבא.

כל זה משפיע על הפשע, על האלימות. זה משפיע, כי אין למשפחות כמה לשלם בעד הספרים והמחברות של ילדיהן. והתוצאה — נשירת החלמידים מגיעה ל-20%.

היו"ר ח' גרוסמן:
חבר הכנסת זיאר, אתה צריך לסיים דבריך.

אמנון לין (המערך):
תני לו עוד כמה דקות.

היו"ר ח' גרוסמן:
חבר הכנסת לין, באמת, יש עוד כמה חברי כנסת.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני מאוד מודה לך, חבר הכנסת לין, אבל אינני צריך את ההערה הזאת שלך.

היו"ר י' גרוסמן:
זה לא שייך לעניין.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אבל העניין הכללי הוא, שזה משפיל, זו השפלה הומנית. גברתי היושבת-ראש, אני מסיים, אבל אני רוצה להגיד משהו חשוב.

אם מישור חושב שאנחנו עם של פושטי יד — אנחנו לא עם של פושטי יד, אנחנו רוצים עבודה לפועלים שלנו. אנו מזהירים עשרות בשנים מפני המצב. אנו אומרים, שאם לא חשקיע הממשלה, שאם משרדי הממשלה לא ישקיעו כספים בפיתוח נצרת והסקטור הערבי, אלה תהיינה התוצאות. אנחנו לא עם של פושטי יד, שרוצים לקבל סעד. אנחנו רוצים לקבל עבודה. אנחנו רוצים בתי-חורשת.

היו"ר ח' גרוסמן:
חבר הכנסת זיאר, אתה צריך לסיים.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
ובסיום, שני משפטים: יש לעשות צעדים מיידים כדי לתת עבודה למספר רב של מובטלים ולפתור את הבעיה הקשה שדיברתי עליה, הבעיה של המוסד לביטוח לאומי.

והמשפט השני — יש להכין תוכנית לתיעוש העיר נצרת ולתת לה מעמד של אזור פיתוח א'.

אני שואל: כמה מצפון נשאר במדינה הזאת? אני פונה למה שנשאר מהמצפון הזה.

היו"ר ח' גרוסמן:
תודה, חברי הכנסת, אינני מקפידה בדיוק על הדקה, אבל אי-אפשר לעבור כחמישים אחוז על הזמן המוקצב.

שר החקלאות א' נחמקין:
עוכרה.

היו"ר ח' גרוסמן:
אני מאותתת. אינני רוצה לגייס את הסדרנים שיורידו את הנואמים מעל הדוכן. לזה אינני רוצה להגיע.

לסיכום, הנתונים שנבדקו מצביעים, אומנם, על כך שיש בעיות חברתיות וכלכליות בנצרת, ובכללן מקבלי הבטחת הכנסה ומענקי הכנסה, אך אין מקום לקביעה שיש אנשים שהם רעבים ללחם, כפי שנאמר בהצעות לסדר-היום.

אני מציע להעביר את ההצעות לדיון בוועדת העבודה והרווחה.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. חבר הכנסת מיעארי, האם אתה מסכים שהצעתך תועבר לדיון בוועדת העבודה והרווחה?

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
אני מסכים.

היו"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת תופיק זיאר, האם אתה מסכים לכך?

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני מסכים.

היו"ר ח' גרוסמן:

לפנינו רק הצעה אחת: להעביר את הנושא לדיון בוועדת העבודה והרווחה של הכנסת. אני מעמידה אותה להצבעה.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

היו"ר ח' גרוסמן:

הנושא הועבר לדיון בוועדת העבודה והרווחה של הכנסת.

יג. הצעה לסדר-היום

תוכנית חומש ירדנית — סגירת משרדי הפת"ח בירדן

הרשע מצא (הליכוד):

אני קורא לו גם ראש הממשלה, גם מר פרס, גם ראש הממשלה ופרס יחד ובנוסף.

גברתי היושבת-ראש, ראש הממשלה נוכח לדעת כעת כי נרקם סכיו, סכיו ראש הממשלה, משהו בעל משמעות רבה, הטומן בחובו סכנות לישראל, ולא נעים לו לקום כאן ולהכריז שהמלך חוסיין משטה בו ובכולנו, שכונותיו אינן כוונותיו, שיעדיו אינם יעדינו, וכי באמצעות שטרותיו של ראש הממשלה פרס, חוסר עשייה ישראלית ביהודה ובשומרון — אלו השטרות של פרס, חוסר עשייה ישראלית ביהודה ובשומרון — מגסה המלך להגביר השפעתו באזור, וזאת, לא כדי להגיע להסדר, אלא כדי להכטיח את ממלכתו שלו בגדה המזרחית.

חתח זאת, ראש הממשלה פרס משגר לכאן את שר החקלאות אריה נחמקין — ואני מוקיר ומכבד אותו ביותר, הן כשר, הן כאיש ציבור והן כבעל ידע רב בתחומי, אבל לא הוא האיש, גברתי היושבת-ראש, שצריך להשיב היום על הנושא המדיני-הביטחוני שאני התכוונתי להעלותו. לא נושא בתחום החקלאות התכוונתי להעלותו.

לפיכך, ינהג השר נחמקין בהצעתי כרצונו. אני את מחאתי על ההחמקות של ראש הממשלה מביע בכך שאסתפק בדברי אלה בלבד.

שעברה ב־1,584 יחידות משפחתיות, בהשוואה ל־1,367 בשנה הקודמת.

הבעיות שהופנו אל המחלקה לשירותים חברתיים מחלקות לעניינים שונים לפי הפירוט הבא: זיקנה — 987; תעסוקה — 280; בריאות, בכלל זה פיגור — 854; התנהגות סוטה — 248, בהם 85 מקרים של אלכוהוליזם, 45 מקרי סמים, 15 מקרי זנות; הפרעות נפשיות והתנהגות — 157; ילדים ונוער בעייתי — 759; יחסי משפחה מעורערים — 953; 221 — תפקוד לקוי של האב, 161 — תפקוד לקוי של האם, 212 — בעיות אישות וכו'; משפחות חד-הוריות — 59; שונות — 731, מתוכם 275 בעיות דיור.

לצורך התמודדות עם הבעיות הללו, עומדים לרשות הלשכה 17 עובדים, בכללם מנהל, שני ראשי צוותים, שני עובדים קהילתיים, עובד אחד לחבורות רחוב, עובד אחד למפגרים, עובד אחד לזקנים, חצי עובד לנערה במצוקה, חצי למפת"ן — מפעלי תעסוקה לנוער, תשעה עובדים סוציאליים כלליים.

השירותים הניתנים על-ידי המחלקה לשירותים חברתיים כעריית נצרת הערבית הם: שלושה מועדוני קשישים שבהם משתתפים 150 קשישים, 30 מקבלים עזרה ביתית; מעון-יום לילדים מפגרים; מע"ש — מרכז עיסוק ושיקום למפגרי, אזורי למפגרים; 70 חולי נפש מטופלים בשירותי הלשכה; מפת"ן, שבו ארבעה בתי-מלאכה, ולומדים בו 65 נערים; מרכז שיקום לעיוורים ולנכים המשמש כ־30 איש; ומועדון חברתי לעיוורים וכו' כ־40 משתתפים.

מתוכננת סדנה לטיפול במובטלים, לשם כך רוכזה אינפורמציה על המובטלים בנצרת. קבוצת עובדים סוציאליים עברה הכשרה מיוחדת להפעלת סדנאות לטיפול במובטלים.

היו"ר ח' גרוסמן:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: תוכנית חומש ירדנית — סגירת משרדי הפת"ח בירדן. רשות הדיבור לחבר הכנסת יהושע מצא, בבקשה.

יהושע מצא (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, אדוני שר החקלאות, כנסת נכבדה, אילו העליתי היום נושא גרנדיוזי, כמו "תוכנית מרשל למזרח התיכון", אני מניח כי ראש הממשלה מר שמעון פרס היה עולה עליו, על נושא זה, ולאור זרקורי הטלוויזיה היה מסביר ומפרט חזרה חזרה שואא למשך שבוע, אולי למשך חודש, אבל נושא מעשי, מגדר, כמו זה שאני מעלה היום, תוכנית החומש היירדנית ליהודה ולשומרון מול חוסר המעש הישראלי, אינו יכול כנראה להלהיב את ראש הממשלה. אני יכול לשער מדוע, במצב שנוצר כעת בווישניגטון, בשכם, ברכת-עמון ובדמשק עלול מר פרס למצוא עצמו נדחק לפניה צרה יותר מזו שהיה נתון בה עד כה.

היו"ר ח' גרוסמן:

אתה מתכוון לראש הממשלה, אני מבינה.

יהושע מצא (הליכוד):

לראש הממשלה, גברתי.

היו"ר ח' גרוסמן:

אתה אומר כל הזמן מר פרס.

על צונשם. זו בעיני המדיניות שאותה אנטנו צריכים לנקוט עד שיבוא היום המיוחל תושב עם חוסיין למשא-ומתן. ואתם כולכם, כמנו, רואים בו את הפרטנר לניהול משא-ומתן על אותו שטח גדול שלגביו יש לו פרטנריות ואנחנו יושבים בו.

גדעון גדות (הליכוד):

אצלו יש שטח יותר גדול שלנו יש פרטנריות עליו.

יהושע מצא (הליכוד):

הוא לא רואה בנו פרטנר והוא לא רואה את הפרטנריות שלנו.

שר החקלאות א' חמקין:

אני מציע שלא תחיו עם רגשי נחיתות ולא תחזקו אותו מהבית הזה, שמא הוא תושב אחרת, ואז נאמר: אם אתה תושב אחרת, אנחנו ניתן לך עצה חכמה — אל תראה בנו פרטנרים, כי איננו רציניים. הוא חשב שאנחנו לא רציניים עד מלחמת ששת-הימים, אבל מאז קרה משהו, והמצב הוא זה, שהוא יושב מהעבר המזרחי של הירדן ואנחנו יושבים מהעבר המערבי.

גדעון גדות (הליכוד):

התועל היצא מן הדברים שלך, שהוא יושב במדבר —

הייר' ח' גרסמן:

חבר הכנסת גדות, אני לא נתתי לך את רשות הדיבור.

שר החקלאות א' חמקין:

יכול להיות.

הייר' ח' גרסמן:

למה אתה לוקח כל רגע את רשות הדיבור?

גדעון גדות (הליכוד):

זה נעשה ברוח טובה, גברתי הישבת-ראש, ברוח טובה.

הייר' ח' גרסמן:

אני מבקשת לא להפריע, תסתכלו בשעון.

שר החקלאות א' חמקין:

על כל פנים, רציתי להוסיף על זה את מה שאמרתי מעל הדוכן כאן לפני שלושה ימים, שאנחנו מפעילים במעשה ולא מחזקים יישובים קיימים, מפני שאיבדנו את סדרי-העדיפויות. אני מאוד ממליץ, בעיקר לחברי הקואליציה — שצריכים להציע או לחמוק בשני במדיניות הממשלה במסגרת הקואליציונית — שנשכח על המדוכה של שני בסדרי-העדיפויות, כי מי שמונע היום יותר מכל האחרים, ובצדק, את ההשקעה באותם אזורים שאתה רוצה בהם הוא שר האוצר, ולא בגלל תפיסתו הפוליטית אלא בגלל חסרון כיסו, בהיותו הממונה על החקציב במדינת ישראל. זו טעות לחשוב

יהושע מצא (הליכוד):

אתה יודע שזה לא נכון.

שר החקלאות א' חמקין:

אני אומר את זה בכנות, מכל הלב, ואומר מדוע: לו ידעתי שבמסגרת חקציבית התיישבות וחיוקן גבול עושים דברים טובים יותר, מעדיפים אזורים אחרים, היתה זו בעיני חצי נחמה. ראה מה שנעשה באזורים אחרים שהם לא פתוח חיוניים. אינני יודע כבר באיזה אזור אנחנו צריכים לשמור יותר על ביטחוננו, כי הגבול כלול פרך.

גדעון גדות (הליכוד):

עוזב את יהודה ושומרון, תראה מה קורה במרגלית.

הייר' ח' גרסמן:

תודה רבה.

אמנן לין (המערך):

האם זה אומר שאיך מעלה את הנושא לסדר-היום?

יהושע מצא (הליכוד):

הבהרתי את דברי. אני תושב שעל נושא מדיני צריך להשיב ראש הממשלה.

הייר' ח' גרסמן:

חבר הכנסת מצא, אתה רשאי להביע את מחאתך, אבל ההצעה היא הצעה, כי אם לא כן היא לא היתה מועלית מעל הדוכן. לכן אבקש מנציג הממשלה, שר החקלאות, להשיב על ההצעה.

גדעון גדות (הליכוד):

שר החקלאות, האם אתה אחראי גם להתיישבות ברמת-הגלעד?

הייר' ח' גרסמן:

אדוני שר החקלאות, האם אתה מבקש להשיב או לא? וזהו זכותך.

יהושע מצא (הליכוד):

אמרתי שאסתפק בכל דבר שישמיע השור בנושא המדיני.

הייר' ח' גרסמן:

אתה אמרת, ולממשלה יש זכות להשיב, אם היא רוצה. אם היא אינה רוצה, היא יכולה שלא להשיב.

שר החקלאות א' חמקין:

גברתי הישבת-ראש, חבר הכנסת — — —

גדעון גדות (הליכוד):

כבוד השור, אני מקווה מאוד שבמסגרת הבחירות האזוריות שתבואנה עלינו לטובה תתנדב לדבר בשם רמת-הגלעד או מבוא-מואב.

שר החקלאות א' חמקין:

אם יהיו שם כותרים ישראלים ואם הם ידעו לבחור בי, מדוע לא? אין בזה רע.

הייר' ח' גרסמן:

מעניין איך אתה משבח זאת בנושא.

שר החקלאות א' חמקין:

אינני יודע איך חבר הכנסת גדות הגיע לזה.

ראשית, איש לא העלה על דעתו שתוכניתו של המלך חוסיין הן תוכניתו. כל התקווה תמיד היא להגיע להסכמה כלשהי בין צרכי ורצונותיו לבין צרכי ורצונותיו. וזהו המקום שבו צריכים להיפגש. לצערי, ודאי לצערכם, לצער כולנו, אין הדבר עולה בידנו. זה יכול להיות מתוך הרגשה שהוא מהלך בנו, כפי שאמר כאן חבר הכנסת מצא, וזה יכול להיות מתוך הרגשה של חולשה שבגללה הוא תושב לנהל משא-ומתן ישיר איתנו.

אך הדרך היחידה שלנו לנהל שם כעת את החיים השוטפים היא הדרך שאנחנו נוקטים היום, ואני יכול לומר, מעבר למה שאמרתי עתה, שבעיני המדיניות היחידה והולמת בשטחים היא המדיניות הקיימת עתה, ואני שלם אתה, והיא: כל האזרחים ביהודה ובשומרון השומרים על הסדר וכפופים לחוק נוהגים, לדעת, מחיים שקטים, נוהגים מיחס גונן ונהגים מביטחון יחסי: כל מי שמנסה להפר את החוק חייבים לכבד

שר החקלאות א' נחמקין:

אלהים, אבל על זה אני מדבר, או אתה מסייע לי?

היו"ר ח' גרוסמן:

זה הנושא הבא. חבר הכנסת גדות, אני אציג אותך.

גדעון גדות (הליכוד):

סליחה, מותר לי משפט אחד ברשות?

היו"ר ח' גרוסמן:

כבר אמרת עשרה משפטים. זה יהיה הנושא הבא.

גדעון גדות (הליכוד):

קודם טענו על יהודה ושומרון לא בגלל אזורי הפיתוח.

עכשיו אומרים — — —

היו"ר ח' גרוסמן:

אבל זה הנושא הבא. אני מדברת, אתה לא יכול לדבר בעת ובעונה אחת אחי. אני אומרת פעם אחת ופעמיים ושלוש פעמים, ואתה לא מקשיב. מושב מרגליות — זה הנושא הבא.

יהושע מצא (הליכוד):

קריאת ביניים היא דבר לגיטימי.

שר החקלאות א' נחמקין:

מזרח מאור. לו זה היה סייע לי, תודה. אם זה היה בניגוד למה שהסברתי, אנא תקשיב. אמרתי: אוי לנו — — —

גדעון גדות (הליכוד):

אתמול הופעת כנאום אחר.

היו"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת גדות, אני אציג אותך.

שר החקלאות א' נחמקין:

אתמול הופעתי בדיוק באותו נאום. אינני מכין: מה זה, אני לא מוכן פה למישהו?

גדעון גדות (הליכוד):

לי אתה לא מוכן.

שר החקלאות א' נחמקין:

אם אני לא אהיה מוכן, אני אבקש מהיושבת-ראש שחיתן לך אפשרות להעיר.

אמרתי שאני נדהם מדעתם של חברים, שחושבים שזה פוליטי. הלוואי שראיתי שבאזור הזה מקפחים את ההתיישבות, אבל באזור אחר מעבים אותה, מסייעים לה, עוזרים לה, לא, בכל אזורי הגבול יש חולשה נוראה. לכן אינני מכין בשביל מה צריך להתפרץ כאמצע דברי.

גדעון גדות (הליכוד):

אני מסכים אחר.

שר החקלאות א' נחמקין:

חולשה נוראה בכל האזורים: בגליל, בגולן, בבקעה וכערבה. הלוואי לזה התכוונתי.

גדעון גדות (הליכוד):

אני מסכים אחר.

שר החקלאות א' נחמקין:

זה תואם בדיוק את הנאום שלי לפני שלושה ימים. לכן לא יכול חבר הכנסת מצא לשאול אם אני תמים וחושב שזו מדיניות. מדיניות לזנות את הגבול — אין מדיניות מכוונת. יש חסרון יכיש שהביא בעיני, גם במצוקה הזאת. לעדיפויות שאינן מקובלות עלי.

יהושע מצא (הליכוד):

כלומר, השטח מופקר לחוסין.

שר החקלאות א' נחמקין:

אתה יודע מה? לא לחוסין. הגבול יהיה מופקר אם אנחנו לא נשנה את סדרי-העדיפויות, זוהי הבעיה המרכזית, וכל עוד הבעיה הזאת לא תיפתר אתם תאשימו את ראש הממשלה. אבל אנחנו מחכים ליום שתהיה רוטציה, וראש הממשלה החדש יואשם באותה אשמה. אם יהיה תקציב רק ליהודה ושומרון, ולא יהיה לרמת-הגולן, ולא יהיה לגליל, ולא יהיה לערבה, אני אאשים אותו. מפני שבסדר-העדיפויות, עיכוי ההתיישבות בכל אזורי הגבול פחת ב-70%, ולזה שותפים כולם.

אני אינני מרגיש את עצמו אובייקטיבי כאשר אני עוסק בנושא הזה, כי אני מייצג בממשלה מגזר מסוים — — —

גדעון גדות (הליכוד):

אתה לא צריך להיות אובייקטיבי.

שר החקלאות א' נחמקין:

— אבל לא מקבל שם תמיכה מספקת.

ולכן, ולסיים: הבעיה המרכזית היא סדרי-עדיפויות. הבעיה המרכזית היא: האם זו מדיניות מכוונת או שזה פועל יוצא של מצב תקציבי? ואני אומר באחריות: לא צריכים להעמיד במבחן את המעשה הפוליטי, הואיל ואנחנו מעמידים במבחן נורא את המעשה התקציבי, ואנחנו מקפחים דרך קבע, כמשך שנתיים, את כל אזורי הגבול ללא יוצא מהכלל. לכן, אין הכדל בין אזור אחד לאזור שני. בעיני, הגבול של יהודה ושומרון הוא בקעת-הירדן. ראו מה נעשה שם.

גדעון גדות (הליכוד):

למתי קבעו את הדיון בממשלה על סדרי-העדיפויות?

שר החקלאות א' נחמקין:

אגיד לך: את הדיון בממשלה על סדרי-העדיפויות קיימו כשהיה דיון על התקציב, ואומר מה עלה בידנו ומה לא עלה — הדבר הקשה ביותר היה להעביר את התקציב שפגע, ולו כמעט, בשירותים שאנחנו נותנים לאוכלוסייה במרכז הארץ. אני לא ראיתי תמיכה כאן ולא שמעתי על תמיכה בוועדת הכספים, ונוצר מצב התקציב החוזר לממשלה, כשנאמר לה: בתוך התקציב המוצע, כ-300 מיליון דולר, לא נוכל לאשר לכם תקציב נוסף, כי הוא בא ממקורות שלא מקובל עלינו לקחת מהם מס או היטל נוסף.

כאשר הפחיתו 300 מיליוני דולר, איש לא העלה על דעתו, בוועדת הכספים המאשרת את התקציב ובכית הזה המאשר אותו סופית, לומר: לא נפחית 300 מיליוני דולר, אלא נוסף לפחות 100 מיליון דולר לחזק אזורי הספר.

גדעון גדות (הליכוד):

הרי אתה יודע שמי שמביא את ההצעות לוועדת הכספים זו הממשלה. הממשלה הזאת, גורלה כגורל הכנסת, היא חותכת שם את הדברים. לכן אני חושב שעליך לבוא אל חבריך בממשלה בקריאה לקבוע ישיבה על סדר עדיפויות חדש.

שר החקלאות א' נחמקין:

נור לי מאוד, כי תשובתי היא על הצעה לסדר-היום של חבר הכנסת יהושע מצא המאשים בכך את ראש הממשלה. אתה צודק, היה קונסנסוס בממשלה, לא על דעתי, שזה יהיה סדר העדיפויות, כאשר ידעו מה תהיה התוצאה. אני התרעתי ואמרתי שמעולם לא היה מצב כזה במדינת ישראל — ממשלה חזקה כל כך שיש בה קונסנסוס בעניין חיוק הגבולות, אבל רק תיאורטית, אין לחזק גבולות בלי אמצעים.

גדעון גדות (הליכוד):

אבל זה ממש לעג לרש.

שר החקלאות א' נחמקין:

לכן אמרתי שלוש פעמים ואני מוכן לומר בפעם הרביעית: אם מדינת ישראל חפצת חיים היא, עליה לחזק את אזורי הגבול, וסעיף זה צריך לקבל מקום גבוה בסולם העדיפויות שלה.

יהושע מצא (הליכוד):

מה כאשר להצעה על תוכנית החומש הירדנית וסגירת משרדי הפת"ח?

שר החקלאות א' נחמקין:

אז יצדק חבר הכנסת מצא אם הוא יאמר, לגבי הקצאה של עוד 100 מיליון דולר לחיזוק הגבול, שסכום זה חולק לא לפי חפיסתי הפוליטית. אבל הרי אין מה לחלק, על מה הוויכוח?

יהושע מצא (הליכוד):

ארוני השר, לא זהו הנושא.

היו"ר א' שושטק:

ארוני, גם השרים מוגבלים בזמן העומד לרשותם.

שר החקלאות א' נחמקין:

ארוני היושב-ראש, אני אשמח מאוד להתקרב לסיכום ולומר: תוכנית החומש הירדנית הועלתה כדי להציע שתגובתנו תהיה חיזוק אזור מסוים. זוהי הבעיה. אין לנו תגובה אחרת על תוכנית החומש. התגובה היחידה שלנו היא מה שאנחנו עושים, לא מה שאנחנו אומרים.

יהושע מצא (הליכוד):

אתה מסכים לכל הזרמת הכספים הירדניים? לאן שהוא ירצה וכמה שהוא ירצה? אתה חסכים שהוא ימנה ראשי ערים שבהם הוא ירצה? זוהי תוכנית החומש. למה אתה מתחמם. ארוני השר אריק נחמקין?

שר החקלאות א' נחמקין:

חס ושלום.

יהושע מצא (הליכוד):

הרי אתה יודע שלתוכנית החומש שלו יש השפעה על הגדה המערבית ומטרתה היא הסרת ההשפעה שלנו.

שר החקלאות א' נחמקין:

זה נכון.

יהושע מצא (הליכוד):

ולכן התחמק ראש הממשלה ולא בא היום הנה.

שר החקלאות א' נחמקין:

איך אנחנו נסיר השפעה?

גדעון גדות (הליכוד):

לפתות הייתם שולחים את השר בורג, כאחראי לנושא האוטונומיה.

שר החקלאות א' נחמקין:

חבר הכנסת מצא. קודם כול, אני מציע לך לא להתרגז, כי אני עוד אחשוב שאתה באמת כועס.

עדנה סולודר (המערך):

הוא תמיד רוגז.

שר החקלאות א' נחמקין:

לא, לא, הוא מחמם את עצמו.

אני רוצה לסיים ולומר, שבועיני הכרזות שאין אתן עשייה אינן מקובלות. הדבר היחיד שאנו יכולים להשיב באמצעותו על תוכניות הוא העשייה שלנו. לא התנגדות לעשייה של אחרים. בקדשתי לכן כעשר דקות מדברי. אני מאמין בזה, לא באי-עשייה אלא בעשייה. כאשר העשייה שלנו היא גדולה, חשובה וטובה, אזי העשייה של האחרים מתבטלת בפניה. כאשר אין ביכולתנו לעשות, אנחנו מבקרים את עשייתם של אחרים ומנסים לדחותה. זה לא יעלה בידנו. רק עשייה שלנו תבטל את כוונותיהם הלא-טובות של האחרים. אני ממליץ להסתפק בחשובתי.

היו"ר א' שושטק:

חבר הכנסת יהושע מצא, האם אתה מסכים להסתפק בחשובת השר?

יהושע מצא (הליכוד):

אני מסתפק בחשובת השר.

יד. הצעה לסדר-היום

גורלם של 4,000 תושבי ערב-אל-הואשלה על-יד דימונה ויישוב האוכלוסייה

הערבית-הבדואית בנגב בכפרים חקלאיים

היו"ר א' שושטק:

אנו עוברים להצעה הבאה לסדר-היום, מס' 4333, בנושא: גורלם של 4,000 תושבי ערב-אל-הואשלה על-יד דימונה ויישוב האוכלוסייה הערבית-הבדואית בנגב בכפרים חקלאיים. יעלה את ההצעה חבר הכנסת חופיק טובי, בבקשה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, בעייתם של 4,000 תושבי הכפר הבדואי ערב-אל-הואשלה בנגב מסמלת ומגלמת את בעייתם הכאובה של התושבים הערבים-הבדואים בנגב שמאז קום המדינה הם קורבן למדיניות נישול, הפקעה ומניעת השקעות והתפתחותם כעובדי אדמה בנגב, כפי שהם רצו ורוצים להיות.

4,000 התושבים הבדואים בערב-אל-הואשלה, מקום שהיה ידוע קודם לכן כאבורדיק, מתגוררים מאז ימי הטורקים במקומם הנוכחי על-יד דימונה. הם נושלו מאדמותיהם, שהשתרעו על 60,000 דונם, בטענה שזוהי אדמת מדינה, תוך ניצול חוקים שחוקקו בזמנם, לאחר קום המדינה. הם חיים כתנאי דיור בלתי אנושיים, כי השלטונות אוסרים עליהם בנייה, ואם הם בונים הורסים להם את בתי-המגורים. לא מחברים אותם למערכת החשמל ולא למערכת המים. רובם עובדים כשכירים בסביבה. לחלק קטן מהם השלטונות מחזירים אדמה, לתקופה קצרה כלכד שלא תעלה על שנה. השלטונות רואים בהם יישוב ארעי, תושבים ארעיים שנועדו לעוף מאדמתם שעליה הם יושבים.

התעללות בנשים ויולדים כשהגברים אינם נמצאים — ידועים ומפורסמים. בזמן האחרון אין השלטונות מסתפקים בלחץ "הסיירת הירוקה". המשטרה, הצבא, מינהל מקרקעי ישראל — אלה חברו יחדיו כדי להמאס את החיים על תושבים ערבים בדואים בנגב. היושבים על אדמתם. הם באים אליהם ועוקרים להם עצים, שורפים שדות זריעה, בניגוד לכל חוק, ומפעילים כוח כלפי אנשים חסרי ישע וחסרי אפשרות להתגונן.

בתחילת פברואר, למשל, פשטו אנשי מינהל מקרקעי ישראל על אדמתו הפרטית של סלימאן אל-בחיירי משבט אל-החילי ועקרו לו 260 עצי זית בני שלוש שנים, שניטעו על האדמה שעליה ישבו הוא ואבותיו. בחודש מרס השנה נחרשו 300 דונם חיטה, שעובדו על-ידי בדואים משבט אל-החילי. במשך 15 שנה הם מעבדים שטח זה בחכירה חמורה שטחים רבים שבכעלותם, שבהם מחזיק המינהל, בתחילת יוני השנה העלו חיילי צה"ל באש עשרות טונות של תבואה השייכת לבדואים משבט אל-עזומה, שכקרב העיירה ירוחם.

מקרים אלה של ונדליזם והתעללות בבדואים, שנעשים בעזרת "הסיירת הירוקה", משמר הגבול והצבא, הם עכשיו מעשה של יום יום בחיי האוכלוסייה הבדואית, כשהמטרה היא להמאס עליהם את החיים ולאצם להגיע למחתות ההסגר בעיירות ההופכות ל"סוטו" של הנגב.

השלטונות מתמהמהים גם בנושא הסדר הקרקעות, כדי ליצור עובדות של נישול בעזרת לחצים, רדיפות, הריסת מבנים, שריפת יכולים, בעזרת הפרעות של "הסיירת הירוקה" ומשמר הגבול, התושבים הערבים-הבדואים בנגב הם קורבנות מדיניות האפליה הלאומית, מדיניות הנישול מהקרקע, מדיניות הרוצה למנוע מהם באופן מתוכנן לחיות בכפרים חקלאיים ברחבי הנגב, כפי שהם מבקשים, ולרכז אותם במכלאות בתנאים קשים, ככוח עבודה שכיר זול, בלא אפשרות לחיות חיי איכרים עובדי אדמה, כפי שהם רוצים.

עדנה סולודר (המעריך):
אפשר לשאול משהו?

תופיק טובי (החיות הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מה יש לך לשאול?

עדנה סולודר (המעריך):
היכן מצויות המכלאות?

תופיק טובי (החיות הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

הזכרתי את זה. אולי לא היית. אלה העיירות החדשות שמקימים כדי לרכז את הבדואים בהן. כך ולא אחרת הם רואים את הכנסתם אל תוך העיירות האלה, מחוסרי קרקע ומחוסרי כל אפשרות להשתקע, כדי לשמש כוח עבודה זול בסביבה שהם חיים בה.

לכן אני מסיים ואומר, שהאוכלוסייה הערבית הבדואית בנגב תובעת — ואלה דרישות צודקות שיש להתחשב בהן: להפסיק את פעולות הנישול והגירוש מהאדמה ולהפסיק את הריסת הבתים; להקים כפרים חקלאיים למי שרוצה לחיות חיי איכרים עובדי אדמה; להשלים עניין הסדר הקרקעות ולהפסיק את מעשי הגירוש של הבדואים מאדמתם; להפסיק את פשע שריפת היבולים והשמדתם ועקירת מטעי הזיתים; להקים ועדת חקירה בראשות שופט מחוזי, כדי שתחקור את פעולות אנשי ה"סיירת הירוקה" ותשקול תשלום פיצויים לנפגעים מפעילות זו; להכשיר קרקע חקלאית לתושבים שהועברו לשבע העיירות, המעוניינים להתקיים מעבודת חקלאית, ובאותו זמן להקים מפעלים כדי שיוספק להם מקור עבודה. כמו כן, יש

תושבי הכפר תובעים להכיר בהם כיישוב לכל דבר, להקצות להם קרקע וליגור ולעבודה חקלאית. זוהי תביעתם, זוהי תביעתה של האוכלוסייה הערבית בנגב, האוכלוסייה הבדואית. הם חוזרים ומעלים את התביעה הזאת.

חברי הכנסת, מאז קום המדינה כיסו השלטונות בישראל כמלים יפות את מדיניותם כלפי הבדואים בנגב, שמהותה היתה גירושם מאדמתם והפיכתם לחוטבי עצים ושואבי מים, למדיניות הזאת קוראים אורבנזיה, הפסקת חיי הגידה, ריכוז ויישוב מחדש בעיירות זכו וכו'.

מאז הקמת המדינה עשו שלטונות ישראל הכול כדי למנוע את תהליך ההתייצבות של חיי האוכלוסייה הערבית-הבדואית בנגב. ההתבססות, היציבות וההתיישבות הקבועה על אדמותיהם היו לאורח חייהם העיקרי עוד לפני קום המדינה, כשהחלו לשבת דרך קבע על אדמתם ולחיות ברובם הגדול חיי עובדי אדמה, חיי איכרים.

הפשע הגדול שנעשה בשנותיה הראשונות של מדינת ישראל היה עקירת רוב האוכלוסייה הערבית בנגב ממקומות התיישבותה, גירוש חלק גדול ממנה לחוף-לארץ, העברת שכטים שלמים ממקום למקום בנגב, הרחק משטחי אדמתם המוכרת ככזאת מדורית דורות, רימו אותם כאשר אמרו להם שהעבודה היא זמנית, לצרכים צבאיים, הומניות הפכה לקביעות.

דוגמה חיה למדיניות הזאת הוא שבט טרכין-אסאנע, המונה כיום כ-100 בתי-אב, הם נושלו בשנת 1951 ממקום מגוריהם המקורי בג'יבא, כ-5 ק"מ מדרום לאופקים, מקום שבו הם התגוררו מדורית דורות כעובדי אדמה. הם הועברו למקום הנקרא שקיף, 16 ק"מ מדרום לכאר-שבע. בשנת 1961 הם הועברו שוב, למקום חדש ליד מושב עומר בקרבת כאר-שבע, וכיום לוחצים עליהם לפנות גם את מקומם זה שבו הקימו צריפים וכו' הם חיים כפועלים שכירים, בטענה שהם יושבים על האדמה של המושב עומר, שרכש את הבעלות לפני שנים מועטות. כיום תובעים כיהם להתפנות.

רוב התושבים הערבים-הבדואים בנגב, המונים כיום למעלה מ-60,000 נפש, הם כמו שבט טרכין-אסאנע. עם העקירה והנישול האדמיניסטרטיבי בא חוק המקרקעין מ-1969, על סעיפיו השונים, ובעיקר הסעיף בדבר אדמת "מואת" — ורוב אדמות הנגב הן כאלה — והוסיף נדבך חשוב למערכת נישול הבדואים מאדמתם.

גם חוק רכישת מקרקעין בנגב משנת 1980, שבא בעקבות חוזה השלום עם מצרים לצורך הקמת שדות התעופה, הפקיע שטחים ענקיים בנגב מבעלות האוכלוסייה הערבית והיה צעד נוסף במערכת נישול הבדואים מאדמתם.

מצב זה היה רקע לזירה מדינית ריכוז הבדואים — וזו המדיניות המוצהרת — שמשמעותה העברתם לגור בכמה עיירות: אל-אסבע, כסיפה, לגיה, חורה, ערוער, רהט ושקיף, בתנאים קשים, מגושלים ומרוחקים מאדמותיהם, כדי לחיות בלי אדמה חקלאית ולהיות כוח-אדם לעבודה שכירה וזולה.

כיום מופעלים בצורות שונות לחצים על האוכלוסייה הערבית בנגב לעזוב את אדמותיהם, אף כשאין עוררים על בעלותם, ולעבור בלא כלום למכלאות הנקראות "עיירות הריכוז".

"הסיירת הירוקה" היא זרוע אכזרית במדיניות נישול הבדואים וניתוקם מאדמתם. המעללים האכזריים של "הסיירת הירוקה" בנגב, חטיפת עדרים והשמדתם, הריסת מבנים,

התושבים הערכים-הבדואים כנגד ותובעים מהכנסת לרון בנושא כדי להפסיק את מדיניות הנישול של הבדואים מאדמתם, לכבד את זכותם לחיות כעובדי אדמה בכפרים חקלאיים, לכבד את זכותם לשוויון זכויות ולאפשר להם חיי כבוד וביטחון במולדתם.

היו"ר א' שוסטק:
תודה רבה.

טו. הצעה לסדר-היום יישובם של הבדואים כנגד

מרדכי בריאון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אגב, התשובה היא שכל שאוכלוסייה היא ענייה יותר כן היא מתרבה יותר. זה היה נכון בהיסטוריה בכלל, אם אתה רוצה תשובה לעניין. אבל העניין הוא רציני מדי.

שר החקלאות א' נחמקין:
היו זמנים שהבדואים לא התרבו כל כך.
מרדכי בריאון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כן, היום הם מתרבים מאוד.

שר החקלאות א' נחמקין:
הם מתרבים כי התנאים שופרו.
מרדכי בריאון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

וראי שהתנאים שופרו, שופרו גם תנאי הכלכלה, הבריאות, אין ספק, אבל באמת, ברוח טובה, תעשה פעם אחת מאמץ להקשיב, כי אני רוצה לחלול את פניך בעניין. כל חבר כנסת עם הסגנון שלו.

בעניין הבדואים אנחנו עדים לתהליך עמוק מאוד של שינוי אנתרופולוגי, הייתי אומר, בלתי נמנע, וגם בין הבדואים יש רבים שמבינים אותו ומקבלים אותו באופן עקרוני כדבר שאין למנועו. לא כולם, יש כאלה הרבקים בדרכי אבות, גם כאלה יש, אבל בקרב הצעירים דאי ודאי שיש כאלה המבינים שאנחנו נמצאים פה בעיצומו של תהליך. אגב, הוא מתרחש גם בירדן וגם במקומות אחרים כמזרח התיכון, לא רק אצלנו, אם כי אצלנו הוא מתרחש כקצב מואץ הרבה יותר בגלל כל מיני סיבות שחברו יחד ולא כדאי לבזבז את הזמן בניתוחן.

התהליך הזה, שפירושו הוא שינוי יסודי במהלך חייהם של הבדואים, יוצר שורה של בעיות ומכאובים שאח חלקם ביטא כאן חבר הכנסת תופיק טובי. הוא דיווח לכם מה שאומרים חברים בדואים. זו לא היתה כהכרח דעתו של חבר הכנסת טובי, אני שומע כדברים האלה רבות כנגד, אני לא קונה אותם בעירבון בלתי מוגבל, אני מנסה לבחון אותם כתהליך חולף.

לפי דעתי, אם לא נחשוב שנית על העניין כולו, וכצורה אימצה ונוצות, אנחנו מטפחים אצלנו, היום, תבית חומר נפץ, דווקא בקרב הצעירים שבהם רבים בעלי השכלה, בעלי אישיות מעולה ששירתו בצה"ל, ואפילו אם הם לא שירתו בצה"ל, רופאים, עורכי-דין, מורים, אני מעיד כי תענוג הוא לשוחח אתם. הם אנשים בעלי אינטגרטי, כי עדיין יש להם החינוך הטוב של השטיות, עם הכבוד הבדואי, עם הנאמנות הבדואית, ואתה מקבל דמות אדם גם משכיל יותר, אשר יש בו מצד אחד פוטנציאל לנאמנות נהדרת, לשתוף פעולה יפה מאוד, ומצד שני, לצער, גם סכנה גדולה למרירות מצטברת אשר אם לא נפזר אותה אנחנו עלולים לעמוד מהר מאוד בפני שוקת שבורה.

לאפשר להם לבחור את המוצעות המקומיות שלהם; להפסיק את החרמת ערדי הצאן והעזים של הבדואים ולהקצות להם שטחי מרעה מוסדרים; להחזיר קרקע לפלחים לתקופות ארוכות, ולא כפי שנהוג כיום — חכירה לחשעה חודשים בלבד; ולבסוף, להחזיר את המסגד בבאר-שבע לתושבים הבדואים-המוסלמים ולהפסיק חילול בית-הקברות המוסלמי בעיר באר-שבע.

חברי הכנסת, אנו מעלים את הנושא הכאוב של מצב

היו"ר א' שוסטק:

באותו נושא. הצעה לחבר הכנסת מרדכי בריאון. בבקשה.

מרדכי בריאון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הנושא המועלה עכשיו במליאה על-ידי חבר הכנסת טובי ועל-ידי סובל מהעובדה שהוא נושא מוכר, שטופל פעמים רבות על-ידי הכנסת ועל-ידי זרועות שונות של הממשלה, שכן, יש בכנסת הרגשה — יושב פה שר החקלאות הוא דאי ייצג כאן את ההרגשה הזאת — שאיננו מחדשים שום דבר בנדון. עוסקים בנושא זה יום יום, והבעיות האלה והמצוקות והדרישות השונות מגיעות בוודאי באופן שוטף לשולחנו של שר החקלאות. אם כן, מה אנחנו מחדשים בעצם?

אבל, חברי הכנסת, אני רוצה לפנות גם לשר החקלאות ולומר: כחודשים האחרונים עסקתי בעניין באופן אינטנסיבי. ביקרתי שם הרבה, שמעתי, קיבלתי פניות רבות, רבות, אני משוכנע מעומק לבי, שהדבר טעון עכשיו בירור מחודש, ושהאינציות והפעולות השגרתיות שהיינו רגילים להן עד היום הזה אינן עונות על חומרת הבעיה הניצבת לפנינו.

מספר הבדואים כנגד מתקרב ל-70,000 נפש, והוא ממשיך לגדול בקצב מואץ.

שר החקלאות א' נחמקין:

איך הוא גדל בקצב כזה, אם המצב כל כך נורא. כפי שתיאר אותו חבר הכנסת תופיק טובי?

מרדכי בריאון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אתה רוצה לעסוק בדמגוגיה אחי? אני מציע שתקשיב לי היטב ותראה שהדברים שאני אומר בוודאי אינם חסרי טעם. אתה יכול שלא להסכים.

שר החקלאות א' נחמקין:

מראש אני יודע שאלה יהיו דברי טעם.

היו"ר א' שוסטק:

חבר הכנסת תופיק טובי שדיבר לפניך דיבר על למעלה מ-50,000.

מרדכי בריאון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
המספר שלי הוא קרוב ל-70,000.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אמרתי למעלה מ-65,000.

מרדכי בריאון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כן, בין 60 ל-70 אלף. זהו המספר.

שר החקלאות א' נחמקין:

איך הם גדלים בקצב כזה, בתנאים נוראים כאלה?

הסידורים בערצור ובכסיפה היו אולי קמצינים מעט אבל הם היו כסך הכול רי סבירים. כמיוחד אילו נתנו להם קצת מיס ומכסות גידול. אבל זאת לא עושים בכל מקום. כבוקאיק למשל, אין פותרים את כך אלא מושכים את העניין ולא מציעים הצעות רציניות לפתרון עניין הזה. איני בטוח שאני יודע חלק מהנשאים עד הסוף. ודאי אתה יודע יותר, אדוני-שר החקלאות.

כל מה שרציתי לכוא ולשטוח בפניכם, חברי הכנסת — אני מציע שנקים ועדה בין-ועדתית. אומרים לי: דנו בנושא זה בוועדת הפנים. רבותי, זה לא נושא לוועדת הפנים. או ינידו לי: דנו בנושא זה פעם אחת בוועדת הכלכלה. זה גם לא נושא לוועדת הכלכלה. ועדת הכנסת צריכה להקים ועדה מיוחדת שתזמין בדואים, תזמין את הממנה על המחוז בבאר-שבע, תזמין אנשי מינהל מקרקעי ישראל, תזמין את הטיסות הירוקה ותשמע את כל הפרטים האלה ותנסה לגבש אולי חוק. אולי נותן לחוק חוק, אולי צריך לחוקק חוק בדואים. איני יודע. הוועדה תנסה להנהיג את הממשלה. כביח מחוקקים המכריע בעניינים עקרוניים במדינה, בואו לא נשאיר נושא זה לאינרציה וננסה לחשוב מחדש על העניין, ללמוד אותו מחדש, כדי שנמצא את הפתרונות הקונסטרוקטיביים, יצמד לענות על הבעיות לא בדרך של פתרונות — טלאים טלאים, לא בדרך של לחצים, ולא בדרך של אילוצים ואינטים, אלא בדרך שתיוצור אוכלוסייה בדואית השותפה עם המדינה תוך נאמנות מלאה.

הדיר א' שוסטק:

תודה רבה. רשות הדיבור לשר החקלאות להתייחס להצעות.

שר החקלאות א' חמקין:

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מודה שבכך אולי נחסוך בזמן אך לא נח לי לענות על שתי ההצעות בו זמנית מסיבה פשוטה. אני אשיב, כי הם סימו דבריהם ואני משיב, אבל אני רוצה שזה יהיה ברור.

דבריו של חבר הכנסת בראון היו בהחלט במסגרת של כירור הבעיה: בעיה שאני מכיר אותה, מטפל בה ואין לי שום העברות שהיו לי שותפים לחיפוש דרך. לצורך זה קיים הבית הזה. יש דמוקרטיה במדינת ישראל, יש קשר עם אוכלוסייה, אנשים בודקים ושומעים ומשמעים ומתרגמים ומביאים דעותיהם לכאן.

אני רוחה על הסף את כל דברי חבר הכנסת תופיק טובי, אף שאני מעריך מאוד — —

תופיק טובי (החזית הרמקורית לשלום ולשוויון):
אתה חושב שאתה מפתיע? אינך מפתיע.

שר החקלאות א' חמקין:

אני יודע. לא, אני מעריך מאוד את הוועד, את הניסיון ואת היכולת להופיע כאיפוק. אבל בניגוד לדברי חבר הכנסת בראון שהעלה בעיה, פשוט לא מקובל עלי שמטפלים עובדות ובטח שקט, בימים, ועושים שימוש בפתיחות הבלתי גלילה של הבית הזה לומר כל מה שרוצים גם אם בין זה לבין המציאות אין שום קשר. חשבתי לרגע: האם כנסת ישראל מתארים תיאור כזה? במדינת ישראל יש אזור כזה של מכלאות לבני אדם, או אולי כאחת מארצות ערב, או אולי בארץ חזקה יותר שיש לה אתה קשר? אולי אני לא הכרתי היטב את המגזר הבדואי? הכרתי אותם היטב. בלחותי, חלק מחברי היו בדואים מאוד נצרת ונהלה. אני מזמין אתכם לראות איך הם גרים היום, איך בנו להם כבישים ותאורה, ביוב ומים — לאותם בדואים שאצלם כיליתי באוהל העשיר שיער עזים.

אדוני שר החקלאות, הנושא מופיע בתדירות שלהם ושלנו בעיקר בנושא הקשור למשור החקלאות. השאלה המרכזית היא באמת שאלת הקרקעות ושאלת פרנסה חקלאית, ולכן הנושא שייך במידה רבה למשור החקלאות, אבל הוא לא רק נושא של משור החקלאות. אין כמעט משור ממשלתי שאני נוגע לו.

יש דעות שלפיהן הנושא נוגע למשור הפנים, שלא לדבר על נושא כמו: מי הוא השייך של השבט הזה או השבט הזה, מי קובע האם יש בחיזות ברהט, האם יש ועדה ממונה ברהט — נושאים מבוהקים של משור הפנים. אני נתקל בנושאים שעלו בפני בתורשים האחרונים. יש ביהקברות או אין ביהקברות ברהט — שאלה הנוגעות למשור-הדתות. יש שאלות שאני שואל בענייני שטחים הסגורים עלי-די-זהיל. אני שואל: למה גירשתם את הבדואי ההוא וההוא מהמקום? אומרים לי: סגרו את השטח. השאלה היא למה סגרו את השטח? האם צריך לסגור דווקא שם את השטח?

אביא רק דוגמה קטנה אחת של אבסורד שמתקבל גם אם אוריד 50% מהסיפור. יש משפחה אחת משבט אל-עזאומה שמתגוררת היום ליד משאב-שדה. היא גרה בעבר במקום שבו נמצא היום קיבוץ רחמים. לפני חמש או שש שנים אמרו לה שטוגרים את השטח כי זה שטח אש. העבירו אותה למקום שבו היא מתגוררת, בשדה-הבקר. נעבור שנה-שנתיים העלו קיבוץ במקום הזה. עכשיו אומרים להם: אינכם יכולים להימצא כאן. אתם צריכים לזוז מכאן. כי כאן יהיה שטח האש. מטלטלים אותם פעם שנייה, וזאת כאשר הם קונים מיקבוץ רחמים את הקש הגדול על אדמה שהייתה שלהם, כדי להאכיל את הכבשים שהם מגדלים. זהו חלק מהתהליך שאני מדבר עליו, שהוא בלתי נמנע.

השאלה היא איך עושים זאת. האם אומרים להם: לכו מפה ואחר כך לכו משם, או אומרים להם: רבותי, יש בעיה, איננו יכולים לאפשר מצב שבו לכל משפחה בדואית יש 1,000 דונם או 1,200 דונם, אנחנו רוצים שתחזרו לפי שיטה אחרת, תגדלו גידול אחר, והנה התוכנית. התוכנית מביאה בחשבון גם את הנסיונות שלכם, גם את העבר שלכם, גם את המסורת שלכם. זה שונה מן הניסיון לפתור את הבעיה בכפיה. בלי הידברות מספקת ובלי תוכנית מרכזית שלמה שבה מביאים בחשבון גם את שאלת שטחי האימונים, גם את שאלת השייכים ואת כל הבעיות העולות.

יש בעיות של חינוך. יש שאלה האם אתה מקים ביהספר יחנך לערכי לגיה בתל-שבע ועל-ידי כך אתה מתע מהמשפחות לשלוח את הבעות כי זהו מקום רחוק מדי; או האם אתה מפתח חסיכת-ביניים בלגיה, כדי גם הבעות תוכלנה ללמוד. וזאת שאלה שיש להפנות למשור החינוך ולא למשור שלן.

יכולתי להמשיך ולמנות עוד ועוד. משור הדואר — מדוע אין איש דואר שמחלק דואר ברהט? המון דברים.

אין ראייה אחידה שלפיה יש לנו מודעות לכך שיש פה בעיה אנושית קשה של אזרחים אשר חיזו אתנו עוד שנים רבות מאוד: אנחנו מקורים לפחות 2,000 שנה אולי 3,000 שנה.

השאלה העומדת בפנינו היא איך ננחה אותם להיות אזרחים קונסטרוקטיביים, חיוניים, מודעניים יותר, תוך התחשבות במסורת, בבעיות ובמצוקות שלהם. לא ניענה לכל הדרוש שלהם, יש כאלה שרוצים לקבל 50% מהארמה. אני לא חותם על זה. אני חושב שהסכם השלום עם מצרים,

חוברת ל"ו, ישיבה רכ"ז
— הצעה לסדרהיום —

תופיק יואד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
איפה הקרקעות שלהם?

שר החקלאות א' נחמקין:
לא היו להם מעולם קרקעות. לאלה שעליהם אני מדבר, דונם אחד לא היה.

ואיך נתנו להם שטחי בנייה? אין שום סקטור יהודי שיש לו שטח דרוכה לבנייה כפי שיש להם. ואני גאה בזה. תענוג לבוא אליהם, לראות מה צמח שם ומה גדל שם, לראות אותם עומדים בתור כאחד בחדש כדי לקבל את הכיטוח הלאומי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
— — — תחילה לוקחים את האדמה, ואחר כך אתה אומר שאין להם אדמה.

שר החקלאות א' נחמקין:
סליחה, מעולם לא היה להם דונם אדמה אחד. אם לקחו אותה, היו אלה האפנדים שהיו חברים של הסבא שלך. אלה אולי לקחו מהם, לא היהודים. הם נדרו עם עדרים, ולא היה להם דונם אדמה אחד. מעולם לא היה להם. זה באשר לאזור הצפון. גדלתי אצלם ואני מכיר אותם היטב. דיברתי אצלם בשפתם. קיבלתי מהם מכות ונתתי להם מכות, והסתדרנו.

את הברואים כנגב הכרתי ב־1954, ואיני יכול לשכוח עד היום את המראה של הברואים הפזורים אחרי מלחמת השחרור: עוני איום ונורא, בלא בית, בלא מחסה לצאן. חצי מהערר שלהם היה מח לעתים בשנות הבצורת. אחרי דורות של חיים מצוינים וחופש אצל הטורקים ואצל הבריטים, כאה מדינת ישראל ועשתה כמה פעולות. הראשונה שבהן, והיא בעיניי החשובה ביותר, היא שהמדינה כמעט כרתה אתם ברית. אני אומר "כמעט", כי כל אחד בודדו. והיום יש בהם המשרתים בצהל, יש בהם בעלי זכויות, יש בהם בעלי השכלה. רצודק חבר הכנסת בראון, תענוג לשבת ולשוחח אתם.

אבל, יש לנו שם בעיה אמיתית. אין זו אוכלוסייה שיכולה ליהנות את אורח חייה, מפני שיש שם עדיין תערובת של המודרני ושל הברואי של הימים ההם, עם המסורת ועם הכוח הבלתי־מוגבל של אבי המשפחה. שם פועלת הדמוקרטיה בתחום התביעות כלפיה, אבל היא עדיין איננה פועלת בבית. ואני מתנגד לכך שנמירד אותם בהוריהם. תבוא עליהם הכרכה על שהם מכבדים את הוריהם.

יש ניגוד בין הצורך, הרצון והאינטרס של השולטים, של השיחיים, ובין חלק מאוכלוסייה רבה שאין לה סידור. אני נמצא אתם בקשר וכיחסים מצוינים, ולדעתי, אני עובר בתיאום פעולה מלא אתם. הם אלה שביקשו ממני, מאז וכנסתי לתפקידי, שנחדש את הבנייה ואת האכלוס בחורה ובלגיה, שמישהו. באופן חד־צדדי, החלטת שהוא מקפיד אותה שם. ועל אף ההתנגדות הרבה של חלק מהמטפלים במערכת הזאת, אני החלטתי לחדש את הבנייה על דעתם, לשמחתם, לפי בקשתם, וכמובן בתיאום אתם.

הם שמחו מאוד שעשינו מה שעשינו. היה שם מפגין אחד, ואתה בודאי מכיר אותו מקרוב. אני לא יודע מי משלם לו, אבל הוא מפגין מדי פעם. ביקשתי לא אחת, גם מעל כמה זר, שלא ליצור שני אירועים ביום אחד, כי הוא פשוט לא יספיק לעבור ממקום למקום. לפעמים מדובר במרחק גדול, והוא לא עובר עם כלי התקשורת. לכן צריך אירוע אחד ביום, שיחאים לו לעבודה. הוא מקבל 800 — יכול להיות שהוא גם חבר הסתירות ולא מרשים לו לעבוד שעות נוספות, והוא מקבל לפי יום עבודה, לכן צריך שיהיה אירוע אחד ליום.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
איזו רמה של תשובה.

שר החקלאות א' נחמקין:
מה שאני אומר זה לא רמה? מה שאתה אומר זה רמה? מה שאני אומר היום אני אומר בכאב לב על כך שמסיתים משהו להפגין, והוא אינו יודע על מה ולמה הוא מפגין.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
המצב מסית אותו.

שר החקלאות א' נחמקין:
המצב, בוודאי.

חבר הכנסת וילנר, אם אתה משלם כרגע את המס הידוע, שגם אתה חייב בו, ואני אפילו לא אכעס. אבל אם זה מהלך, אז יש לי בעיה, כי אז כואב לבי על מה שאתה אומר. מה שאני אומר, אני אומר בכנות. כך אני רואה את הדברים.

הטיפול בהם, כתנאים שלהם, אסור שיעשה כקצב שונה. אנחנו יכולים ליצור שם מצב בלתי־אפשרי בשבילם. הדברים צריכים להיעשות שם צעד צעד ובאטיות, בתיאום אתם. בהסכמה אתם ועל דעתם. וכך אנחנו עושים. במסגרת הזאת, בניגוד למקומות אחרים שבהם מעבירים יהודים ומחייבים אותם לדרך חיים אחרת, אנחנו פועלים לאט לאט, ושום דבר לא נעשה בלא משא־ומתן אתם. אמרתי לא אחת לשני חברי הכנסת, שאילו נהגו יהודים בניגוד לחוק, כשם שנהגו חלק קטן מהברואים, אי וואבי היה להם מרשויות השלטון. אני מתכוון לדברים כגון ישיבה בלא רשות, בנייה בלא רשות, נטיעה בלא רשות על אדמה לא שלך, ומדובר במאות מקרים.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מה אתה עונה לתושבי ערב־אלי־הואשלה? מה אתה מציע להם? מה אתה מציע לאנשים מ — — —

שר החקלאות א' נחמקין:
ראשית, אם הם רוצים בטובתם — לא אתה הוא שייצג אותם. זאת אני מציע להם כדבר ראשון, לטובתם. כי אתה לא רוצה בטובתם.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
— — —

שר החקלאות א' נחמקין:
מה שאתה עשית פה גילה אוֹר־רוח?

תופיק יואד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתה מדבר בנוסח של דיקטטורה — — — מי ייצג אותם אם לא אנחנו? — — — איזו לשון היא זו?

שר החקלאות א' נחמקין:
אומר פעם נוספת — רק במדינת ישראל יכול לקרות מקרה כזה שהוא יישב ויצעק שלא לעניין, ואפילו לא יעירו לו. תזכור איזה יחס יוצא מן הכלל טוב אתה מקבל.

תופיק יואד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
— — — אין לך זכות — — — איזו דמוקרטיה היא זו? אין לך זכות — — —

שר החקלאות א' נחמקין:
נמרת? אתה רוצה תשובה? הרי אתה לא יודע אפילו מה זו דמוקרטיה. אתה רק נהנה ממנה, ולא חי אתה. אמרתי שההמלצה הראשונה שלי למעמך, זו לא בתיבה אלא המלצה, היא שלא יראו בחבר הכנסת תופיק טובי נציג שלהם.

צודק. אני מקווה שכן, שבהלוח על החבל הדק הזה — בכך שלא קיצצנו 500 מיליון קוב, כפי שדורשים המומחים. במקום 200 מיליון קוב — אנחנו לא נשבור את המפרקת.

מי יושב בסוף הצינור במדינת ישראל? הנגב. אין לו מים משלו. יש שם מים מהנירנר. מדוע אי אפשר להוביל יותר מים מהנירנר? כי האזור שאתה ואני גרים בו משתמש בה יותר מדי. וקשה לי מאוד לשכנע בכך את כל חושבי האזורים המוכרים לך, שעד לפני עשר שנים היו אזורי בעל, בסקטור היהודי בעמק ובסקטור הערבי בגליל-התחתון ומעלה, וכולם מושקים עכשיו, כולם, עד המטר האחרון. קודם כול, צריך לתת להם מים. אוי לי, אם אני לא אספק להם את כל המים. קראתי בעיתון שאין מלפפונים להחמין, משום שהורדנו ב־10% את כמות המים. מי מגדל את המלפפונים? — אזור תמרה, אורנים ענקיים במרכז הגליל, ש־90% מהם קרקע ערבית ועובדיה הם עובדים ערבים ומספקים תוצרת לשוק ותוצרת לחעשייה.

אם לא נקצץ בכמויות המים לכל אזור הצפון, לא יהיו בנגב מים לשתייה, לא לעיבוד. אפשר להתעלם, לעמוד פה ולשאת נאום חוצב להכות על האפשרות ליישב את הבדואים בחקלאות אינטנסיבית. כי חקלאות בעל, אין לה שום ערך כלכלי היום. מה שעשיתי, בניגוד לקודמי, הוא, סגרתי חדר-צודית את ייבוא הכבשים לאלק, מתוך דאגה להגדיל מעט את העדרים. מי הם בעלי עדרי הכבשים הגדולים ביותר בארץ? — הבדואים. והיו להם מתחרים בייבוא כבשים מאירופה במחיר מוזל. אני סגרתי ייבוא זה ואמרתי, הלוואי ויגדלו העדרים, יעלה המחיר, ואם תשאל אותם, הם יגידו לך שהשנה הזאת המחיר הוא גבוה מעל המשוער. אני יודע שערבני נצרת אינם מרוצים מזה, כי הם צריכים לשלם יותר תמורת הכשר. לבדואים זה טוב מאוד, והם יודעים זאת.

כדי שלא להרבות בדיבור, אני מבקש להסיר מסדר-היום את הצעתו של חבר הכנסת תופיק טובי, ולבקש מחבר הכנסת בראון שיסתפק בדבריו, מתוך גישה חיובית מאוד למה שהעלית כאן. אני אתך על גל אחד. אני מסכים אתך. אני לא מעריך שהנושא יעבר לוועדה. אלא כן תציע לי כיצד לרתום משרדים נוספים לנושא, ואומר מדוע. הבעיה המרכזית של הבדואים בנגב היא בעיית הקרקע, המים ומקומות העבודה: קרקע לא לקיום, אלא לשיכון; מים, כדי שהם ובעלי-החיים שלהם יחיו; ומקומות עבודה. כדי שלא יצטרכו להרחיק נדוד כדי לחפש מקומות עבודה.

לכן, יתר הנושאים שקורים טיפול שקיים כערים, ככפרים, בעירות פיתוח, בהרבה מאוד כפרים ערביים — אין עובדים את התקופה, מן הימים שבהם חיו במסגרת משפחתית, לימים שבהם חיים במסגרת קהילה, חיים דמוקרטיים, חיים של קהילה שיש לה מוסדות נבחרים. זאת בעיה אמיתית, וכוועדה ממלכתית — האמן לי — לא נפתור אותה, אלא צעד-צעד שיהיה על דעתם, בהסכמתם ולטובתם. אין בינינו שום ריכות.

מרדכי בראון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

שר החקלאות א' נחמקין:

תציע לי הצעה ואני אקבל אותה. תסתפק בדבריו, שאני מעריך מאוד את גישתך ומקבל אותה.

מרדכי בראון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

איך תמשיך את הדין?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זה איום. אתה מאיים עליהם, לא מיעץ להם.

תופיק יואל (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זו דיקטטורה.

שר החקלאות א' נחמקין:

הצעה חברית היא איום?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
— — — אז תתקדם בהם.

היו"ר א' שוסטק:

אדוני השר, אל תיגרר בכקשה.

שר החקלאות א' נחמקין:

למה לא? מותר לי, כשאני מרגיש כל כך צודק, אני צריך עוד לוותר? אני כל כך צודק, מפני שהייתי אצלם בסדור אחרון, במפגש אחרון, עם פתיחת שני המרכזים לאכלוס. היו שם אלפי אנשים. מה זה, הם התביישו לומר לי את דעתם? הכול נעשה לפי תביעתם, רצונם, הזמנתם. בילינו בשמחה רבה באחד האוהלים שלהם בשיחת חברים. מלה אחת לא שמעתי. מה כן שמעתי? — שהמשאית מתן צריך להיות חד-צדדי, והמליצו לפני על שניים-שלושה חברים מהנגב שמליץ-היושר שלהם היה חבר הכנסת אלעזר גרנות. הם רוצים בטיפול שלהם, כי החברים האלה טיפלו בהם יפה מאוד, דאגו להם ולא קיפחו אותם. והנה, באים כאן ואומרים שמכניסים אותם למכלאות.

נקודה שלישית — לעומת שנות הרעב, אנחנו דואגים היום, בשנה כה קשה, לסיוע כמספוא. לסיוע בזרעים לשנה שאחרי זה, גם באזור שהסיכוי לחיות בו מחקלאות הוא קלוש מאוד. אין לאזור שיכולים לחיות בו מחקלאות. ולא לחינם כמעט שלא קמים בו יישובים.

נקודה רביעית — הכרזתי, ואני חוזר על מה שהכרזתי ואומר, שאני מתנגד להקמת יישובים חקלאיים נוספים, כי פשוט לא יהיה להם ממה לחיות. אנחנו נשקיע, האנשים עצמם ישקיעו, ולא יוכלו להוציא בחזרה את עמל כפיהם, מפני שהמדינה הזאת עברה את גבול המותר בכמות המים שהיא מנצלת.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
גם ליהודים אתה אומר שלא להקים יישובים חקלאיים?
גם ליהודים אתה אומר שאין מקום לזה?

שר החקלאות א' נחמקין:

כרגע אני מדבר על הסקטור היהודי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
למה לאלה מותר ולהם אסור?

שר החקלאות א' נחמקין:

חבר הכנסת טובי, הרי לא אצליח לחשוך בך שאתה חסר אינטליגנציה. אני ריכרתי בעברית צרופה ואתה מבין אותה היטב.

בניגוד לקודמי, הכרזתי מעל דוכן זה, שאני אתנגד לחוספת יישובים יהודיים חקלאיים. מדוע? כי הגענו לקצה גבול היכולת בניצול המים. השנה הזאת אנחנו מקצצים במכסות המים, ואילו שמעתי למומחים, הייתי מייבש השנה חצי מאזור הנגב, זה מה שדורש ממני כל המבנים במשק המים. וכדי שלא להמיט שואה על הנגב, שנראה בעיני חשוב כלכלי, עשיתי הכול כדי שלא לשמור להם, תוך סיכון שלקחתי על עצמי מבחינת האחריות המיניסטריאלית. והלוואי שאהיה

שיתחסו לבקשותיהם בכבוד. הם רוצים כפרים לחיות בהם. אין להם בתי-חרושת, אין להם מקורות העסוקה, אין להם כל אפשרות למקורות מחיה. חנו להם את האפשרות הזאת לנצל את הקרקעות שלהם.

לכן, אני מציע להעביר את הצעתו של חבר הכנסת תופיק טובי לוועדה.

היו"ר א' שוסטק:

תודה רבה. יש לנו שתי הצעות, הצעת השר להסיר את הנושא מסדר-היום, והצעה שנייה — להעביר את הנושא לוועדה. האם חבר הכנסת תופיק טובי מסכים להעביר את ההצעה לוועדה?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני מסכים.

היו"ר א' שוסטק:

תיארחי לעצמי שחשכים.

אני עובר להצבעה.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הנושא

שהעלה חבר הכנסת ת' טובי

לוועדה — מיעוט

נגד — רוב

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר

הכנסת ת' טובי לוועדה לא נתקבלה.

היו"ר א' שוסטק:

עכשיו נצביע על ההצעה להסיר את הנושא מסדר-היום.

קריאה:

— — —

היו"ר א' שוסטק:

נכון. זה אותו דבר, אבל אני צריך להצביע.

ה צ ב ע

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא שהעלה חבר הכנסת

ת' טובי בסדר-היום — רוב

נגד — מיעוט

ההצעה שלא לכלול את הנושא שהעלה חבר

הכנסת ת' טובי בסדר-היום נתקבלה.

טז. הצעה לסדר-היום

השביתה במרגליות

בני שלטא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אינני מאמין שאנשים קמים סתם כך בבוקר ומציאים לעצמם מצוקה, כדי שיהיה להם גל אופנתי לרכוב עליו. אם אנשי מרגליות קמו כאמת בבוקר, אחרי 40 שנה של עבודה, או פחות מ-40 שנה, אחרי שנות עבודה כל כך רבות וקשות ומצאו את המצוקה על פתח ביתם — נראה שבאמת משהו כואב להם ומתפקידנו לברוק מה הדבר.

שר החקלאות א' נחמקין:

חנה אלי, אנחנו נטכס עצה. האם אנחנו זקוקים לשם כך דווקא להסכמת הבית? למה?

הצעה אחת אני מבקש להוריד מסדר-היום, ולגבי השנייה — להסתפק בדברי.

היו"ר א' שוסטק:

הצעה אחרת לחבר הכנסת תופיק זיאר.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, קודם כול, זה היה מוזר מאוד — — —

היו"ר א' שוסטק:

קודם כול, חציע.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אני מציע להעביר את ההצעה לוועדה שאותה תקבע ועדת הכנסת.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

לוועדה לביקורת המדינה.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כנראה אין עניין שאינו צריך ביקורת במדינה הזאת.

אני מתפלל מאוד שכבוד השר התייחס באיפה ואיפה לשתי הצעות באותו נושא. אפשר להבין רק דבר אחד מההתייחסות הזאת, והוא שנעשה ניסיון לעשות הפרדה בין שני חברי כנסת שהעלו אותו עניין. והדבר השני, להפגין עוינות פוליטית כלפי חבר סיעתנו, חבר הכנסת תופיק טובי.

לגופו של עניין, העובדות הן כאלה: עשרות אלפים מאורחי המדינה החיים זה מאות בשנים כנגב, וברשותם ובבעלותם היו קרקעות של מאות אלפי דונמים, קרקעות שירשו מאבות אבותיהם, נושלו מהן: רובם המכריע לפחות, אם לא כולם. זוהי העובדה הראשונה.

העובדה השנייה היא שהתהליך הזה נמשך, חלק גדול מאורחים אלו גורשו בתחילת שנות ה-50, כדי להחזירם לאותם מקומות שמהם גורשו. אחר כך שוב גורשו מהמקום השני שאליו גורשו. כל מה שהם מבקשים הוא הכרה, הכרה בזכותם לחיות על הקרקע שלהם, שהם חיים עליה, הם ואבות אבותיהם, במשך מאות בשנים.

דבר נוסף, יש לפתור את הבעיות הפרקטיות, הבעיות הפרקטיות של המחיה. כולכם יודעים איזה שימוש עושים בעניין הזה. לא רק מגרשים אותם, גם מתנכלים להם יום יום — "הסיירת הירוקה", כל אמצעי הדיכוי מופעלים נגדם.

לכן, אני חושב שמגיע לחלק זה של אורחי המדינה

היו"ר א' שוסטק:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: השביתה במרגליות. יציע אותה חבר הכנסת בני שלטא.

נמסר לי, שהכרתי, שהצעת חבר הכנסת תופיק טובי הוסרה מסדר-היום, לא נשמעה לצורך הפרוטוקול. אני חוזר עליה: ההצעה של חבר הכנסת תופיק טובי הוסרה מסדר-היום. בבקשה.

כפיו, היה מושב עובד, מושב שלא ביקש נדבות, מושב שלא ביקש טובות.

אמנון לין (המערך):
לאן הלך הכסף?

בני שליטא (הליכוד):

הוא נמצא בארגון הקניות. אני פונה לשר החקלאות ומבקש לבדוק את כל השיטה. זה לא ארגון הקניות היחידי שפשט את הרגל.

באותה הזדמנות צריך לבדוק את מועצות הייצור. אולי גם בהן צריך לשנות משהו. ארגוני הקניות הן רעה חולה, אני אומר זאת על סמך מה שראיתי באגודה זאת של מרגליות. אילו העבירו אליהם את הכספים, הם היו יודעים מה לעשות בהם, והיו פועלים בצורה טובה הרבה יותר.

במושב הזה לא בנו חווילות, לא קנו "מרצדסים", גם לא מכונות "יוליו". אין להם בריכות שחייה. הם לא בנו היכלי פאר. הם חסכו פרוטה לפרוטה כדי שיוכלו, אחרי הטיבוב הראשון של הגטיעות שהיו בשנות ה-50, לחדש את המטע. היום הם זקוקים גם לחידוש הלול משום שהם זקוקים לאפרוחים חדשים. הם צריכים לחדש את כל המשק הזה ואין מי שייתן להם, אין מי שיסייע בידם. כספם שלהם, לא כסף של המוסדות אלא כספם שלהם הלך לאיבוד בארגון הקניות.

יש להם מכסות מים ויש להם קרקע וצריך, אדוני השר, לעזור להם לחדש את המטע כדי שהמושב החקלאי העובד הזה יוכל לחיות משני ענפים מבוססים ולא מענף אחד.

הם כבר הזמינו שתילים למטע, הם אינם יכולים להביא אותם, כי הם אינם יכולים לשלם תמורתם. פירוש הוויכוחים הקטנים האלה הוא, שאם לא יהיה סיוע מידי, הם יפסידו שנת נטיעה, יצטרכו לטעת שנה מאוחר יותר.

במסגרת המצוקות הקיימות, אני חושב שמושב מרגליות הוא השאור שבעיסה. זהו מושב לדוגמה. זהו מושב שמעולם לא פשט יד ולא הושיט יד כדי שייתנו לו. הוא חמיד סמך על עצמו. במציאות שנזרעה היום, ושוחחתי עם שר החקלאות, על סמך העובדה שהוא הסכים בשם הממשלה שהצעה זאת חעלה היום על סדר-היום, ומתוך השיחות שהיו לנו היום כאן בכנסת, אני יודע שהשר מודע לעניין. השר רוצה לסייע ואני גם מאמין שהוא יסייע, וצריך לסייע.

אני מבקש ממך, אדוני השר, אנא, עשה כול שביכולתך, יחד אתנו, כדי שהנושא הזה יקבל את הסיוע הראוי לו. תודה.

היו"ר א' שופטק:

תודה רבה. רשות הדיבור לשר החקלאות להתייחס להצעה.

שר החקלאות א' נחמקין:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ראשית, מעט אינפורמציה לחבר הכנסת בני שליטא, כדי שלא ייווצר מצב שבו תהיה סתירה בין תשובתי על דברך — ולחלקם אני מסכים — לבין תביעתם של אנשי מרגליות. אבל תיווצר סתירה מסוימת פשוטה. אח הדיבור על ארגוני הקניות שמעתי לא אחת. יש ארגוני קניות ויש ארגוני קניות. אני אומר לכם בפעם-המיידית-כמה, שבלי ארגוני קניות אין קיום לרוב היישובים בארץ. רשום מה שאני אומר לך וסמך על דעתי, לא לוויכוח.

בני שליטא (הליכוד):

אם הכול טוב, למה כל כך רע?

מרגליות נמצאת באצבע-הגליל, באותה אצבע שמפעם לפעם קוראים עליה ושומעים באמצעי התקשורת את ההודעה הלקונית הנוגעת לה: כמה פגזים נפלו באצבע-הגליל. ובכן, מרגליות הוא מושב מכובד באצבע-הגליל. אינני מסכים ככול עם תושבי מושב מרגליות, ואמרת זאת היום לוועד.

אעשה משהו שאינו נהוג, ואפנה מעל לדוכן הזה לאנשי מרגליות היושבים ביציע. במדינה דמוקרטית מותר להפגין. כמדינה דמוקרטית מותר להביע מצוקה. אבל אסור בשום פנים ואופן לפגוע בקודש הקודשים. שהוא ביטחונה של מדינת ישראל — גור מערכת הביטחון. בעניין זה, חברים, אם כי אנחנו מבינים אתכם ואנחנו יודעים שנקלעתם למצוקה — כל חלקי הבית, כך אני מאמין, מתקשים להסכים אתכם. העניין הזה צריך להיות טוב, מתוך לכל ויכוח. אתם כעצמכם, כעצם ישיבתכם ביישוב מרגליות, סמוך לגבול, אתם כעצם קיומכם מהווים את חומת המגן. את חומת הביטחון של עם ישראל.

אני עשיתי קצת שיעורי בית בנושא מושב מרגליות, ואני יודע שהמושב קיים משנת 1954. בתחילת שנות ה-50 עלו אל הקרקע היישר מן האונייה יוצאי עירק ויוצאי פרס. יש שם כבר דור שני, אולי יותר מכך, גם של ילידי הארץ. כל מיהם הם חיו מיגיע כפיהם. אני יודע, גם מהבדיקה שעשית האגודה שלהם, שהם גם ידעו לכלכל את מעשיהם כתבונה והפרישו, אדוני השר, מענף הבריציס פרוטות, כדי שיהיה להם גם מה לטעת, כדי שיוכלו לטעת מטע.

הגירעון שלהם נובע מכך, שהם עברו על המכסה. ואכן, ממכסה של 2,000 מטילות למשפחה קשה מאוד לחיות. הוסיפו להם לפני שנה 500 מטילות לכל משפחה, ועתה לוקחים זאת מהם בחזרה.

אני חושב, שהנושא שצריך לעמוד היום על סדר-היום הוא — הספקת אמצעי ייצור למושב, כדי שתושביו יוכלו להתקיים מעבודה חקלאית. אם מרבדים היום, אדוני השר, על צמצום מספר החקלאים — ואני חושב שזו בהחלט לא מלה גסה ואולי צריך לטפל בכך — מושב מרגליות אינו נכלל בין היישובים האלה שבהם צריך לצמצם, משום שהוא יישוב עובד. אני יודע שיש שם נשים בהיריון שעובדות, אני יודע שיש שם נערים שעוזרים במשק הבית, אני יודע ששם עובדת כל המשפחה.

עדנה סולודר (המערך):

נשים בהיריון עובדות בכל העולם.

בני שליטא (הליכוד):

עובדות בעבודה חקלאית. את יודעת, חברת הכנסת עדנה סולודר, לא בכל המקומות רוצים לעבוד, בייחוד כעבודה החקלאית המשקית. שם עושים זאת.

הבעיה הכואבת שלהם היא בעיית ארגוני הקניות. אדוני השר, אני פונה אליך ואומר: צריך לבדוק את כל נושא ארגוני הקניות, ויש לתת את הסיוע ישירות למושבים ולמתיישבים. לא ארגון קניות אחד הולך שולל מושבים רבים. הם היום אריסים וצמיתים של ארגון קניות מושבי הגליל, שבו הם השקיעו את כל כספם. כפי שמעתי, הושקעו שם גם כספים שניתנו כתרומות לבית הכנסת. גם תגמולים אישיים של האנשים, גם עודפי תוצרת והכנסות, גם כספים של קרנות הביטוח וההתחדשות שהם קיבלו מהסוכנות היהודית, משום שמישהו הכטיח להם ששם הם יקבלו פי ארבעה.

היום רשום בארגון הקניות מושבי הצפון, שפשט את הרגל, מיליון וחצי דולר לזכות מושב מרגליות. העובדה הזאת מוכיחה שהמושב הזה לכלל את מעשיו כתבונה, חי מיגיע

שר החקלאות א' נחמקין:

סליחה, לא לוויכוח. אני מוכן גם לומר מרדע זה כל כך רע. אם יזמה פרטית היא טובה כל כך. מרדע פשט גינדי את הרגל ואנשיו בוכים ברחוב ומפגינים ואין להם בית? הרי זה טוב — יזמה פרטית. אם חברת "סולל-בונה" חשובה כל כך, מרדע מצבה קשה כל כך? אם רפואה פרטית היא טובה כל כך, מרדע אין רפואה פרטית בארץ? גם אין רפואה ממלכתית. אם קופת-חולים חשובה כל כך, מרדע היא היתה במצב שבו היתה? אתה רוצה שאומר לך במשפט אחד מרדע? בארץ הזאת היה טירוף מערכות בשנים האחרונות — לא כלכלה ולא יציבות, לא היתה שום מדיניות. אני אומר זאת כל פעם ככאב לב מפני שככל שאני שותף יותר לדיונים ולניסיון לשנות את נהגם ממה שקרה. ואחר כך שואלים: מרדע זה קרה?

כשארצות קניות, והיה הטוב ביותר, צריך לתת שירות ומתברר לו, כשהוא נותן אשראי למושבים או אשראי לקיבוצים, שהוא צריך לשלם, לא לגבות, 101% ריבית — מי לא יפשוט את הרגל במצב זה? ותחזרים על זה שוב ושוב בכנסת הזאת. אתה יודע מרדע זה נעשה? כדי שלא לפגוע עוד בכלל האוכלוסייה. אמר לי זאת נגיד בנק ישראל. את מה שעשו, לא על דעתי עשו. רציתי שיטה אחרת. אבל מכיוון שהיא קשה, נקטנו שיטה קלה יותר, ואת כל המדיניות קבענו באמצעות גודל האשראי ובכך הרסנו את המערכת היצרנית והממשלה לפטם את מערכת השירותים על כל מרכיביה, ואנחנו מעמידים בסכנה את מערכת הייצור בארץ. ואת עליכם לדעת. במדיניות שאני נתתי לה יד באין ברירה, כי אמרו שהאלטרנטיבות האחרות גרועות הרבה יותר. אני שמח שאין פה איש מהיושבים על הספסלים ההם והם אינם שמחים לאידנו.

אנחנו ארץ משוגעת שאינה יודעת איך לכלכל את ענייניה.

אמנון לין (המערך):
אולי תענה לי.

שר החקלאות א' נחמקין:

אתה חושב שאני לא אענה על השאלה ששאלת קודם? אני אענה. תחילה עסקתי בנושא הכללי. אני מכיר ארגוני קניות. אני חי בארגון קניות שהוצאות שלו הן שלושה פרומיל ממחזורו; שלושה פרומיל לעומת 30% שגובה חנות.

בני שלייטא (הליכוד):

כמה ארגוני קניות — — —

שר החקלאות א' נחמקין:

הוא על סף פשיטת רגל, אתה יודע? הלוואי שלא יפשוט את הרגל השבור. אתה יודע למה? — מפני שבמקום המחלקה להתיישבות, שהפסיקה חריצית את הקצאת התקציב לרמת-הגולן, הוא הורים להם כספים כדי שלא ייפלו. לפי בקשתי, לפי תחנוני, כשהייתי מזכיר תנועת המושבים, כשהייתי חבר כנסת, ואחר כך בתור שר, אותו דבר התקיים — תנועה קיבוצית מאוחדת. אמרתי, למען השם, המשיכו לחזק את יישובי הגולן, כי אין למי לפנות בממשלה הזאת. קיצצו לרוב את התקציב שלהם, ופה אנחנו נושאים נאומים, מקשקשים, ושם הכול הולך לאבדון; ואני מקשקש כי נמאס לי לעמוד פה ולשאת בכל פעם אותם נאום. ארגוני הקניות הם אשר שלמו 100% ריבית כי לא היה מקור כספי אחר, והכניסו אותם למין — — —

שרה דורון (הליכוד):
והניהול היה תקין?

שר החקלאות א' נחמקין:

את יודעת, יש ביניהם יישובים המנוהלים כך שהלוואי שמשרד ממשלתי אחד ינוהל כמותם. אני אומר זאת באחריות, אתם יכולים לסמוך עלי, כי אני אומר זאת בדם לבי מפני שאני נלחם בממשלה, במשרד האוצר, ואחרי זה לוחשים לו לאורן: תגמרו עם ארגוני הקניות, זה אסון. יש ביניהם ארגונים טובים, יש ביניהם ארגונים גרועים מאוד. הארגון הטוב ביותר הקיים בארץ, מבחינת הניהול, עומד ליפול, ואחרים חפול התנועה הקיבוצית, ולא בגלל ניהול כושל — אני לא עוסק בנושא המניות, זהו עניין נפרד. אתם יודעים למה הם עשו זאת? כדי שלא יצטרכו להישען על האוצר. הם גייסו כספים וראית מה שקרה. אבל בחלק הזה של סיוע לגולן הם ייפלו אתם יחד. מי יכול ליישב אוור שומם כזה בתקציב של בנק? מי יכול לעשות את זה?

ואל העניין הספציפי. אחרי שהטפתי מוסר על היחס לארגוני הקניות, והדברים שאני אומר הם באחריות מלאה — הרי רואים כזה מערכה פוליטית. אל תדאגו, במערכת הפוליטית, ככל שאתה מסייע יותר, אתה מקבל יותר חברים כפרייט-טובה. וזהו המערכת, כך היא עובדת.

בני שלייטא (הליכוד):

מה יהיה עם ה-1.5 מיליון שלהם?

שר החקלאות א' נחמקין:

סליחה, אני אניע לזה.

אומרים לי: תעשה סדר בארגוני הקניות — ואני היחיד, ולולא אני הייתי, איש לא היה עושה זאת, כי לפני, היה לך חבר במשרד החקלאות, ומה שהוא חילק, בחיים לא אוכל לקחת חזרה.

נחמן רז (המערך):
מה שמו?

שר החקלאות א' נחמקין:

אינני רוצה להגיד את שמו. מנין הוא לקח את זה? מנין חוסר האחריות הזה. לחלק מה שאתה יודע שאין לך עליו כיסוי? ואני באתי והייתי צריך לעשות שלושה דברים.

קריאה:

— — —

שר החקלאות א' נחמקין:

כן, כן, תבדוק מה חילקו. שאלוהים ישמור. ואני בארצות לעשות סדר בארגון שלהם, של אלה שבחרו בי, שקנו במשך שלושה חודשים 70 טרקטורים. על חשבון מי? מושב אחד היה חכם וקנה 20 טרקטורים, ומושב שני נשאר עם זכות. וכאשר פושטים רגל אצל "קלרין", זה בדיוק כפי שפושטים רגל בארגון קניות. יש מי שזכאי ויש מי שחייב. וכאשר ארגון קניות פושט-רגל, יש ערבות בין המושבים, ואין זה משנה מי חייב ומי לא. הנושה הולך דווקא אל הזכאי, כי הזכאי הוא בעל הנכסים, הוא הגביר, הוא הזכאי, מה, יילכו אל פושט-הרגל? כולם ערבים זה לזה, בלי זה לא היה אפשר לקבל הלוואות. הנושים הולכים אל מי שיש לו, כדי לקבל ממנו מה שאחר אינו יכול לתת.

בני שלייטא (הליכוד):

אפשר לשאול שאלה?

הי"ר א' שופטק:

לא, חבר הכנסת שלייטא.

שר החקלאות א' נחמקין:

אני מוכן להשיב.

שאלתי: מה יעשו בכינים — לא יודעים. כאשר באתי, ארכבתי חודשים אחד כך הגענו לעודף של 200,000,000 ביצים, והיה צריך לזרוק אותן. ואז מצאתי את עצמי בויכוח עם חברי הכנסת רפאל איתן ועובדיה עלי, הגיבורים: חוק — לא לזרוק תוצרת חקלאית. שאלתי: מה לעשות אחת? אמרו: חתין לצבא ותרופות תקציב. שאלתי: מה אני אעשה עם התוצרת שלא לזרוק? תחת כל ביצה שחיאכל מהעודף, לא תיאכל ביצה קנירה, ומה נעשה בכינים האלה? על כך לא היתה חשובה. אמר חבר הכנסת רפאל איתן: אני גדלתי בבית שלא זורקים בו תוצרת. תודה רבה. מי זה נתן להם לעשות 200,000,000 ביצים מעל המכסה, מי? אני? אני הייתי הראשון והיחיד שהוריד את המכסה לרמה הנאותה. והוספתי להם במרגליות עד 320,000 ביצים ליחידה. על זה אני הולך בשבוע הבא להשיב לבגין שהגישו יישובים במרכז הארץ, בראשם היושב-ראש של השעבר, מר פרידלנדר, הטוען: איך אני מעז, כשנה שיש בה עודף ביצים לקחת ממנו ולהעביר לגליל? זאת לא עשה חבר הכנסת גרופר.

בני שליטא (הליכוד):

כמה מטילות המכסה הזאת?

שר החקלאות א' נחמקין:

הנה, אינני רוצה לעסוק בפירוט. תשמע לי, זה נותן חצי קיום. ואם אני אתן להם יותר מטילות, יהיו לי 150 בגינים, כי אתה לא מסכים, חברי הכנסת לא מסכימים, ולי אין זכות חד-צדדית לקחת ממישהו מה שיש לו 30 שנה ולהעביר לשני. ואומרים לי אותם אנשים: אם מדינת ישראל רוצה לדאוג ליישובים שעל הגבול, תהיה כל מדינת ישראל שותפה, לא רק בעלי הלולים במרכז הארץ. הלול אינו שלי. הלול הוא היום ברמות-השבים, רובו במרכז הארץ. מול שאין בקיבוצים לול, ולא אומרים לי שאני שומר על הקיבוצים. רובו מצוי במשק המשפחתי הפרטי, והחלק השני — בפרדודור ירושלים.

בני שליטא (הליכוד):

אבל הפנים אל גבול הצפון.

שר החקלאות א' נחמקין:

אתה חושב שאני אמשך כמוכם כסמאות שאין להן שום אחיזה? אני לא אקשקש מכאן ואחר כך לא אוכל לתת תשובה. אומרים "הפנים אל גבול הצפון". ואחר כך זה מקצצים להם את המכסה ב-80%?

עדנה סולודר (המערך):

— — —

בני שליטא (הליכוד):

— — —

שר החקלאות א' נחמקין:

הקשקשים האלה, מספיק — לחיק, לחיק ההיסטוריה, ומעכשיו יש להיות ריאליסטיים.

לצפון — מנין? אני אומר: ממי שיש להם. ואז אומרים

אלה ממרכז הארץ: קח מסים מכל האזרחים במדינה, תחזיק אותם איך שאתה רוצה. רק מאתנו, מדוע? מדוע לקחת מאתנו את יום העבודה ולהעביר אותו למישהו אחר, ואותי להשאיר מחוסר עבודה? הוא אומר: קח מכל האזרחים, אני כאורח אשלם את חלקי. ישלמו את זה חברי הכנסת, אני אתם, וכל אזרחי מדינת ישראל, ונעביר לגבול הצפון, שואל בעל הלול: למה ממני? למה דווקא ממני? אין בזה הגיון? — יש, הוא מחזיק בלול 30 שנה.

הי"ר א' שוסטק:

לא, אני אינני מוכן. אני מתייחס לויכוח הזה באורך-רוח. חבר הכנסת בני שליטא, דיברת כמה שרצית והשר עוד לא נגע בנושא עצמו.

שר החקלאות א' נחמקין:

אדוני היושב-ראש, צריך להתייחס לויכוח באורך-רוח, כי הוא ענייני. אני מנסה להסביר מה שאני רואה ומה שמצאתי, ומה שמצאתי, אלוהים ישמור.

בני שליטא (הליכוד):

לגבי ארגון הקניות של האיחוד החקלאי — אמרת שאתה מחפש דרך לסיע ליישובים ולא לארגון.

שר החקלאות א' נחמקין:

אני אגיע לזה. אינני יכול לעשות את קיצור הדרך, אלא אם כן חושבים שאני מעלים משהו.

בני שליטא (הליכוד):

חס וחלילה.

שר החקלאות א' נחמקין:

מצאתי פה ארגון שהמצב בו היה בלתי-אפשרי, מכחינת עומס החובות על הייצור ומכחינת הניהול, ומה עשיתי? בניגוד לחברי — וכבר עשו מזה קפיטל, אחם יודעים, מי לא היה בזרעית, ומי לא הסביר להם שהם צורקים? וזרעית, 2 מיליוני דולר של ארגון הקניות של זרעית, וזרעית חייבת 2 מיליוני דולר. מנין לקחו את זה? חלק לקחו ממרגליות, יש עוד יישובים שחייבים כספים, ואני את הארגון הזה פירקתי, לא מרצון, מאין כרירה, כי הוא עמד לפשוט את הרגל, ולו היה פושט את הרגל, והיו ממנים כונס נכסים, היו הולכים למרגליות לקחת את הנכסים שלהם. אני מושך את זה שנה.

חבר הכנסת שליטא, עכשיו לעניין. אמרתי באיחוד החקלאי, ואני אומר גם כאן: ארכבתי או חמישה חודשים מנעתי כונס נכסים. אתה יודע מדוע? כדי שיגמרו את עונת השיווק בחורף, אני מודה. ואמרתי את זה לכונס: תן להם לגמור את עונת השיווק, כי באמצע עונת השיווק יילכו למושכים וזכאים בארגון ויקחו מהם את כל רכושם, בשביל לשלם חובות שהיישובים — ואתה אחד מהיישובים — חייבים לארגון הקניות. היה שם אותו הסדר, וזה מצב בלתי-אפשרי. אני מושך את הארגון הזה כמעט שנה ומנסה לספק להם תערוכה ללול, כאשר המשכיר המרכזי כבר סגר את הברזים ארבע פעמים, כי אין מי שישלם. כי החובות הם כסדר גודל כזה, שאם אתה לא מטפחן מדי פעם משהו לאחד מהנושים הפרטיים, לא המוסדיים, לא הבנק ולא המשכיר המרכזי ולא "מקורות", אלא לאדם פרטי שלקחו ממנו כסף, הוא פשוט יחפרק. ואני מדי פעם משלם משהו. אני הגזבר, ואז באים אלה ואומרים: מה מעניין אותי כל העניין, מה מעניין אותנו ארגון? שמעתי מהם גם הרבה על דמוקרטיה — שפשוט לא נותנים להם להפעיל את הדמוקרטיה — ועכשיו הם לא יודעים, לא מעניין אותם מי עמד בראש הארגון. לא מעניין ששקעו שם ב-70 מיליון דולר חוב, 2 דולרים חוב על דולר ייצור, זה כשהם עדיין יישובי סוכנות. יש שם קיום, גם במרגליות, חמשינו לומר פה שכולם עובדים, לא עובדים, בהיריון, לא בהיריון, אבל יש שם עבודה לחצי יום וצריך לחיות כל היום. יש שם משפחות גדולות, ואין להם קיום מחקלאות.

זו הפעם הראשונה בהיסטוריה שבשנה אחת הוסיפו להם על מכסת הייצור של הביצים. מכסת ייצור הביצים שלהם היתה 170,000 ביצה, אבל קודמי נתן להם לייצר כמה שהם רוצים.

דרומה, והעבירו את ילדיהן לכמה קיבוצים ויישובים כדי שינחמו מהקטטיושות. המקום הבעייתי יותר באזור היה מרגליות. הייתי אצלם והצעתי להם: אולי נעביר ילדים לתקופה קצרה דרומה במסגרת בית-הספר? הם אמרו לי: הילדים שנולדו פה יישארו פה, ואף לא ילד אחד ואף לא משפחה אחת יזוזו מכאן.

אהרן נחמיאס (המערך):
זה היה ביולי 1981.

שר החקלאות א' נחמקין:
כן. וזאת צריך לומר לזכותם עשר פעמים. אין כמוני גם מוקיר, גם מכיר וגם יודע מה שהם עברו שם. אבל זה עדיין לא מאפשר לי להעביר להם דולר אחד שאין לי בתקציב.

אולי אנחנו נירתם כאן להדעת יישובי הצפון, מתוך ידיעה והכרה. למה הייתי נרגש קודם לכן? מפני שאני עושה את כל המעשים הכי לא פופולריים, וסופג ביקורת, לא תמיד עניינית, אחרי הסתה שלהם. בכל זאת, אני מוכן לעשות את המוטל עלי כדי להבריא את ארגון הקניות ואת המשקים. מותר לי לקבל פצה סיוע ולא להפוך את העניין לסטס פוליטי. אני ממליץ לפינכס, למענם, זו אינה הזדמנות חגיגית לרכוש על הגל הזה, על אף שיימצאו כאלה, אבל לא בין היושבים כאן שנשארו עד השעה הזאת.

אני מציע שכולנו יחד נסכים להעביר את הנושא לוועדה לענייני ביקורת המדינה. אומר מדוע. בוועדת הכספים נדון העניין עשר פעמים. קיבלתי שם את הסיוע שאותו ביקשתי. קיבלתי הודעה מיושב-ראש הוועדה שכשכובע הבא יהיה דיון על המצוקה בהתיישבות, ואני מוזמן אליו. אני מכין שאם יהיה דיון, ודאי ודאי יהיה דיון ספציפי על מושב מרגליות, כי קרה שם משהו, וזה יישוב במקום מסוים. מכיוון שגם המציע הוא חבר הוועדה, עד כמה שזכור לי, אני ממליץ שהנושא יידון בה, ודיון זה יהיה שונה מהדיונים הנערכים תמיד. אולי באמצעות הוועדה הזאת נזיז מעט את המחייב תזוזה, רעמור לרשותי תקציב כלשהו כדי שאוכל, בשותפות עם הסוכנות היהודית, להעמיד לרשותם תקציב לחידוש הלול, לנטיעת המטע כדי שיוכלו לחיות בשלווה על הגבול. זו הצעתי.

היו"ר א' שוסטק:

תודה רבה, אדוני השר. אני שואל את המציע, חבר הכנסת שליטא, האם הוא מסכים להצעת השר.

בני שליטא (הליכוד):

כן.

היו"ר א' שוסטק:

אם כן, יש לפנינו רק הצעה אחת, הצעתו של השר, להעביר את הנושא לוועדה לענייני ביקורת המדינה. אני מעמיד אותה להצבעה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדה

לענייני ביקורת המדינה נתקבלה.

היו"ר א' שוסטק:

פה אחד הועבר הנושא לוועדה לענייני ביקורת המדינה.

חברי הכנסת, הישיבה הבאה — ביום שני בשעה 16:00. ישיבה זו נעולה.

מה שאני עשיתי, בניגוד להיגיון, תאמינו לי, למרות הפנייה לבג"ץ — הורדתי אחוז מסרים מכל בעל לול והעברתי להם. אבל, לפי החוק הייתי מוכרח, אחרי שהעברתי להם כמעט 100,000 ביצים נוספות למתיישב. להוריד מהם אותו אחוז שהורדתי מכל הארץ כדי להעביר להם, כדי להיות מכוסה, ובכל זאת אני מבלה בשבוע הבא בבג"ץ, כדי לנסות להגן על מה שעשיתי.

ומה אני שומע מהם? אתה באת כדי להחריב אותנו, אתה לוקח מאתנו כשבילך, ואני לא כועס עליהם בגלל הסגנון, מסיתים אותם. ואני עושה מהלכים שלא עשו מעולם, כי בעת ובעונה אחת צריך להפסיק עם העודפים הנוראים שהיו — והם עלו למדינת ישראל בערך 400 מיליון דולר, לדיעתכם. אנחנו ירדנו בסובסידיות לביצים, לחלב ולפטימים מ-10% ל-20% לביצים, ל-8% לחלב ול-17% לפטימים. זאת עשה מישור לפני? אני עושה את זה מפני שאני חושב שזה אסון להחזיק חקלאות על 100% סובסידיה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אדוני השר, האם אתה מציע להעביר את הנושא לוועדה?

שר החקלאות א' נחמקין:

אני יודע שאתם חסרי סבלנות, אבל מסבירים לי פה שעות איך אני צריך לנהוג, הצעות שאין להן שום קשר עם המציאות. אני מכיר את הסוגיה, ואני מוכרח ללכת כדרכי כדי להציל אותם. אילו יכולתי לפתור את הבעיה בססמאות, הייתי קורא מכאן ססמה שלוש פעמים ביום, אבל הססמאות אינן עוזרות. וכשמושב אחד חייב 7 מיליון דולר לארגון הקניות, זכותו של המושב השני קפואה. יחד הם שורבים את המפרקה.

אשר לפתרון — שש פעמים, שמונה פעמים, הצעתי לשר האוצר, לראש הממשלה, בישיבת ממשלה, בישיבת ועדת שרים לענייני כלכלה, שאם מדינת ישראל תסיע היום להוריד את הגבנון, אני אצליח להוציא מהסוכנות סכום כסף, ויחד זה יאפשר להם לצאת מן הבור, ולא לחזור עוד לימים ההם. כי אני אצור דפוסים שונים, שכל מושב יישא באחריותו, ואני אפרק את הערכות ההדדית ביניהם, עם הסיכון שיש בדבר. יש לרעיון זה הרבה מתנגדים.

בני שליטא (הליכוד):

זהו דבר חשוב.

שר החקלאות א' נחמקין:

כולם יודעים זאת, אבל אינני מוצא אחוז קשבת. אומר לי שר האוצר: אם אתה אחר לשם 2 מיליון דולר, זה יהרוס את התוכנית הכלכלית — כי הוא צריך 700 מיליון דולר ברזרבה לנושאי השכר. חבל שחבר הכנסת שמאי אינו נמצא פה. הוא היה דופק עכשיו על השולחן ואומר: פועלים רעבים במדינה הזאת. לכו לבתי-הקפה ולמסעדות. מי יושב שם? האם כולם עשירים? אין זה ייתכן שבמדינה הזאת יש כל כך הרבה עשירים? הרי בכל זאת, חלקם מקבלים משכורת. תראו מה נעשה שם. תראו מה נעשה בבתי-הכולנו, איוו חגיגה מתורשת. לאן זה מוביל אותנו?

אחרי שהטפתי מוסר והסברתי, אני חייב להם חוב מוסרי לפחות. הרי אני מלווה אותם 25 שנים, ומכיר אותם לעתים טוב מהם, כי כל אחד עסק בענייניו הוא ואני הכרתי אותם מאספקט אחר. ואי-אפשר שלא לציין אותם לשבח על המעשה החשוב ביותר שנעשה במדינת ישראל. כשהיו הימים הקשים בגליל, נסעו הרבה מאוד משפחות עם מיטלטליהן מקריית-שמונה

נספחות

א. סדר-היום לישיבות רכ"ה — רכ"ז

- א. שאלות ותשובות.
- ב. שאלות בעל-פה.
- ג. הצעת סיעת התחיה להביע אי-אמון לממשלה בשל מדיניותה כלפי היישובים ברמת-הגולן.
- ד. סקירת שר הבריאות על פעולות משרדו.
- ה. הצעת חוק בניינים ציבוריים (מתקני שחייה למים קרים). התשמ"ו — 1986 (קריאה ראשונה).
- ו. בחירת נציגי הכנסת לוועדת מינויים לריניים.
- ז. הצעת חוק חיילים משוחררים (תיקון). התשמ"ה — 1984 (קריאה ראשונה).
- ח. סקירת שר המשטרה על פעולות משרדו.
- ט. הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון מס' 14). התשמ"ו — 1986 (קריאה ראשונה).
- י. הצעות לסדר-היום.
- יא. הצעת חוק היטל על נסיעה לחוץ-לארץ (תיקון מס' 3). התשמ"ו — 1986 (קריאה ראשונה).
- יב. הצעת חוק ההסדרים לשעת-חירום במשק המדינה (תיקון מס' 7). התשמ"ו — 1986 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- יג. הצעת חוק רישום קבלנים לעבודות הנדסה בנאיות. התשמ"ו — 1986 (קריאה ראשונה).
- יד. הצעת חוק שירות ביטחון (תיקון מס' 18). התשמ"ו — 1986 (קריאה ראשונה).
- טו. הצעת חוק החיילים המשוחררים (החזרה לעבודה). תיקון מס' 8). התשמ"ו — 1986 (קריאה ראשונה).
- טז. הצעת חוק לשכת עורכי-הדין (תיקון מס' 15). התשמ"ו — 1986 (קריאה ראשונה).
- יז. סקירת שר המשפטים על פעולות משרדו.
- יח. סקירת שר החינוך והתרבות על פעולות משרדו.
- יט. פיטורי מורים והשיכושים בעקבותם במערכת החינוך — הצעתם של חברי הכנסת מ' פלד, ד' דנינו, ד' מגן ור' איתן.
- כ. סקירת שר הכלכלה והתכנון על פעולות משרדו.
- כא. הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 62). התשמ"ו — 1986 (קריאה ראשונה).
- כב. הצעת חוק לתיקון פקודת מניעת הטרור (מס' 2). התשמ"ו — 1986 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- כג. הצעת חוק להארכת תוקף תקנות שעת-חירום (רישום ציוד וגיוסו). התשמ"ו — 1986 (קריאה ראשונה).
- כד. המשבר המתמשך במערכת הבריאות.
- כה. הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (מס' 19). התשמ"ו — 1986 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- כו. הצעת חוק הנויקים האזרחיים (אחריות המדינה) (תיקון מס' 3). התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- כז. הצעת חוק הנצחה וזכרם של נשיאי ישראל וראשי ממשלותיה. התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- כח. הצעת חוק הגנת הצרכן (תיקון). התשמ"ו — 1986 (קריאה ראשונה).
- כט. הצעת חוק לתיקון פקודת העיריות (מס' 31). התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- ל. הצעת חוק המכר (דירות) (תיקון מס' 2). התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- לא. הצעת חוק לתיקון חוק הספנות (הגבלת אחריותם של בעלי כלי שיט) (תיקון). התשמ"ה — 1985 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- לב. הצעת חוק רשת שנייה בטלוויזיה. התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- לג. הצעת חוק פנקס הבוררים (הוראות שעה). התשמ"ו — 1985 (קריאה ראשונה).
- לד. הצעת חוק לתיקון פקודת זכויות החשמל. התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- לה. הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון מס' 10) (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- לו. מושב חבר הנאמנים של הסוכנות בניו-יורק — הצעתם של חברי הכנסת מ' בראון, ע' לנדאו, ז' המר, ח' דרוקמן, ג' כהן וע' סולודר.
- לז. התבטאויות של הרב פרדס בעיתון "כותרת ראשית" — הצעתה של חברת הכנסת ש' אלוני.
- לח. צבירה מוגברת של רוחני הון ושחיתות שחר העובדים בתקופת ההקפאה — הצעתם של חברי הכנסת ר' כהן וח' גרוסמן.
- לט. עידוד שירות קבע של קצינים ווטרים בצבא — הצעתו של חבר הכנסת י' שריד.
- מ. הודעת ראש הממשלה בדבר הסדרים חדשים לניהול חיי התושבים בשטחים — הצעתם של חברי הכנסת ו' עטשי, ש' אלוני, א' גרנות, ב' בן-אליעזר, מ' איתן וג' כהן.
- מא. נאום חוסיין ומשמעויותיו — הצעתם של חברי הכנסת אמ' לין, ר' כהן, י' צבן, מ' מיעאר ור' נאמן.
- מב. שלטון החוק וליקויי יסוד בתחום אכיפת החוק — הצעתו של חבר הכנסת אר' לין.

הכנסת ח' טובי, ר' שם-טוב, י' שריד, מ' וירשובסקי, מ' איתן, מ' פלד, ג' כהן ושר' רייס.

מו. הסכנה הרמוגרפית המאיימת על העם היהודי — הצעתו של חבר הכנסת אי"ח שאקי.

מו. הצעות חוק של חברי הכנסת.

מג. הקמת מנזר הכרמליטים באושכין — הצעתם של חברי הכנסת ד' שילנסקי וח' גרוסמן.

מד. מצוקת משק המים — הצעתם של חברי הכנסת ר' איתן, מ' וירשובסקי, א' גרנות, ג' גדות, ע' סולודו ושר' אלוני.

מה. מצב החירום בדרום-אפריקה — הצעתם של חברי

ב. הצעות לסדר-היום לשיבות רכ"ו — רכ"ז

419 — 420. מניעת סגירת מעון הנכים בסן-סימן בירושלים — הצעתם של חברי הכנסת מ' וילנר ומ' וירשובסקי.

421 — 422. אבטלה בנצרת ותופעות העוני בעיר זו — הצעתם של חברי הכנסת מ' מיעארי ות' ויזד.

423. תוכנית חומש ירדניה — סגירת משרדי פת"ח בירדן — הצעתו של חבר הכנסת י' מצא.

424. גורלם של 4,000 תושבי ערכא-אליהואשלה על-ידי דימונה ויישוב האוכלוסייה הערבית הבדואית בנגב בכפרים חקלאיים — הצעתו של חבר הכנסת ח' טובי.

425. יישובם של הבדואים בנגב — הצעתו של חבר הכנסת מ' בר-און.

426. השביתה במרגליות — הצעתו של חבר הכנסת ב' שליטא.

414. צעדים כנגד התפשטות התופעה של עברייני צווארון לכן הנמלטים לחוץ-לארץ — הצעתו של חבר הכנסת מ' איתן.

415. תרומות של סוחרי קרקעות מהגדה לקרן הבחירות של הליכוד — הצעתו של חבר הכנסת א' הראל.

416. העברת כספים מ"קרן נפתלי" בישראל למימון מסע בחירות של מפלגה פוליטית בגרמניה — הצעתו של חבר הכנסת ח' קופמן.

417. מחירי הנסיעה במוניות והפעלת המונים בהן — הצעתו של חבר הכנסת ש' בן-שלמה.

418. אבטלה מחמירה באופקים — הצעתו של חברת הכנסת א' נמיר.

ג. הצעת חוק הסדר הדין הפלילי (תיקון) (איסור פרסום שם), התשמ"ה — 1985 (הצעתם של חברי הכנסת מ' כהן אבידב וב' שליטא)

במשטרה, או כל פרט אחר שיש בו כדי לזהותו, כל עוד לא הוגש כתב-אישום לבית-המשפט.

כ. העובר על הוראות סעיף זה, דינו — מאסר שנה אחת.

1. הוספת סעיף 58

בחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב — 1982¹, אחרי סעיף 58 יבוא:

"58. איסור פרסום שם

לא יפרסם אדם שמו של מי שהוגשה עליו תלונה,

ד ב ר י ה ס ב ר

אין ממש כתלונה נסגר התיק. בינתיים, פרסום שמו של האדם שנגדו הוגשה התלונה, ואם לא היה מקום לתלונה, הרי נגרם לו עוול כל-ישוער. הצעת חוק זו באה למנוע שימוש לרעה בהגשת תלונה במשטרה ולמנוע פרסום שמו של אותו אדם, כל עוד לא הוגש נגדו כתב-אישום.

לא אחת, מתוך נקמנות, מגישים תלונה בלתי מבוססת במשטרה נגד אדם, והמשטרה חייבת בהתאם לחוק לקבל תלונה זו. אם אכן יש ממש בתלונה זו, המשטרה או היועץ המשפטי מגישים כתב-אישום לבית-המשפט. אולם כאשר

ד. הצעת חוק חיילים משוחררים (תיקון — ממונה על הביצוע), התשמ"ו — 1985 (הצעתו של חבר הכנסת ד' שילנסקי)

במקום "הממשלה" יבוא "שר הביטחון", ובמקום "והיא" יבוא "והוא".

1. תיקון סעיף 14

בסעיף 14 לחוק חיילים משוחררים, התשמ"ד — 1984¹,

¹ ס"ח התשמ"ד, עמ' 188.

ד ב ר י ה ס ב ר

מוצע, שבמקום הממשלה יהיה שר הביטחון ממנה על ביצוע החוק, והוא יהיה רשאי להתקין תקנות לביצועו.

אין הצעה זו באה לגרוע מסמכויות ומתפקידים הנתונים בחוק לשרים אחרים.

סעיף 14 שמוצע לתקן בו מורה לאמור:

"14. ביצוע ותקנות

הממשלה ממנה על ביצוע חוק זה, והיא רשאית להתקין תקנות לביצועו."

ה. מסקנות ועדת הפנים ואיכות הסביבה בנושא: עזיבת 16,000 נפש את הגליל

במהלך שנת 1984

במהלך שנים אלה הוגשו על-ידי חברי כנסת הצעות לסדר-היום והצעת חוק בנושא הגליל. הוקמו ועדות כנסת ואף ועדת שרים, אך כל אלה לא הניבו פרי. בשל העדר תוכנית ממשלתית של צמיחה כלכלית בגליל, שתעודד יוזמות והשקעות ויתן תמריצים והטבות בתחום הכלכלי. כמו דיור, שירותי רווחה, מסים וחינוך, וכמו כן תשפר את התשתית הקשורה באיכות החיים, כגון בכריאות ובתחבורה. העדר תוכנית ממשלתית כזאת, משמעותה שיתוק היוזמה וההשקעות, והגירה מהגליל.

נוכת האמור הגיעה הוועדה למסקנות הבאות:

1. יישוב הגליל והגדלת האוכלוסייה היהודית בו הם יעד לאומי, ועל הממשלה להפנות אליו משאבים מוגברים או כל אמצעי כלכלי אחר, ישיר או עקיף, כדי למנוע הגירה שלילית ולעודד הגירה פנימית של ישראלים מאזורים אחרים בארץ וקליטת עולים.

2. הוועדה קובעת, כי יש להקים ועדה בראשותו של שר ובהשתתפותם של נציגים ממשרי הממשלה השונים, מיישובי הגליל, מההסתדרות הציונית ומהסתדרות העובדים, שתפקידה יהיה לבחון דרכים לאכלוס הגליל ולפיתוחו. תוך שימת דגש בגורמים שיש בהם כדי לעודד את תושבי הגליל להמשיך ולחיות באזור זה ולמשוך הגירה אליו, כמו למשל: הקלות ברכישת דירות כתנאי רכישה אטרקטיביים; הקצאת חלקות אדמה לחיילים המשתחררים הרוצים לעבור ממרכז הארץ לגליל, במסגרת התוכנית "כנה ביתך"; הפחתת היקף ההוצאות על חינוך והכשרת חינוך בעל רמה; הקלות במיסוי; הכשרת איכות חיים ייחודית בתחום הבריאות ואיכות הסביבה; הכשרת שירותי חברה ורווחה מגוונים; סלילת דרכי תחבורה נוחים שיקשרו את הגליל עם יתר האזורים בארץ; הקמת תעשיות, וכמיוחד תעשיות עתירות מרע, למשיכת אנשי מקצוע.

3. הוועדה קוראת לשר הפנים לתת עדיפות ראשונה במתן משאבים לרשויות המקומיות, עם מקום כספי שונה מזה של רשויות אחרות, בשל התנאים הגיאוגרפיים, הכלכליים, התחבורתיים והאקלימיים של הגליל.

4. המרכז להכוונה לערי הפיתוח ולהתיישבות, שעושה רבות למען הפניות ותושבים לגליל ותורם לביצוע המשימה של פיזור האוכלוסייה וכיצור הגליל, חדל להיות מכשיר יעיל, בשל האמצעים הדלים העומדים לרשותו. הוועדה ממליצה אפוא להעמיד לרשותו תקציבים מיוחדים כדי שיוכל למלא את המשימה הלאומית של אכלוס הגליל.

הכנסת החליטה ביום ל' בסיוון התשמ"ה (19 ביוני 1985) להעביר לוועדת הפנים ואיכות הסביבה, לירון ולהסכת מסקנות, הצעה לסדר-היום בנושא האמור מאת חבר הכנסת א' נחמיאס.

הוועדה ערכה סיור בגליל וקיימה שתי ישיבות שבהן השתתפו נציגים של משרדי הפנים, העבודה והרווחה, התעשייה והמסחר והאוצר.

חבר הכנסת א' נחמיאס העלה את הצעתו במגמה להתיר על התופעה המתמשכת של הגירה שלילית של יהודים מהגליל, ולתבוע מהממשלה לקבוע מדיניות ברורה, שתפקידה לכון ולעודד הגירה פנימית לגליל, כמו גם קליטת עולים.

נתונים ארעיים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, שנמסרו לוועדה על-ידי מנהל מרכז ההכוונה לערי הפיתוח ולהתיישבות, וזהר גינדל, מראים, כי בשנת 1985 היו בגליל רק 352,000 יהודים, לעומת 355,000 לא-יהודים. באותה שנה עזבו את הגליל 15,600 נפש, מההווים כ-4.5% מכלל התושבים.

הנחה מקובלת היא, כי האבטלה מביאה להגירה מאונס. דן חן משירות התעסוקה אומר, כי מספר המובטלים זה שמונה שנים נע בין 35% ל-38%. א' ששון ממשד התעשייה והמסחר אומר, כי על אף המספר הגדול של המובטלים, יש מפעלים בגליל שלא מצליחים לקבל את העובדים שהם מבקשים. ע' כץ, אף הוא משירות התעסוקה, סבור, כי הסיבה לכך נעוצה בשכר הנמוך ובחוסר מסלולי קידום. ואומנם, המניע למצוא עבודה ברמת הכנסה גבוהה יותר הוא המוביל להגירה פנימית מרצון, ולעומתה רמת הכנסה נמוכה מובילה להגירה החוצה.

רבים רואים בגורמים הכלכליים את הגורמים הדומיננטיים בהגירה. חברת הכנסת ע' סולודר המחזיקה זאת בהצביעה על המצפים שהוקמו בגליל. היא אומרת, כי היא רואה ברכה כעצם הקמת המצפים, אך מאחר שלא היתה דאגה מספקת למקורות פרנסה למחיישים, נוצר מצב שבו המצפים מאוכלסים כיום בדלילות והמחיישים נאלצים לנדוד רחוק בחיפוש אחר פרנסה.

חברי הוועדה שהשתתפו בדיון הדגישו את העניין הלאומי שביישוב הגליל, אשר לא תמיד הופנו אליו המשאבים הדרושים. מי שהיה הממונה על מחוז הצפון, ישראל קניג, הרחיק לכת בקובעו, כי "יש עקביות של הונחה לגבי אזור זה".

מאז שנות ה-60 מדברים על הצורך בהתיישבות בגליל, אך קובעי המדיניות ההתיישבותית לא הפנו אל הגליל משאבים מוגברים ולא עשו לפיתוחו ולאכלוסו באמצעות כלים מינהליים וכלכליים מתאימים.

1. מסקנות הוועדה המשותפת (של ועדת הכספים וועדת החוץ והביטחון) לעניין "הכללת יישובי העימות חורפיש וריחנייה ברשימת יישובים המוצעים לאישור הממשלה על-ידי שר הכלכלה"

כיום כ"ה בשבט התשמ"ו (4 בפברואר 1986) העבירה מליאת הכנסת לוועדת הכספים את ההצעה לסדר-היום של חבר הכנסת א' נסראלדין בדבר "הכללת יישובי העימות חורפיש וריחנייה ברשימת יישובים המוצעים לאישור הממשלה על-ידי שר הכלכלה".

כיום כ' בסיון התשמ"ו (9 ביוני 1986) החליטה ועדת הכנסת להעבירה לוועדה המשותפת של ועדת הכספים וועדת החוץ והביטחון. כראשונה חבר הכנסת י"ז אמיר, לעניין הצעה לסדר-היום של חבר הכנסת א' נסראלדין: "הכללת יישובי עימות חורפיש וריחנייה ברשימת יישובים המוצעים לאישור הממשלה על-ידי שר הכלכלה".

חבר הכנסת א' נסראלדין העלה לפני יושב-ראש הוועדה, חבר הכנסת י"ז אמיר, ולפני חבריה, כישיבה בהשתתפות נציגי משרד הכלכלה והתכנון ומשרד העבודה והרווחה, שנערכה כיום י"ז בסיון התשמ"ו (24 ביוני 1986), את הצורך לאשר לכל כפרי הדרוזים והצירקסים המצויים באזורי הפיתוח ובקו העימות סיווג כלשאר היישובים היהודיים כאותם אזורים, לפי הסדר המוצע:

1. חורפיש, ריחנייה

שני היישובים האלה יחולו עליהם תנאי יישובים יהודיים הנמצאים בקו העימות.

2. סג'ור, עין-אל-אסד

שני היישובים האלה נמצאים תחת שיפוט של המועצה האזורית מרום-הגליל. שני היישובים יהיו שווים לשאר היישובים של המועצה הנ"ל.

3. מרכז הגליל

מועצה אזורית זו יש לצרפה לרשימת מועצות אזוריות, ולתת לה את כל התנאים שמקבלות המועצות האזוריות מעלה-יוסף, מרום-הגליל, מטה-אשר ושגב.

4. בית-ג'ן, פקיעין, ירכא, אבו-סנאן וג'וליס

חמשת הכפרים מוקפים ביישובים המסוגלים לעיירות ולאזורי פיתוח, במסגרת המועצות האזוריות מרום-הגליל, מעלה-יוסף, מטה-אשר ושגב. הם יסווגו לפי אמות מידה זהות לסיווג הנ"ל.

5. דליית-אל-כרמל, עוספיה, מע'ר וכפר-כמא

כפרים אלה ייבחנו על-פי אותם קריטריונים שלפיהם נבחנו היישובים המוגדרים כיישובים בעייתיים בהצעת שר הכלכלה והתכנון.

הוועדה מאמצת את הצעתו של חבר הכנסת א' נסראלדין, ורואה אתגר לאומי כהחלת עיקרון של השווה מוחלטת בין הלוחמים למען המדינה הדרוזים, הצירקסים והיהודים.

חברי הוועדה הצטרפו לדעתו של יושב-ראש הוועדה, חבר הכנסת י"ז אמיר, שהעלה על נס את שירותם הצבאי המסור והנאמן של הדרוזים והצירקסים ואת תרומתם לפיתוח וליישובו של הגליל.

במהלך הדיון שמעה הוועדה את נציגי משרד הכלכלה והתכנון ומשרד העבודה והרווחה. הם הדיעו שהממשלה ביקשה משני השרים המופקדים על משרדים אלו להגיש הצעה מוסכמת לממשלה, בדבר היישובים והכפרים הזכאים להטבות בשל היותם מצויים באזורי פיתוח ובאזורי קו העימות.

נציגי שני המשרדים חייבו את הכללת הכפרים הדרוזיים והצירקסיים ברשימה שתוכן לאישור הממשלה, לפי אמות מידה זהות לאלו הנהוגות ביישובים היהודים כאותם אזורים.

הוועדה שיבחה את החלטת הממשלה לכלול מחדש את הכפרים חורפיש וריחנייה ברשימת יישובי קו העימות, והיא קוראת לשריה "לפעול" למען - מהן תנאים לכפרים הדרוזיים והצירקסיים במסגרת פעולתם באזורי פיתוח ובקווי עימות.